

keramiske noter 27/2008

14. årgang

Gertrud Vasegaard

** 1913 † 2007*

af Jørgen Schou-Christensen

Man bliver lidt ydmyg og tøver med at sætte ord på tanker og meninger, når der skal formuleres en lille minderune over en af de væsentligste blandt de mange spændende danske keramikere fra det tyvende århundrede, Gertrud Vasegaard, som nu har sluttet et meget langt liv og en meget aktiv indsats.

Det er nemlig ikke helt nemt at danne sig et overblik over Gertrud Vasegaards lange virke som keramikere fra uddannelsesårene i begyndelsen af 1930'erne på Kunsthåndværkerskolens første keramikklasse og med praktik på forskellige værksteder, over tiden med eget værksted på Bornholm frem til hun i 1947 blev hentet til Bing & Grøndahl, hvor hun frem til 1959 havde det utvivlsomt helt afgørende samarbejde med Aksel Rode, med hvem hun fra 1959 etablerede eget værksted i Allégade på Frederiksberg.

Der kan næppe være tvivl om, at det var denne lange periode fra slutningen af 1940'erne frem til 1970'erne, der vil blive stående som de helt afgørende år i Gertrud Vasegaards virke, selv om hun har skabt fine arbejder også i årene før og efter denne periode.

Vi er sikkert en del, der ser frem til at få et bedre overblik over bredden i Gertrud Vasegaards store indsats gennem den udstilling, der ifølge sikre forlydender er under forberedelse i et lidt længere perspektiv på Holstebro Kunstmuseum i samarbejde med Kunstindustrimuseet. Den må nok ses som en fortsættelse af den udstilling, Vibeke Woldbye skabte på Kunstindustrimuseet for snart mange år siden. Den kommende udstilling vil sikkert blive anledning til en uddybende vurdering af, hvad der gjorde Gertrud Vasegaards keramik så unik.

Jeg tror, man vil se hende allermest som den, der mere end nogen anden keramikere repræsenterer det, vi sommetider sammenfatter under betegnelsen "den klintske skole" i dansk kunsthåndværk og design. Det står ikke særlig klart for mig, om eller

på hvilken måde, der har været personlige relationer til kredsen om Kaare Klint, men der er næppe tvivl om, at Gertrud Vasegaard formentlig gennem Aksel Rode har været meget optaget af den kortvarige stentøjsproduktion, arkitekten Carl Petersen skabte for Bing & Grøndahl i tiden helt tilbage før Første Verdenskrig. Den forenklede, men meget levende ornamentik i monokrom underglasurbemaling, sommetider også med indridsede mønstre under glasuren, med matte glasurer og tyngde i formerne, havde tilsammen en udefinerbar forbindelse til elementer i østasiatisk keramik.

Gertrud Vasegaard, der nok var en ret privat person omkring sit virke og sin kunst, har mig bekendt ikke selv skrevet noget om sin inspiration og sit eventuelle udgangspunkt. Men jeg mindes en lejlighed for tredive år siden, hvor vi på Kunstindustrimuseet havde fået samlet en udstilling, der viste en helt særlig side af østasiatisk keramik, beregnet til brug i det sydøstasiatiske område, især Indonesien, men som var produceret foruden i Kina også i Japan, Vietnam og Thailand gennem mange århundreder. Jeg blev opmærksom på, at Gertrud Vasegaard var på besøg på denne udstilling og havde gået omkring længe - og vi faldt i snak. Da åbnede hun sig og talte med en begejstring, som jeg ikke før havde oplevet, uden hun dog på nogen måde var en nær bekendt. Men i hvert fald fortalte Gertrud Vasegaard mig nu, at netop denne lidt ukendte og meget enkle asiatiske brugskeramik med en grålig skærv og glasur med blå eller brunlig dekoration under glasuren for hende gennem mange år havde stået som noget af det mest forbilledlige.

Keramikkens verden er stor og kender få grænser. Mange indflydelsesspor kan krydses, hvor man måske mindst skulle vente det, men helt sublimt kan det blive, når denne inspiration forvaltes, så man oplever resultatet som kunstnerens eget personlige ståsted, selv om dette måske ude i verden betragtes som typisk nordisk.

Udstillinger hvor og hvornår *ved Gunnar Jakobsen*

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af tilbagemeldinger på forespørgsler udsendt ultimo 2007 til museer og udstillingssteder i ind- og udland samt til en række danske keramikere; men ikke mindst på grundlag af en afsøgning af Internettet.

Oversigten er ikke udtømmende og publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Inden et eventuelt besøg bør man derfor undersøge, om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Der henvises tillige til tillægget til *keramiske noter* 25/2007, der indeholder en oversigt over museer og gallerier fortrinsvis i Europa. Oversigten er ikke udtømmende, men vil være en god hjælp, hvis man skal rundt i Europa og gerne vil se keramik på sin vej.

Dagbladenes fredagstillæg kan være nyttige med deres aktuelle oversigter over begivenheder i den kommende uge, ligeledes den landsdækkende oversigt i *Kunstavisen*, som udkommer månedligt, samt den gratis kvartalsvise *Art Guide*, der dækker København og omegn samt lidt af henholdsvis Sjælland og det sydlige Sverige.

København og omegn

Det danske Kunstindustrimuseum, Bredgade 68, 1260 København K. Tlf 33 18 56 56. Website: www.kunstindustrimuseet.dk.

Davids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K. Website: www.davidmus.dk. Tlf 33 73 49 49. Lukket indtil maj 2009.

Den kongelige Porcelainsfabriks Museum, Royal Copenhagen, Amagertorv 6, 1160 København K. Website: www.royalcopenhagen.dk.

Drud & Køppe Gallery, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.drud-koppe.com.

Galleri Grønlund, Sankt Jakobs Plads 6, 2100 København Ø. Website: www.gallerigroenlund.dk. Tlf 45 44 44 27.

→01.03.08 *Ursula Reuter Christiansen · Lille Pige - ikke Være Bange for Hekse*. Keramikskulpturer og glasbilleder. Galleri Grønlund.

→06.04.08 Udstilling med bl.a. Annemette Klit. Galleri Clifford, Brandts Passage 31 A, 1, 5000 Odense C. Website: www.gallericlifford.dk.

En afsøgning af Internettet kan stærkt anbefales inden man begiver sig af sted. Websites med gode museums- og udstillingsoversigter:

www.kultunaut.dk [Kulturkalender]
www.museums.dk [Museer i Danmark med links til bl.a. museer i Storbritannien, Sverige og Norge]
<http://icom.museum/vlmp/world.html> [Museums around the world]
www.konstkalendern.se [Sverige]
www.studiopottery.co.uk [Storbritannien]
www.ceramics.de [Tyskland og det øvrige Europa]
www.ceramique.com [Frankrig]
www.e-yakimono.net [Japan]
www.clayzee.com/Collections/Museums/Japan/

Indgangsnøglen til den efterfølgende oversigt er landenavnet, dernæst byen, hvor udstillingsstedet findes. Oversigten omfatter udstillinger i Danmark, Sverige, Storbritannien, Tyskland, Schweiz, Østrig, Holland, Belgien og Frankrig samt Canada og USA.

01.03.08-26.04.08 *Sten Lykke Madsen*. Eventyrlige fabelfigurer med humor, poesi og historie. Fantasi-fulde - fantastiske - forførende - fabelagtige – fortællende. Ann Linnemann studie galleri, Kronprinsessegade 51, 1306 København K. Tlf 33 93 35 03.

06.03.08-05.04.08 *Turi Heisselberg Pedersen og Lone Skov Madsen*. Galleri Grønlund.

08.03.08-29.03.08 *Hængt og Sat*. Maleri og keramisk skulptur af J. Christian Jensen og Louise Langgaard. Galleri Nybro, Nybrogade 30, 1203 København K. Website: www.galleri-nybro.dk.

13.03.08-03.08.08 *Bodil Manz*. Retrospektiv udstilling. Bogudgivelse. Kunstindustrimuseet. Keramikeren Bodil Manz hører til i den internationale elite af keramikere, der er repræsenteret i vigtige museer og privatsamlinger verden over. Tidspunktet er derfor inde til at dokumentere og skabe overblik over denne kunstners rige keramiske univers.

”Den kunstneriske kvalitet ligger altid der, hvor et menneske virkelig brænder for at undersøge noget”. Citatet stammer fra et interview med Bodil og Richard Manz fra 1993 og det opsummerer på smukkeste vis det kunstneriske udviklingsprojekt, som Bodil Manz har udfoldet gennem en menneskealder takket være et forfinet sanseapparat, viljen til stadig afsøgning af materialer og udtryk og en enorm flid. Arbejderne gennem de mange år

kommer hele det keramiske univers rundt fra værksteds- og fabriksproduktion af brugsting til keramiske udsmykninger og under hele forløbet de vidunderlige og magiske unika-værker.

Et højdepunkt i Bodil Manz' værk er cylindrene, hvis udvikling hun påbegynder omkring 1990. Cylinderne er støbte og af hvidt, gennemskinneligt og sprødt porcelæn. De er mangfoldige i størrelse og karakter, nogle glatte andre med relief og alle påført dekoration som transfer, der ved brændingen smelter ind i den rå skærv. Gennem den tynde skærvs transparens bliver den ydre og indre dekoration til én komposition, et billede.

Bodil Manz er keramikunstens grafiker par excellence, hvad enten hun tegner med en spinkel, sart streg, personlig som en håndskrift, eller anvender mattede blå, sorte, røde felter, der kan antage en uendelig variation og rigdom, men altid er kantede. Bodil Manz' mesterskab ligger i transformationen af denne geometrisk-abstrakte formverden fra en fladedekoration til et tredimensionelt værk. Til trods for cylindrenes ultratynde vægge og transparens står de med tyngde på deres bundflade takket være deres præcision og dekorationens kraftfuldhed. I denne modsætning ligger en del af deres magi.

Bodil Manz' virke er karakteriseret ved en stadig søgen og eksperimenteren, som gør, at der ikke bliver hvilet på laurbærene, men til stadighed søgt nye udfordringer. I de seneste år har eksperimenterne blandt andet været udfoldet i en serie 'tavler' i gips og i meget grove og ekspressionistiske sandstøbte porcelænsfelter, som sammenskrues i bygningslignende skulpturer.

15.03.08-15.06.08 *Drømmen om Kina*. Katalog. Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, 3400 Hillerød. Website: www.frederiksborgmuseet.dk. Udstillingen belyser, hvordan kinesisk kultur har påvirket og inspireret dansk kultur gennem 400 år. Længe før ordet globalisering blev opfundet, var kinesisk porcelæn, silke og te uundværlige i danskernes hverdag, og helt frem til vore dage har Kina inspireret formgivningen af alt fra haver til møbler. Det kinesiske er nærmest blevet en del af dansk identitet.

I 1600-tallet begyndte kinesisk porcelæn og andre genstande at dukke op i Danmark, og i 1700-tallet voksede efterspørgsel yderligere i takt med etableringen af mere direkte handelsforbindelser. På store skibe, udsendt af Asiatiske Kompagni, fragtedes porcelæn, silke, lakmøbler og ikke mindst te, indkøbt i Canton. Kinesiske genstande blev en del af dagligdagen – ja, Kina blev så moderne, at man kopierede kinesiske motiver og former i europæisk kunsthåndværk ("kineserier"), og i haver og parker opførtes små kinesiske lysthuse. Også i det 20. århundrede har klassisk kinesisk møbelkunst været en inspirationskilde for danske kunsthåndværkere og designere, eksempelvis Hans J. Wegner.

28.03.08-29.06.08 *Svend Hammershøi – en kunstner og hans tid*. Katalog. Øregaard Museum, Ørehøj Allé 2, 2900 Hellerup. Tlf 39 61 11 07. Website: www.oeregaardmuseum.dk. Maler og keramikker Svend Hammershøi var en af symbolismens mest markante

kunstnere. Med landskabs- og arkitektur-motiver skabte han et sindbillede på sig selv og sin samtid.

Kunsthåndværket og maleriet var integrerede dele, og særligt indenfor keramikken udviklede han et enestående og karakteristisk udtryk. I mange år har han befundet sig i skyggen af sin mere berømmede storebror, Vilhelm Hammershøi. På trods af mange lighedstræk deres værker imellem, er det den ældre bror, som er blevet hædret med store udstillinger i ind- og udland. Udstillingen viser den mindst lige så interessante bror og undersøger hans værk og samtid nærmere. Se tillige omtalen under Skovgaard-museet, Viborg.

29.03.08-10.05.08 *Dorin Silberberg*. Skulpturer med en kritisk eller vittig kommentar. Farum Kulturhus, Stavnsholtvej 3, 3520 Farum.

04.04.08-29.04.08 *Annette Brix - keramiske billeder*. Kunsthandel Nina J, Godthersgade 107, 1123 København K.

10.04.08-30.04.08 *200 tæske-æsker*. Udstilling med Sten Børsting. Officinet, Danske Kunsthåndværkere, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.danskekunsthaandvaerkere.dk

25.04.08-15.06.08 *Gitte Jungersen*. Designstudiet. Kunstindustrimuseet. Udstillingen sætter fokus på mødet mellem ruminstallation og keramisk objekt. Rundt omkring på vægge og møbler vokser keramikobjekter frem - små verdener med landskabskarakter og med påsatte fundne figurer.

30.04.08-31.05.08 *Bente Skjøttgaard*. Drud & Kjøppe Gallery.

07.06.08-03.08.08 *Og der blev liv*. Nordsjællandske keramikere gæster Skovhuset. Skovhuset ved Søndersø, Ballerupvej 60, 3500 Værløse. Website: www.skovhus-kunst.dk.

14.08.08-16.08.08 *Kunsthåndværker Marked 2008*. 25 års jubilæum. Frue Plads, København K. Website: www.fruepladsmarkedet.dk. Tlf 33 15 29 40.

28.08.08-???.09.08 *Gerd Hiort Petersen og Hans Munck Andersen*. Galleri Grønlund.

Efteråret 2009. *Sort/Hvid Exponering*. Keramikker Ane-Katrine von Bülow og fotograf Ole Akhøj udstiller sammen.

september/oktober 2008 *Karen Bennicke – 50 års jubilæum som keramikker*. Galleri Grønlund.

23.10.08-25.11.08 *Malene Müllertz*. Galleri Grønlund.

10.12.08-26.01.09 *Kunst og Kunsthåndværk fra Bornholm*. Hillerød Bibliotek, Christiansgade 1, 3400 Hillerød. Udstilling med bl.a. Anne Mette Hjortshøj.

Øvrige Danmark

Billund

07.04.08-27.04.08 *Barbro Aaberg*. Billund Kunstforening, Billund Kulturcenter, 7190 Billund.

Daugaard ved Vejle

→14.03.08 *Tina Sonnichsen og Lone Borgen*. Maleri og keramik. Galleri Clifford, Gl. Vejlevej 55, 8721 Daugaard. Website: www.gallericlifford.dk.

Ebeltoft

15.03.08-24.03.08 *Aase Haugaard*. Ebeltoft Kunstforening, Kunstbygningen, Jernbanegade 15, 8400 Ebeltoft.

10.05.08-25.05.08 Thyge Thomasen. Ebeltoft Kunstforening.

Fanø

Galleri Kant, Landevejen 60, Sønderho, 6720 Fanø. Website: www.gallerikant.dk.

01.05.08-01.06.08 *Per Ahlmann*. Galleri Kant.

07.06.08-06.07.08 *Gunhild Rudjord*. Galleri Kant.

Fredericia

Galleri Jytte Møller, Jyllandsgade 45, 7000 Fredericia. Website: www.gallerijyttemoeller.dk. Tlf 26 15 22 94.

→01.03.08 *Hans Vangspø*. Galleri Jytte Møller.

05.04.08-03.05.08 *Malene Müllertz*. Galleri Jytte Møller.

27.09.08-01.11.08 *Claudi Casanovas*. Galleri Jytte Møller.

Frederikshavn

Frederikshavn Kunstmuseum og Exlibris-samling, Parallelvej 47, 9900 Frederikshavn. Website: www.FrederikshavnKunstmuseum.dk.

01.03.08-20.04.08 Udstilling med bl.a. Marta Jørgensen. Frederikshavn Kunstmuseum.

26.04.08-08.06.08 *Jacob Rantzau og Lars Calmar* (keramik). Frederikshavn Kunstmuseum.

Grenaa

→16.03.08 *Jørgen Hansen og Magda Høgh*. Keramik og oliemalerier. Baunhøj Mølle, Baunhøjvej, 8500 Grenaa.

Gudhjem

19.07.08-07.09.08 *Holkahesten 2008*. Gudhjem Museum, Stationsvej 1, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholmsmuseer.dk/gudhjem. Tlf 56 48 54 62.

Den årlige udstilling hvor bornholmske samtidskunstnere viser arbejder i maleri, grafik, skulptur og kunsthåndværk. Det er 8. år i træk, Holkahesten huserer på Gudhjem Museum. Holkahesten består bl.a. af keramikere Gerd Hiort Petersen, Marie Hjorth, Karin Høj Christensen, Julie Høm og Hans Munck Andersen. I stationsbygningen vises samtidig malerier og grafik fra museets egen samling, bl.a. museets store Oluf Høst-skitsesamling og samlingen af Sigurd Vasegaards træsnit og lerfigurer.

Haderslev

Ehlers-samlingen, Slotsgade 20, 6100 Haderslev. Tlf 74 53 08 58. www.haderslev-museum.dk. [Dansk lertøj].

Hasle

18.06.08-06.09.08 *Talking Pots*. Udstilling med Eva Brandt. Grønbechs Gård, 3790 Hasle. Website: www.groenbechsgaard.dk. Tlf 56 96 18 70.

Haslev

03.05.08-04.05.08 og 10.05.08-12.05.08 *Karen Bennicke – 50 års jubilæum som keramiker*. Store Lade, Bregentved Gods, Bregentved, 4690 Haslev.

Hjørring

Vendsyssel Kunstmuseum, Bechs Klædefabrik, P. Nørkjærs Plads 15, 9800 Hjørring. Tlf 98 92 41 33. Website: www.vkm.dk.

13.03.08 kl 14.00 *Fiskars Finland – Nutidig keramik fra en finsk kunsthåndværkerlandsby*. Foredrag ved Nanna Bayer, Liisa Rissanen og Mika Sarasjoki. Foredragsrækken ”Vendsyssel – en keramisk smeltedigel”. Vendsyssel Kunstmuseum.

03.05.08-31.05.08 *Nutidig japansk kunsthåndværk*. Vendsyssel Kunstmuseum.

09.05.08 kl 14.00 *Mashiko Japan – Det keramiske samfund og turisme i en japansk pottemagerlandsby*. Foredrag ved Gregory Miller. Foredragsrækken ”Vendsyssel – en keramisk smeltedigel”. Vendsyssel Kunstmuseum.

17.06.08 kl 14.00 *Amerika – Amerikansk raku brænding – et synspunkt*. Foredrag ved Steven Branfman. Foredragsrækken ”Vendsyssel – en keramisk smeltedigel”. Vendsyssel Kunstmuseum.

26.06.08 kl 14.00 *Island – Nutidig islandsk keramik*. Foredrag ved Anna Johansdottir og gæster. Foredragsrækken ”Vendsyssel – en keramisk smeltedigel”. Vendsyssel Kunstmuseum.

03.10.08-04.01.09 *4 x keramik*. Katalog. Vendsyssel Kunstmuseum. Udstilling med Tove Anderberg og Nina Hole samt Eva Zethraeus (Sverige) og Gregory Miller (USA).

For tiden oplever Vendsyssel en stigende aktivitet og udvikling på det keramiske felt. Keramikere flytter til landsdelen, og der knyttes internationale forbindelser. Vendsyssel Kunstmuseum følger denne udvikling op med en stor keramikudstilling. Museet har derfor inviteret fire både nationalt og internationalt anerkendte, men meget forskellige keramikere til at udstille sammen.

Holbæk

Holbæk Museum, Klostrestrede 18, 4300 Holbæk. Website: www.holbmus.dk. [Holbæk-lertøj samt keramik fra Knabstrup mv]. 12. oktober 2007 åbnede Holbæk Museum en ny fast udstilling i et af museets huse beliggende Klosterstræde 12 med den industrielle produktion på Knabstrup Teglværk og Keramikfabrik.

Den nye udstilling præsenterer genstande fra teglværkets tid, men hovedvægten er lagt på genstande og fotos fra keramikfabrikkens tid. Her kan man se urtepotter, dejfade, lystestager, lampefødder og hele stel som f.eks. det kendte Bellman-stel og thestellene Tove og Birthe.

Hovedformålet med udstillingen er først og fremmest at vise et repræsentativt udvalg fra museets store samling på over 1500 genstande fra Knabstrup. Mange af disse har museet modtaget som gave fra samleren Jørgen Holm Olsen.

Holstebro

Holstebro Kunstmuseum, Museumsvej 2, 7500 Holstebro. Website: www.holstebrokunstmuseum.dk.

→13.04.08 *Anna Sørensen · Orkanens øje*. Katalog. Holstebro Kunstmuseum. Der raser en orkan af informationer omkring os. I orkanens øje er der ganske stille. Og det er her man finder Anna Sørensens værker. Abstrakte og koncentreret om den rene billedsproglige kraft. Anna Sørensen er kolorist. Hun arbejder direkte og intuitivt med sine motiver. Hun arbejder desuden eftertænksomt, hvorfor hendes farver og kompositioner er stramt styret.

Udstillingen fokuserer på værker fra de sidste 4 år, men der vises desuden eksempler på Anna Sørensens kunst fra midt 1990'erne og frem. Der vises omkring 35 malerier samt keramiske arbejder.

Horsens

Stengalleriet, Asgårdsvej 11, 8700 Horsens. Website: www.stengalleriet.dk. Tlf 75 84 65 44.

→15.03.08 *Island – drømmens ø*. Lis Knudsgaard og Unn Høje Christensen. Keramik og grafik. Stengalleriet.

12.04.08-24.05.08 *Foråret 2008* Stengalleriet. Keramiker Helle Nørby, Lundumskov ved Horsens vil pryde Stengalleriets haverum med dekorative "Smykkesten". Det er vejrbestandige og frostsikre belægningssten i størrelser, der passer ind i gængse størrelser i belægningssten af beton og granit.

14.06.08-23.08.08 *Sommeren 2008*. Udstilling med Sten Børsting og billedkunstner og væver Inge Lise

Møller. Stengalleriet. Udstillingen er bl.a. et gensyn med keramiker Sten Børsting, Ribe, som arbejder i forskellige stentøjsteknikker og raku i den danske tradition. Det er fortrinsvis unika-arbejder og skulpturer.

Hurup

28.09.08-31.10.08 *Kirsten Holm*. Heltborg Museum, Skårhøjvej 15, Heltborg, 7760 Hurup Thy. Website: www.thistedmuseum.dk.

Ikast

16.08.08-14.09.08 *Pernille Reitz & Sten Børsting*. Maleri, papirskulptur og keramik. Galleri Artefactum, Kildevej 25, 7430 Ikast. Website: www.galleriartefactum.dk.

Kolding

19.05.08-05.10.08 *Erik Nyholm*. Fra museets samling. Trapholt, Æblehaven 23, 6000 Kolding. Website: www.trapholt.dk.

29.08.08-11.10.08 *Sten Lykke Madsen*. Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk. Tlf 75 54 09 30.

Løgumkloster

→09.03.08 *Keramiker Kirsten Holm*. Keramik, tegning og foto på canvas. Museet Holmen, Østergade 13, 6240 Løgumkloster. Website: www.museetholmen.com.

Lønstrup

01.08.08-31.08.08 *Svend Aage Madsen og Kirsten Holm*. Færøbilleder og unikakeramik. Galleri Uggerby, Strandvejen 89G, Lønstrup, 9800 Hjørring. Website: www.galleriuggerby.dk.

Middelfart

Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: www.grimmerhus.dk.

Keramiske Kontraster. Nyopstilling af Veistrup-samlingen. Bikuben Stuerne. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

Omtrent 40 forskellige keramiske kunstnere er repræsenteret på udstillingen "Keramiske Kontraster", der er sammensat af over 300 værker fra museets Veistrup-samling. Værker af samlingens ældste kunstnere, skabt fra slutningen af 1800-tallet, har nu vejet udstillingspladsen i Bikuben Stuerne, for et omfattende udvalg af værker skabt af samlingens yngre og helt unge kunstnere.

Udstillingen "keramiske kontraster" giver i en længere udstillingsperiode mulighed for at få et solidt indtryk af, hvilke tendenser og kunstneriske udviklingslinier, der igennem de seneste 5-6 årtier har været, og fortsat er, fremherskende inden for dansk keramik. Man ser således eksempler på såvel den ekspressive kunstnerkeramik som den formstramme, elegante studiokeramik. Der er

figurative skulpturer og relieffer i kontrast til metaforiske "brugsgenstande" såsom fade, skåle og krus. Tilsammen tegner udstillingen et godt billede af, hvad der rører sig inden for vor keramiske samtidskunst.

Den nyligt afsluttede præsentation af ældre dansk keramisk kunst bevidnede, at der var et stort overtal af mænd blandt de keramikere, der tegnede dansk keramisk kunsts udvikling i første halvdel af det 20. århundrede. Nu, hvor museet præsenterer Veistrup-samlingens yngre kunstnere, afsløres det, hvordan kønsfordelingen inden for faget har ændret sig. I denne del af samlingen er langt over halvdelen af de keramiske kunstnere kvinder.

→10.03.08 *Birgit Krogh*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

Birgit Krogh, der i 2007 rundede de 70 år, har været aktiv som kunstner igennem et halvt århundrede. Hun var blandt initiativtagerne til, at Danmarks Keramikmuseum blev etableret. Sammen med sin internationale kunstnergruppe Clay Today udviklede hun dét levende museum, aktivitets- og udstillingscenter, som hele Norden manglede.

Birgit Krogh hører til blandt Danmarks mest internationalt orienterede kunstnere. Hun er igennem årene blevet inspireret af europæiske og amerikanske keramikere og billedkunstnere, der typisk har arbejdet billedligt med keramikken – ofte side om side med egentlige billedkunstneriske værker. Birgit Kroghs keramiske univers er befolket med myriader af fabelvæsener, der stikker deres livsbekræftende blikke frem i flokke henover fladerne på fade, krus og frie figurative skulpturformer.

→10.03.08 *Kineserier – Ude – Hjemme*. Havestuen. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

Jac Hansen fik i 2006 tildelt et rejselegat fra Sportsgood-Fonden. Studierejsen gik til Kina bl.a. for at skabe et værk, der skulle skænkes til Danmarks Keramikmuseum. Turen gik til Tangshan, en industriby 75 km nord for Beijing. Her arbejdede Jac Hansen under helt særlige vilkår med forskellige keramiske teknikker. Kunstnerens motivation for studieopholdet var en mangeårig interesse i at kombinere andre materialer med leret. Cloisonné-teknikken kræver så mange arbejdsprocesser, at den er så godt som opgivet herhjemme. Både værket og de bedste resultater af Jac Hansens arbejdsophold i Kina præsenteres på udstillingen.

→10.03.08 *Keramikliniens afgangshold 2007 fra Kolding Designskole* viser deres arbejder. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

Som led i Kulturministeriets rationaliseringsplan for kunsthåndværk- og designuddannelser er Glas- og Keramiklinien på Kolding Designskole nu nedlagt. Dette er et stort tab for hele det vestlige Danmark, hvilket udstillingen er udtryk for. Årgang 2007 var det sidste hold på skolen inden for det keramiske fag selv om de udstillede værker vidner om en frodighed og en kreativ vækst større end nogensinde.

De tolv nyuddannede keramikeres bedste resultater præsenteres. Værkerne afslører, at keramikere har fået nogle indbyrdes helt forskellige styrker ud af at følge uddannelsen. De udstillede genstande spænder fra det

klassiske formsprog til avancerede materiale-eksperimenter formet som skulpturelle objekter.

Udstillingen viser værker af Signe Bailey, Elna Bjerregaard Jensen, Jette Löwén Dall, Jakob Fiedler, Janni Godtliebsen, Unnur S. Gröndal, Anette Kaas, Mabel Laugesen, Merethe Lorenzen, Liselotte Møller, Mette Ravn Jensen og Louise Sidelmann.

11.03.08-13.04.08 *Nyuddannede keramikere 2007 fra Glas & Keramikskolen på Bornholm* viser deres arbejder. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

16.03.08-08.06.08 *Skønvirkekeramik*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Udvalgte værker fra museets senest modtagne donation på 550 keramiske værker fra Poul Erik Madsens samling af keramik.

15.04.08-25.05.08 *Network 2007*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

27.05.08-29.06.08 *Afgangsholdet fra Danmarks Designskole* viser deres keramiske arbejder. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

15.06.08-28.09.08 *Nina Hole*. Katalog. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

01.07.08-03.08.08 *Jeanette Gøtttsch*. Livsvaser. Månedens kunstner. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

05.08.08-31.08.08 *Svend Aage Jessen*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. I samarbejde med Middelfart Museum præsenteres over to rum et udvalg af den lokale keramikers værker.

02.09.08-12.10.08 *Erling Tingkær*. Månedens kunstner. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

05.10.08-02.02.09 *Anne Fløche*. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Anne Fløche præsenterer bl.a. en række af sine nye store fade.

05.10.08-02.02.09 *Talking Pots*. Udstilling med Eva Brandt. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

14.10.08-23.11.08 *Nyuddannede keramikere 2008 fra Glas & Keramikskolen på Bornholm* viser deres arbejder. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

25.11.08.08-25.01.09 *Danmarks Designskole 2008*. Afgangsholdet fra Danmarks Designskole viser deres keramiske arbejder. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

Nykøbing S

01.05.08-30.09.08 *Farve og Glans*. Glas og keramik. Anneberg-Samlingerne, Annebjerg Stræde 2, 4500 Nykøbing S. Tlf 59 91 38 00. Website: www.annebergsamlingerne.dk.

Det er udstillingens idé at vise, hvorledes dagligdagens genstande i glas og keramik beriges med farver og dekoration. Det er et meget stort emne, som derfor på udstillingen bliver koncentreret om og eksemplificeret ved de blomsterslebne og emaljedekorerede danske glas fra 1800-tallet og glasurer på dansk stentøj fra 1900-tallet.

Næstved

Næstved Museum, Boderne, Sct Peders Kirkeplads 8, 4700 Næstved. Tlf 55 72 02 91. Website: www.naestved-museum.dk.

Rønnebæksholm Kunst- og Kulturcenter, Rønnebæksholm 1, 4700 Næstved. Website: www.roennebaeksholm.dk.

Kähler Keramik, Kählersbakken 5, 4700 Næstved. Website: www.kaehlerkeramik.dk.

→24.03.08 *Bjørn Nørgaard på Rønnebæksholm*. Rønnebæksholm Kunst- og Kulturcenter.

Udstillingen på Rønnebæksholm bliver på mange måder et spændende bekendtskab med Bjørn Nørgaard. De 7 stuer ensuite får forskellige udtryk. Det gælder ikke mindst hjørnestuen, hvor Bjørn Nørgaard vil vise en større installation. Der kan også ses nogle helt nye tryk, der er specielt fremstillet med henblik på udstillingen. En helt ny serie fra foråret 2007 bestående af 12 keramiske værker samlet i serien "Mickey's Opera" indgår i udstillingen sammen med en række andre skulpturer og tryk.

16.08.08-28.09.08 *Allan Schmidt*. Bogudgivelse. Rønnebæksholm Kunst- og Kulturcenter. Se omtalen under KunstCentret Silkeborg Bad.

16.08.08-26.10.08 *Svend Hammershøi – en kunstner og hans tid*. Katalog. Næstved Museum. Udstillingen har tidligere været vist på Skovgaard Museet og Øre-gaard Museum, men hvor der er mere fokus på keramikken på udstillingen i Næstved. Se tillige Skovgaard Museet.

Odense

Keramik-Galleriet, Lotte Blom, Læssøegade 168, 5230 Odense M. Website: www.lotteblom.dk.

→14.03.08 *Pauline Drud*. Keramik-Galleriet.

→14.04.08 *Leif Bossel*. Keramik-Galleriet.

15.03.08-14.05.08 *Mette Baasch*. Keramik-Galleriet.

15.04.08-14.06.08 *Line Skovlod*. Keramik-Galleriet.

15.05.08-14.06.08 *Helle Fabricius*. Keramik-Galleriet.

15.10.08-14.12.08 *Anette Petersen*. Keramik-Galleriet.

Randers

01.05.08-9.05.08 *2 kunstnere*. Udstilling med bl.a. Sten Børsting. Galleri Bach-Møller, Rådhusstorvet 4, st tv, 8900 Randers. Website: www.bachmoller.dk.

Roskilde

01.03.08-13.03.08 *Helle Duus Weiss og Connie Bo Boss*. Keramik og oliemalerier. Farver Hammers Gård, Ringstedgade 1, 4000 Roskilde.

28.06.08-27.07.08 *Birgit Krogh + Charlotte Krogh - Keramik og freskoarbejder*. Sjællands Keramikmuseum, Palæfløjen, Stændertorvet 3C, 4000 Roskilde. Website: www.roskildkunst.dk.

Rø

21.06.08-20.07.08 *Afgangsudstilling Glas- og Keramikskolen*. Bornholms Kunstmuseum, Helligdommen, Rø, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholms-kunstmuseum.dk.

Rønne

Hjorths Fabrik – Bornholms [arbejdende] Keramikmuseum, Krystalgade 5, 3700 Rønne. Tlf 56 95 01 60. Website: www.bornholmsmuseer.dk/hjorths.

Raschs Pakhus, Store Torv 6, Rønne. Website: www.raschs.dk.

15.03.08-05.04.08 *Påskeudstillingen*. Hussein Tai og Peter Johnson. Maleri og keramik. Raschs Pakhus.

12.05.08-30.05.08. *Huset i Asnæs*. Udstilling med bl.a. Birgit Krogh. Raschs Pakhus.

25.10.08-08.11.08 *Træbrændt*. Raschs Pakhus. Udstilling med bl.a. Nina Hole, Priscilla Mouritzen og Ann-Charlotte Ohlsson.

Silkeborg

Silkeborg Kunstmuseum, Gudenåvej 7-9, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgkunstmuseum.dk.

15.03.08-22.06.08 *Allan Schmidt*. Bogudgivelse. KunstCentret Silkeborg Bad, Gjessøvej 40, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgbad.dk. Tlf 86 81 63 29. Allan Schmidt (1923-1989) opholdt sig som flere jævnaldrende af dansk modernismes kunstnere årevis i Frankrig i 1950'erne og 1960'erne, og fik der den bedste kunstneriske skoling i et internationalt miljø. Allan Schmidt var et mangesidigt talent, der arbejdede med både maleri, skulptur og keramik og det såvel på Den kongelige Porcelainsfabrik i København som hos Kähler i Næstved. Udstillingen fortsætter til udstillingsstedet Rønnebæksholm ved Næstved.

Struer

Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter, Gimsinghoved 1, 7600 Struer. Websitwe: www.gimsinghoved.dk.

15.03.08-??04.08 Udstilling med Jane Bailey og to malere. Galleri Humlum, Oddevej 19, 7600 Struer. Website: www.gallerihumlum.dk.

01.03.08-20.04.08 *De 10 bud – på keramiske forskelligheder*. Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter, Struer. Per Ahlmann, Karen Bennicke, Jeanette S. Gøtttsch, Bente Hansen, Birgit Krogh, Sten Lykke Madsen, Peder Rasmussen, Bjarni Sigurdsson, Peter Tybjerg og Barbro Åberg.

25.04.08-15.06.08 *Kunst & Mad*. Udstilling med bl.a. Ane-Katrine von Bülow og Ulla Sonne. Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter, Struer.

20.06.08-10.08.08 *LuxLab*. Udstilling med bl.a. Bente Skjøttgaard. Gimsinghoved Kunst- og kulturcenter.

Svaneke

10.05.08-08.06.08 *Skitser · Forsøg · Resultater*. Udstilling med Eva Brandt. Svanekegaarden, Skippergade 2-6, 3740 Svaneke. Website: www.svanekegaarden.dk.

Tønder

Gallerie Rasmus, Østergade 9, 6270 Tønder. Website: www.gallerie-rasmus.dk.

14.05.08-07.06.08 *Aage Birck*. Gallerie Rasmus.

sept/okt 2008 *Sten Børsting og Adam Gabriel*. Gallerie Rasmus.

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk. Tlf 75 36 04 82.

07.05.08-02.08.08 *Max Laeuger*. Katalog. Vejen Kunstmuseum.

Vejen Kunstmuseums udstilling om den alsidige tyske kunstner, Max Laeuger (1864-1952), har fokus på hans keramiske virke. Max Laeuger var en alsidig og indflydelsesrig kunstner. Gennem sin lærergerning ved Technische Hochschule i Karlsruhe og gennem mange publikationer var han med til at sætte sit præg på tysk kunsthåndværk omkring 1900. Max Laeuger beskæftigede sig primært med keramik, hvor han både arbejdede med vaser, figurer og keramiske rumudsmykninger, men han beskæftigede sig også med udkast til møbler, arkitektur og haveanlæg.

Max Laeuger fandt tidligt frem til et formsprog, der i sin samtid var bemærkelsesværdigt enkelt og nøgternt. Vasernes og krukernes former var enkle ligesom han havde en forkærlighed for pottemagertraditionens oprindelige teknikker, som han benyttede som udgangspunkt for levende og spontane dekorationer på krukker og vaser.

På Verdensudstillingen i Paris i 1900 blev Max Laeuger således præmieret med en guldmedalje for sit fornyende og moderne formsprog.

Når han beskæftigede sig med havekunst og arkitektur var hans formsprog også enkelt og koncentreret sig om det væsentligste. Hans kunst drejede sig i høj grad om at opnå det bedste resultat med færrest mulige midler, og hans credo var ”Med det enkleste at opnå det største”.

Udstillingen, der er tilrettelagt af Museum Langmatt i Baden i Schweiz, tager afsæt i de udsmykninger, som Max Laeuger skabte til Villa Langmatt omkring 1900. Her startede udstillingen april 2007 for derefter at blive vist i ”Hetjens” i Düsseldorf, Tysklands førende keramikmuseum. Vejen Kunstmuseum er udstillingens sidste stop, og en enestående mulighed for danskerne at stifte bekendtskab med en af Tysklands fremmeste jugendstileramikere.

Sommeren 2010 [planlagt]. *Møller & Bøgely's keramiske Kunstbrænderi*. Vejen Kunstmuseum.

Viborg

Skovgaard Museet, Domkirkestræde 2-4, 8800 Viborg. Website: www.skovgaardmuseet.dk. Tlf 86 62 39 75.

→24.03.08 *Svend Hammershøi – en kunstner og hans tid*. Katalog. Skovgaard Museet. [Fortsætter til Øregaard Museum og Næstved Museum]. Svend Hammershøi (1873-1948) var både maler og keramik. I sin egen levetid fik han både anerkendelse og en vis popularitet, men efter sin død er han gledet ud i yderkanten af dansk kunsthistorie. Det er svært at forstå, at Svend Hammershøi er så overset, når man møder hans stemningsfulde værk. Svend Hammershøis farver er dæmpede ligesom broderen Vilhelm Hammershøis malerier, men hvor broderen malede tomme stuer, er Svend Hammershøis malerier fyldt med nøgne, sorte grene, de danske slottes høje tårne, eller gotiske portaler i Oxford. Der hviler en ensom sjæls dybe melankoli over de mennesketomme motiver, der er indhyllt i den mørke årstids dis og kulde. Keramikken er raffineret og overraskende med dens asymmetriske former og specielle glasurer.

20.06.08-21.09.08 *Peter Brandes*. Skovgaard Museet.

Aabenraa

Krusmølle-Galleriet, Krusmøllevej 10, Felstedskov, 6200 Aabenraa. Website: www.krusmoelle.dk.

05.04.08-30.04.08 *Hanne Knudsdatter og Marianne Stenholdt Bork*. Grafik og porcelæn. Krusmølle-Galleriet.

23.08.08-14.09.08 *Sten Børsting og Adam Gabriel*. Krusmølle-Galleriet.

Aakirkeby

01.09.08-14.09.08 *Anne Mette Hjortshøj og Ann-Charlotte Ohlsson*. Galleri 2'rn, Eskildsgade 2, 3720 Aakirkeby.

Aalborg

01.11.08-30.11.08 *Lars Calmar*. Galerie Wolfsen, Tiendeladen 6, 9000 Aalborg. Website: www.galeriewolfesen.dk.

Udlandet

Sverige

Gustavsberg

Gustavsberg Porslinsmuseum, Odelbergs väg 5, S-134 40 Gustavsberg. Website: www.porslinsmuseum.varmdo.se.

→30.03.08 *Inspiration Vietri – kakelskisser*.

Gustavsberg Porslinsmuseum.

Under en treårsperiod delar Värmdö Kommun ut ett resestipendium till keramiker verksamma vid Ateljéföreningen G-studion, Gustavsberg. Syftet med stipendiet är att ge keramiker och konstnärer möjlighet att utveckla sitt konstnärskap genom att utbyta erfarenheter med kolleger i Vietri sul Mare. Stipendiet delades ut första gången den 27 augusti 2006 till keramikerna Monica Johansson och Eva Kai-Larsen.

I den lilla staden Vietri sul Mare, på italienska Amalfi-kusten i närheten av Sorrento, finns en mycket gammal keramisk tradition med anor från 600-talet f.Kr. Där vistades Eva och Monica under tre veckor i april 2007.

I mötet med den vietrisk keramiktraditionen och arbetet på kakelfabrikerna Pinto och Scotto, har stipendiaterna inspirerats till nya färg- och formidéer, vilka de nu kommer att redovisa i utställningen här på Porslinsmuseet. En mångfald intryck och uttryck, där det dekorativa färgstarka italienska formspråket kontrasterar gentemot det enkla, svala, svenska...

27.04.08-30.09.08 *Samlarlust*. Gustavsberg Porslins-museum.

Medlemmar i Gustavsbergs Porslinsmuseums Vänner visar sina samlingar på Porslinsmuseet. Varför samlar man? En del människor samlar på saker ”som är bra att ha”, saker som man inte kan slänga för att de är vackra eller har ett affektionsvärde. Andra samlar systematiskt på föremål i ett visst material eller ämne. Att hitta det unika och ovanliga inom en föremålskategori är viktigt för de flesta samlare. Samlandet blir lätt en passion, med ett aktivt sökande som följd för att komplettera samlingen till fulländning.

Vår vänförening, som har 400 medlemmar, har naturligt nog ett speciellt intresse för keramik eller föremål i andra material som tillverkats på Gustavsberg. Vi träffas också regelbundet och förkovrar oss på olika sätt i ämnen som hör Gustavsberg till.

De fem samlare som i utställningen visar upp en liten del ur sina samlingar ger exempel på den bredd som kan finnas enbart inom ämnesområdet ”Gustavsberg”: röda plastföremål, Lisa Larson-figurer, handmålad fajans, kaffekoppsdekorer och unikt stengods av Bengt Berglund.

14.06.08-02.11.08 *Kungligt Porslin*. Gustavsberg Porslinsmuseum. Utställningen kommer att handla om de många och ömsesidiga relationerna i skiftande sammanhang mellan Bernadotterna och Gustavsbergs Porslinsfabrik – från mitten av 1800-talet och fram till idag. Det första exemplet är förstas när Carl XV var på besök i

Gustavsberg 1863. Andra exempel är prinsessan Eugénies originalskulpturer till flera av de populära parianfigurer som tillverkades på fabriken, eller varför inte världsutställningen i Paris 1867, när dåvarande kronprins Oscar hjälpte till med marknads-föringen. Ett mer sentida exempel kunde vara Gustav VI Adolf som trogen besökare på Gustavsbergstudions vernissage...

Göteborg

Röhsska Museet, Vasagatan 37-39, S-400 15 Göteborg. Website: www.designmuseum.se.

Lerverk, Västra Hamngatan 24-26, S-411 17 Göteborg. Website: www.lerverk.se.

Sintra, Landvägsgatan 5, S-413 04 Göteborg. Website: www.sintra.o.se.

→16.03.08 *Statistic – Ceramic*. New Danish Ceramics. Katalog. Röhsska Museet.

En utställning och analys av dagens Homo Ceramicus. New Danish Ceramics flyttar det nutida konsthantverk in i framtiden, där modernismen får lämna plats för nya strömmingar. Udstilling med Michael Geertsen, Turi Heisselberg Pedersen, Steen Ipsen, Gitte Jungersen, Morten Løbner Espersen, Bente Skjøttgaard, Lone Skov Madsen, Anne Tophøj og Flemming Tvede Hansen.

15.03.08-15.04.08 *Jussi Ojala*. Lerverk.

19.04.08-11.05.08 *Bibbi Forsman*. Lerverk.

17.05.08-15.06.08 *Adrienne Riseley*. Lerverk.

02.08.08-24.08.08 *Kersti Biuw*. Lerverk.

30.08.08-20.09.08 *Anette Ericson & Susan Brännström*. Textil & Keramik. Lerverk.

27.09.08-19.10.08 *Yongman Jang*. Lerverk.

Höganäs

Höganäs Museum, Polhemsgatan 1, S-263 37 Höganäs. Website: www.hoganasmuseum.se.

→24.03.08 *Ivan Weiss - stentøj porcelæn*. Galleriet, Höganäs Museum.

05.04.08-18.05.08 *Inger Södergren*. Konsthallen, Höganäs Museum.

17.05.08-26.10.08 *Wilhelm Kåge*. Galleriet, Höganäs Museum.

Karlskrona

Porslinsmuseet, Östra Hamngatan 7D, S-371 29 Karlskrona. Website: www.fabas.se.

Lidköping

19.03.08→?? *Samtidskeramik*. Sju Skaraborgare. Rörstrand Museum Galleri, Rörstrand Museum,

Fabriksgatan 4, S-531 30 Lidköping. Website:

www.rorstrand-museum.se.

Det känns mycket spännande att kunna presentera en öppningsutställning i Rörstrand Museum Galleri med några av Skaraborgs mest intressanta företrädare inom den samtida keramiska konsten. Detta är en utställning som speglar den keramiska konsten idag samtidigt som den belyser den konstnärliga mångfalden i teknik och uttryck.

Urvalet är gjort på konstnärer inom regionen som fokuserar på materialets uttrycks kraft och som i stor grad arbetar inom det traditionella konsthantverket men på ett nyskapande sätt. Konstnärer som känner materialet och därför förmår att utvidga gränserna och skapa nya subtila uttryck och berättelser. Till vår glädje har Henrik Allert, Jan-Åke Andersson, Marie Beckman, Nisse Holmström, Anna Landgren, Jussi Ojala, Gunilla Råberg tackat ja till att medverka.

Lund

Kulturen (Kulturhistoriska Museet), Tegnersplatsen, S-221 04 Lund. Website: www.kulturen.com.

Malmö

Formargruppen, Engelbrektsgränd 8, S-211 33 Malmö. Website: www.formargruppen.se.

Norsborg

Sturehovs slott, Sturehovs Säteri, S-14 590 Norsborg. Website: www.sturehof.se. Sveriges största samling av Mariebergs-kakelugnar.

Skåne

21.03.08-30.03.08 *Konstrundan i Nordvästra Skåne*. Website: www.konstrundan.nu. Heriblandt åbent hus hos Tomas Anagrius, Kjell Bolinder, Gustav & Ulla Kraitz samt hos Cecilia Kraitz.

Stockholm

Prins Eugens Waldemarsudde, Prins Eugens Wäg 6, Djurgården, S-103 24 Stockholm. Website: www.waldemarsudde.se.

blås&knåda, Hornsgatan 26, S-118 20 Stockholm. Website: www.blasknada.com.

Kaolin, Hornsgatan 50, S-118 21 Stockholm. Website: www.kaolin.se. Tlf +46 8 644 46 00.

→09.03.08 *Mariko Wada*. Kaolin.

Wada graduated from Doshisha University, Japan in 1995. She has been living in Denmark since 1998 where she received a degree from Designskolen Kolding in 2006. Wada's work examines the possibilities of expression inherent in ceramics. She mainly works with stoneware and uses various modelling techniques to focus on designs that appeal not only at the visual level but also have tactile attraction. Her series of jars Software is a good example of how to work hard stoneware to visually demonstrate organic softness. Wada's pieces have been shown several places in

Denmark and in 2007 she has been invited to exhibit her work at the International Museum of Ceramics in Faenza, Italy. She has also received several awards, most recently a grant from the Jubilee Foundation of the Danish National Bank in 2006.

→12.03.08 *Ellen Ehk*. Kaolin.

Ellen Ehk arbetar med både funktionell och skulptural keramik. De senaste åren har hennes arbete fokuserats kring unika föremål i porslin och stengods. Vita porslinskoppar med papperstunna väggar och skimrande glasyr, eller tunga mattsvarta former i stort format.

05.03.08-15.06.08 *Hertha Hillfon · Minnenas Vind*. Prins Eugens Waldemarsudde.

Keramisk skulptur. En omfattande retrospektiv med hennes välkända motiv samt en hel del nyskapat. Hennes verk finns på många platser i offentlig miljö. Få konstnärer har som Hertha Hillfon (född 1921) behandlat leran med en sådan dynamisk inlevelse och känsla för mystik och sensualism. Även vardagens enkla ting får en besjälad karaktär när de passerar genom hennes händer.

15.03.08-09.04.08 *Morten Løbner Espersen*. Kaolin.

15.03.08-09.04.08 *Salt och Peppar*. glas & keramik. blås&knåda.

08.04.08-27.04.08 *Frederik Persson*. Kaolin.

12.04.08-30.04.08 *Anna Lerinder*. Kaolin.

12.04.08-04.05.08 *Mari Pårup*. blås&knåda.

24.04.08-19.10.08 *Tidens form*. Nationalmuseum. Tid är något centralt i våra liv. Styr tiden över oss eller vi över tiden? Med fokus på formgivningen av ur de senaste 500 åren diskuterar utställningen även urens betydelse som symboler och Tiden som begrepp. Utställningen lyfter även den tekniska utvecklingen i relation till olika funktionella och estetiska behov.

03.05.08-25.05.08 *Josefine Holmqvist*. Kaolin.

14.06.08-28.09.08 *Signe Persson-Melin · Keramik och industridesign*. Prins Eugens Waldemarsudde. Tradition och förnyelse är temat för denna retrospektiva utställning som visar prov på industridesign av äldre datum samt unikat från de senaste tio åren. Bruksföremål i enkla, strama former där det glaserade står mot det oglaserade. Totalt visas 250-300 objekt. Även i parken kommer hennes stengods, bl.a. blomsterurnor, att exponeras. Signe Persson-Melin (född 1925) är bosatt och verksam i Malmö.

17.09.08-01.10.08 *Anne-Beth Borselius*. blås&knåda.

04.10.08-22.10.08 *Gitte Jungersen och Marianne Nielsen*. blås&knåda.

25.10.08-16.11.08 *Eva-Maria Kothe*. blås&knåda.

Storbritannien

Aylesbury

08.03.08-12.07.08 *British Studio Ceramics*. Twentieth Century Transformations. Buckinghamshire County Museum, Church Street, Aylesbury HP20 2QP.

With over 100 works on display from the Museum's outstanding collection of studio ceramics, including pots by Bernard Leach, Hans Coper, Lucie Rie, Ruth Duckworth and Ewen Henderson, this is a unique chance to see the art and inspiration of the British studio potter.

Cirencester

The New Brewery Arts, Brewery Court, Cirencester, Gloucestershire GL7 1JH. Website: www.newbreweryarts.org.uk.

08.03.08-20.04.08 *Setting Out*. New Graduates in Ceramics in collaboration with the Craft Potters Association. The New Brewery Arts.

This exhibition is selected by Emmanuel Cooper Ceramist/Editor of Ceramic Review, potter Jack Doherty, Chairman of the Craft Potters Association, and Miranda Leonard of Brewery Arts and will show the best of bright young ceramicists of the class of 2007.

This exhibition contains new exciting works that are thrown, hand-built and constructed, from Chris Hurford's minimal installation 'Listening to Other Voices' to delicate blown porcelain constructed sculptures by Banuo Grimshaw.

The objects we use everyday for making and drinking tea have been transmuted in different ways. Naomi Schillinger's work masses together porcelain teapots and cups into large conglomerate constructions; Claire Wood uses the moulds that teapots are made in as a starting point for her work, referencing the lost factories of Stoke-on-Trent. Elise Austin, a student of St. Martin's, is fascinated with creating mad cake stands that are richly decorated and gilded. Star student Manuel Canu from Bath Spa University makes extraordinary decorative table-ware as does University of Westminster's Delfina Emmanuel. You just have to see her delicate encrusted teapots!

28.06.08-03.08.08 *Leading danish Contemporary Classic Ceramic Artists*. The New Brewery Arts. Udstilling med bl.a. Aase Haugaard.

Edinburgh

The Scottish Gallery, 16, Dundas Street, Edinburgh EH3 6HZ. Website: www.scottish-gallery.co.uk.

07.05.08-31.05.08 *Robert Dawson*. The Scottish Gallery.

04.07.08-02.08.08 *Inger Rokkjær*. The Scottish Gallery.

08.08.08-06.09.08 *Gwynn Hanssen Pigott*. The Scottish Gallery.

08.10.08-01.11.08 *Nicholas Rena*. The Scottish Gallery.

03.12.08-24.12.08 *Craig Mitchell*. Ceramic Sculpture. The Scottish Gallery.

Hatfield

01.08.08-03.08.08 kl 10.00-17.00/17.30 *Art in Clay*. The 14th National Pottery & Ceramics Festival. Hatfield House, Hatfield, Herfordshire. Websites: www.artinclay.co.uk og www.hatfield-house.co.uk. Studio ceramics and sculpture are both extensively demonstrated and on sale. Large marquee based festival featuring approximately 200 potters and ceramic artists selling work. Regular talks and kiln firings.

Henley-on-Thames

04.10.08-12.10.08 *Collect in the Country*. "The Best of Danish" featuring Denmark's leading ceramicists from Collect 2008. Barn Galleries, Henley-on-Thames, Oxfordshire RG9 3DX. Website: www.barn Galleries.com.

2008 sees Cultural Connections celebrate their tenth year promoting top notch work by Scandinavian ceramic artists. This will be the fourth year of *Collect in the Country*, a testament to the quality of the work on show and the interest of serious collectors.

With a special emphasis on the best of Danish potters and ceramic artists, this event is aimed at collectors who would appreciate the very fine work on show. And they do. Cultural Connections show at Collect at the V & A in London. Collect in the Country aims to show more, usually smaller, examples of work by artists who show at Collect in February. Work by Inger Rokkjær, Hans Vangso, Beate Andersen and other top names make this a treat indeed for collectors. For those of you who missed the show last year but would like to be invited in 2008, Birthe Fraser, curator of Collect in the Country is on fraserartconsult@talk21.com.

Langport

06.03.08 og 29.03.08 *Kiln Opening*. John Leach. Muchelney Pottery. Langport, Somerset TA10 0DW. Website: www.johnleachpottery.co.uk. New signed pots and kitchenware designs to choose as they 2008 are taken from the still-warm kiln. John Leach demos. Henri Matisse original lithographs exhibition in the gallery. Locally-produced food & drink tasting. A series of events is planned for the opening on March 6, when notable guests will include the Japanese Ambassador His Excellency Mr Yoshiji Nogami, who is going to Cornwall especially for the launch. The ribbon will be cut by John Leach, the eldest grandson of Bernard Leach, and Tomoo Hamada, grandson of Shoji Hamada to recall the original days of the pottery.

Liverpool

Bluecoat Display Centre, College Lane, Liverpool L1 3BX. Website: www.bluecoatdisplaycentre.com.

01.06.08-30.06.08 *In the window*, John Maltby. Bluecoat Display Centre.

07.06.08-02.08.08 *Elisabeth Zuckerman Memorial Exhibition*. Magalene Odundo Solo. Bluecoat Display Centre.

01.08.08-31.08.08 *In the window, David Roberts*. Bluecoat Display Centre.

01.10.08-31.10.08 *In the window, Walter Keeler*. Bluecoat Display Centre.

01.11.08-30.11.08 *In the window, Rupert Spira*. Bluecoat Display Centre.

London

Victoria & Albert Museum, Cromwell Road, South Kensington, London SW7 2RL. Website: www.vam.ac.uk. [Ceramics Department er midlertidigt lukket].

The Percival David Collection of Chinese Ceramics. Website: www.pdfmuseum.org.uk.

The ceramics galleries of the Percival David Foundation er lukket fra 21. december 2007 og vil først kunne ses igen i løbet af 2009 i et nyt galleri ved British Museum.

The Anthony Shaw Collection, 11 Billing Place, West Brompton, London SW10 9UW. Tlf. +44 20 7352 3964. www.anthonysshawcollection.org.

Contemporary Ceramics, Potters Association Shop, William Blake House, 7 Marshall Street, Soho, London W1V 1LP. Website: www.cpaceramics.com.

Crafts Council Gallery, 44a Pentonville Road, Islington, London N1 9BY. Website: www.craftscouncil.org.uk.

Galerie Besson, 15 Royal Arcade, 28 Old Bond Street, London W1S 4SP. Website: www.galeriebesson.co.uk.

Cecilia Colman Gallery, 67 St Johns Wood High Street, London NW8 7NL. Website: www.ceciliacolmangallery.com.

Barrett Marsden Gallery, 17-18 Great Sutton Street, Clerkenwell, London EC1V 0DN. Website: www.bmgallery.co.uk.

Harlequin Gallery, 68 Greenwich High Road, London, SE10 8LF. Website: www.studio-pots.com.

→13.03.08 *Neil Brownsword*. Galerie Besson.

→29.03.08 *Ten Years Anniversary Exhibition*. Barrett Marsden Gallery.

→31.03.08 *Curator's Choice*. Selected by Amanda Fielding. The Anthony Shaw Collection. Camberwell College of Arts has long been a melting pot of progressive ideas and a fertile training ground for

innovative ceramists. Many of its teachers and pupils - throwers and hand-builders alike - have profoundly influenced the recent history of British studio ceramics. I wanted to capture something of the breadth and openness of thinking associated with 'the Camberwell School', selecting only those who trained or taught there from the late 1950s onwards.

Anthony's house provides a rich, multi-layered context for the presentation and appreciation of ceramics. I imagined filling the pink room exclusively with work by Ewen Henderson, Gillian Lowndes and Sara Radstone: three artists who, for me, epitomise Camberwell's radical spirit of enquiry. I was curious to see how their poetic objects would speak to each other. In the natural environment of the kitchen, I pictured stacks of finely thrown tableware by Lucie Rie, Colin Pearson and Jim Malone.

I quickly came to admire Anthony's integrity and passion as a collector and his concentration on building substantial groups of work by his favourite artists. These exceptional collections lend important insight into the evolution of thinking and making by certain leading practitioners over several decades. [Amanda Fielding Camberwell / V&A Research Fellow].

09.03.08-06.04.08 *Japanese Pottery*. An exhibition of pottery in various styles, including items by Shoji Hamada and Tatsuko Shimaoka. Harlequin Gallery.

19.03.08-17.04.08 *Yasuhisa Kohyama*. Galeri Besson.

04.04.08-10.05.08 *Room with a View*. Barrett Marsden Gallery.

23.04.08-22.05.08 *Jennifer Lee*. Galerie Besson.

11.05.08-01.06.08 *Shigaraki pottery*. Peter Swanson - new pots from his kilns. Harlequin Gallery.

16.05.08-21.06.08 *Gordon Baldwin*. Barrett Marsden Gallery.

Gordon Baldwin is one of Britain's most distinguished ceramic artists. His distinctive works combine sculptural form with abstract painterly marks. He has described his approach as 'a non search for beauty', finding most satisfaction in 'forms which have a certain awkward resonance', a more challenging purity and strength.

His influences come from the achievements of Modernism rather than from ceramic tradition, and from poetry and music as much as aspects of painting and sculpture. The underlying formalism and discipline sensed in his work is due, in part, to his interest in chance operations (such as those used by Jean Arp or John Cage) and he will sometimes use these as a strategy to avoid conscious decision-making, leaving him open to discover new expressive possibilities.

01.06.08-31.10.08 *The work of Bryan Illsley*. Selected by Stella Benjamin. The Anthony Shaw Collection.

11.06.08-10.07.08 *Betty Woodman*. Trois Grandes Dames III. Galeri Besson.

27.06.08-31.07.08 *Philip Eglin*. Barrett Marsden Gallery. Philip Eglin's work carries references to a heterogeneous array of sources. Inspiration for recent figures comes from Northern Gothic religious woodcarvings, Chinese export porcelain, English folk ceramics and the language of symbols used on contemporary packaging. His interest in such artefacts is not solely because of their intended aesthetic, but extends to the characteristic shapes and marks that are found on the underside and backs of things.

Born in 1959, Eglin trained at Staffordshire Polytechnic and at the Royal College of Art. His work can be found in the collections of the Stedelijk Museum, Amsterdam; National Museums of Scotland, Edinburgh; Fitzwilliam Museum, Cambridge; and the Victoria & Albert Museum, London. He was the winner of the Jerwood Prize for Applied Arts: Ceramics in 1996.

12.09.08-01.11.08 *Richard Slee*. Barrett Marsden Gallery.

Richard Slee finds inspiration in the diversity of ornamental ceramic traditions, from 18th century Sèvres porcelain and 19th century curios to more recent pottery knick-knacks. Other aesthetic influences that he cites include early Disney animations and the 'Krazy Kat' cartoon strips of George Herriman - stylistic echoes of these are to be found in the softly rounded forms of so many of his pieces.

The works are frequently wry comments on social issues, either political or more broadly cultural. Dr Oliver Watson, Chief Curator of Ceramics and Glass at the Victoria & Albert Museum, London has written "If there is a single quality that draws together Slee's diverse body of work, it is the humanity and tenderness with which he treats his subjects. A humanity that is given all the more power by his penetrating, surreal, hyper-real, vision of the ordinary around him".

16.04.08 og 22.10.08 *International Contemporary Ceramics Auction*. Bonhams, 101 New Bond Street, London, W1S 1SR. Website: www.bonhams.com.

07.11.08-01.01.09 *Carol McNicoll, Jacqueline Poncelet & George Waud*. Barrett Marsden Gallery. *Carol McNicoll* has an international reputation as a ceramicist. Her works explore the relationship between two and three dimensional figurative imagery, always within the context of functional ceramics. She has always been concerned with pattern, and uses glazes, open stock transfers and her own transfers to create richly patterned surfaces. Born in 1943 in Birmingham, McNicoll studied Fine Art at Leeds Polytechnic and ceramics at the Royal College of Art, London. Her work is included in public collections in Australia, the Netherlands and the UK and private collections worldwide. In 2001 she was short-listed for the Jerwood Prize for Ceramics and a major retrospective of her work is currently touring the UK as part of the Craft Council's Show5 initiative.

Llantrisant

05.09.08-19.10.08 *Pottering in the Kitchen* · With ceramics by Ruthanne Tudball. Model House Craft

and Design, Bull Ring, Llantrisant CF72 8EB. Website: www.craftgallerywales.com.

Newark

The Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norwich, Norfolk NR4 7TJ. Website: Website: www.scva.org.uk.

Thoresby Park, Perlethorpe, Newark, Nottinghamshire NG22 9EH. www.oakwoodceramics.co.uk.

25.03.08-06.04.08 *Collector's Choice*. Oakwood-ceramics. A eclectic selection of pieces both Old & New Work to be exhibited will include a small groups of pots by Mick Casson, John Maltby, Bill Marshall and many other important makers from the last thirty years.

28.06.08-29.06.08 *Earth and Fire*. Rufford Craft Centre, Rufford Country Park, Ollerton, Newark, Nottinghamshire NG22 9DF. Website: www.ruffordcraftcentre.org.uk. Featuring the work of one hundred and seven acclaimed potters and ceramic artists, Earth and Fire is the leading event of its type in the country.

25.10.08-09.09.08 *David Frith*. Oakwoodceramics.

Oldham

26.04.08-30.08.08 *Life Forms · Ceramics and the Natural World*. Gallery Oldham, At Greaves Street, Oldham, OL1 1AL. www.galleryoldham.org.uk. Life Forms brings together work by a wide range of makers who have been influenced by the natural world, from sea creatures and plants to geology and landscape. The exhibition includes pots made by the pioneers of British studio pottery, such as the Martin brothers and Katharine Pleydell-Bouverie, through to contemporary potters such as Kate Malone, Catrin Mostyn Jones and Walter Keeler, whose pots are alive with colour and energy.

Powys

26.04.08-03.05.08 *Hamada Shoji Exhibition*. Phil Rogers, At Lower Cefnaces, Rhayader, Powys, LD6 5LT. Website: www.philrogerspottery.com. All of the exhibited pieces will be for sale on the 3rd May. In keeping with the original motivation for organising these shows, the prices will be vary competitive. More than fifty of Hamada Shoji's pieces will be on view and for sale along with examples of Tatsuzo Shimaoka, Hamada's most favoured apprentice, himself now a National Living Treasure, and Hamada Shinsaku - in total, some 80 pieces - all new to this country and therefore previously unseen. A pdf catalogue detailing the items for sale and the way in which the sale will be organised will be downloadable from Phil Rogers website.

Sherbourne

Alpha House Gallery, South Street, Sherbourne, Dorset, DT9 3LU. Tlf + 44 1 935 814944. Website: www.alpha-house.co.uk.

01.03.08-29.03.08 *Jacqueline Yu-Fan Li*. New ceramics. Alpha House Gallery.

17.05.08-21.06.08 *Mike Dodd*. Recent pots. Alpha House Gallery.

sept/nov 2008. *Jim Malone*. Recent pots. Alpha House Gallery.

St. Ives

08.03.08-30.03.08 *Master Potter of a New Generation*. St Ives Ceramics, 1 Fish Street, St. Ives, Cornwall, TR26 1LT. Website: www.st-ives-ceramics.co.uk. As part of the celebrations to the re-opening of the Leach Pottery; St. Ives Ceramics is exhibiting the works of Welsh potter Phil Rogers.

This solo show consists of a selection of 80 pots - ranging from his guinomis which beg to be held, elegant understated jugs, sophisticated square press moulded vases, and his signature works such as his full bellied pots with nuka and tenmoku glazes.

Phil has been potting for over 30 years, during this time he has gained a formidable reputation for works of exquisite quality. He has become one of Britain's foremost exponents in wood fired, and salt glazed ceramics.

In his earlier years he followed the path of Bernard Leach through reading Leach's *The Potters Book*. He asserts that it gave him both spiritual and practical advice to sustain a difficult but rewarding lifestyle. Throughout his career he has remained faithful to the ideals and values set out by Bernard Leach and Shoji Hamada. Having such powerful influences can open one to the dangers of merely copying but Phil has developed a style that embraces much of the aesthetics of Leach, yet is most definitely his own.

Phil tends to seek perfection with the confines of a limited palette, allowing the form of a pot and its surface to speak for itself. He believes in what Hamada once said that it is better to use a limited range of materials and glazes and come to know them well than have too great a choice and never fully explore the possibility of any of them.

The kilns are critical elements in Phil's work. Recently he has built a three chambered wood kiln through which he is developing a new aspect to his work. Work from this and his oil fired are represented in equal measure in the exhibition.

His oil fired kiln is used to fire reduction stoneware. Phil uses as many local materials as possible for slips and glazes, particularly wood ash which he collects from the fires in the house and stone dust from a number of local quarries. He is also fortunate enough to have access to coarse red clay which he digs up from a wood near his home. This work is not highly decorated; his main concern is the complex relationships that exist within the form of a pot and the subtle differences that make two similar pots very different.

Most of his decorative technique takes place in and on the clay's surface; drawing, combing, faceting and Hakame

(loose rough brushwork), are his most often used methods although he is also drawn to wax resist between slips.

Phil has said, "In making my pots I am not seeking to be overly innovative or wildly different. I leave the inane search for the cutting edge to others. I am content to develop, reinterpret, revitalise and extend a tradition that has its roots in medieval Europe, fifteenth century Korea and in more recent times in Bernard Leach and Shoji Hamada. The challenge for me is to find my own way along a narrow path. To seek creatively that variation and nuance that mark out my pots from the work of another."

Worcester

The Gallery at Bevere, Bevere Lane, Worcester WR3 7RQ. Website: www.beverevivis.com.

05.04.08-01.06.08 *Kiln to Table*. The Gallery at Bevere. Ceramics by Jane Cox, Tanya Gomez, Ninna Gotzsche, Jennifer Hall, Morgen Hall, Graham Hudson, Sun Kim, John Leach, Martin Lungley, Jan Kare Myklebust, Kaori Tabebayashi and Josie Walter.

06.09.08-27.08.08 *Master Potters*. Ceramics by Takeshi Yasuda and Walter Keeler. The Gallery at Bevere.

York

York Art Gallery, Exhibition Square, York YO1 7EW. Website: www.yorkmuseumstrust.org.uk.

→20.04.08 *Spotlight on Slipware*. York Art Gallery. This display of historic and contemporary slipware - decorated earthenware pottery - is the result of a new initiative between York Museums Trust and Manchester Metropolitan University.

Slip is a mixture of water and clay which is used by potters to decorate earthenware in a wide range of methods, including piping it on like icing, combing through wet slip to give a feathered pattern or simply painting it on.

Slipware is England's oldest type of pottery and is a tradition that has thrived since the middle ages and contemporary potters are still interested in exploring slipware techniques.

Our display will show historic slipware from our collection, including a piece by Thomas Toft and other pieces from Yorkshire potteries, alongside work by two contemporary potters, Mike Eden, based in Cumbria, and Paul Young, from Leicestershire.

24.05.08-07.09.08 *Crying with Laughter*. York Art Gallery. This exhibition explores comedy and tragedy on pots and in print.

→31.12.08 *Chinese Reflections*. York Castle Museum, Eye of York, York YO1 9RY. Website: www.yorkmuseumstrust.org.uk.

Tyskland

Bad Homburg

11.04.08-31.08.08 *Fragile - die Tafel der Zaren und das Porzellan der Revolutionäre*. Bogudgivelse. Schloss, D-61348 Bad Homburg.

Eine Doppelausstellung zur russischen Tafelkultur vom 18. bis 20. Jahrhunderts im Museum für Angewandte Kunst Frankfurt und Schloss Bad Homburg. Mehr unter www.fragile-ausstellung.de. Se tillige Museum für Angewandte Kunst Frankfurt.

Bamberg

→12.10.08 *Exotik um den Nierentisch*. Keramik der 50er Jahre. Die Sammlung Alois Harasko. Sammlung Ludwig, Altes Rathaus, Obere Brücke 1, D-96047 Bamberg. Website: www.bamberg.de/museum.

Leuchtend bunte Farbigkeit, oft in Kontrast zu schwarzen Flächen gesetzt, afrikanisch anmutende Erdfarben, grafisch-abstrakte Strukturen kennzeichnen die Wandplatten, Vasen, Krüge und Schälchen, die Alois Harasko in langjähriger Sammelleidenschaft zusammengetragen und nun das erste Mal in Bamberg öffentlich präsentiert. Nicht der kleinbürgerliche Mief, der die Jahre nach dem zweiten Weltkrieg geprägt hat, soll im Vordergrund stehen, sondern der spannungsreiche Bogen des aus skandinavischen und amerikanischen Quellen geschöpften internationalen Stils der Gefäße.

Berlin

Schloss Charlottenburg, Belvedere im Schlosspark, Spandauer Damm 20-24, D-14059 Berlin. Website: www.schlosscharlottenburg.de.

Bröhan-Museum, Landesmuseum für Jugendstil, Art Deco und Funktionalismus (1889-1939), Schlossstrasse 1a, D-14059 Berlin-Charlottenburg. Website: www.broehan-museum.de. Tlf +49 30 326 90 600.

Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de.

29.01.08→ *Jugendstil-Porzellan aus Dänemark und Sweden*. Bestandsausstellung. Bröhan-Museum. Das Bröhan-Museum zeigt eine Neupräsentation seiner Bestände dänischer und schwedischer Porzellane des Jugendstils. Bis auf weiteres sind etwa 190 Vasen, Wandteller und Service der beiden dänischen Manufakturen Königlich Kopenhagen und Bing & Grøndahl sowie der schwedischen Manufaktur Rörstrand zu sehen.

Besonders reichhaltig ist die Sammlung an Porzellanen der Königlichen Porzellanmanufaktur in Kopenhagen. Dort wurde seit 1885 unter der künstlerischen Leitung von Arnold Krog ein neuer Porzellanstil entwickelt, der japonistische Tendenzen mit der technischen Weiterentwicklung der Scharffeuerbemalung verband. In einer völlig neuartigen Palette weicher Pastelltöne schufen Entwerfer wie Marianne Høst, Anna Smidth, Gerhard Heilmann oder Vilhelm Theodor Fischer malerische

Dekore, die auf den internationalen Ausstellungen Aufsehen erregten und andere Manufakturen beeinflussten. Eine 1887 entstandene Vase mit japanischen Wildkarpfen bringt mit ihrer schlichten, von Arnold Krog und S. Bech Jacobsen entworfenen Form den an japanischen Farbholschnitten orientierten Dekor von August F. Hallin besonders überzeugend zur Geltung.

Für die 1853 gegründete erste private Porzellanmanufaktur Dänemarks, Bing & Grøndahl, sind Reliefdekore besonders charakteristisch, wie sie beispielsweise eine von Effie Hegermann-Lindencrone gefertigte Potpourri-Vase mit Blasentangdekor aufweist. Als frühe Arbeiten sind Teile des „Reiher-Service“ ausgestellt, das der künstlerische Leiter Bing & Grøndahls, Pietro Krohn, 1887 entworfen hat und mit dem die Manufaktur auf internationalen Ausstellungen erstmals auf sich aufmerksam machte.

Auch die Rörstrand-Kollektion des Bröhan-Museums ist mit prägnanten Beispielen vertreten und veranschaulicht den besonderen Beitrag der schwedischen Manufaktur zum europäischen Jugendstil-Porzellan. Die Entwürfe stammen unter anderem von Alf Wallander, Anna Boberg, Karl und Waldemar Lindström sowie Nils Emil Lundström.

Das Ziergefäß mit plastischer Seerose, 1897/98 von Per Algot Eriksson entworfen, zeigt, wie bei Rörstrand malerische Scharffeuerdekore mit plastisch modellierten Dekorelementen verbunden wurden. Bemerkenswert sind auch die verschiedenen schwarz glasierten Porzellane, die von der Manufaktur seit 1898 als technisch-künstlerische Neuheit herausgebracht wurden.

In einem weiteren Ausstellungsteil werden Motivgruppen gebildet, die bei allen drei Manufakturen eine wichtige Rolle spielten: Japonismus, sockellose Tierfiguren, heimische Flora und Fauna, nordische Landschaften. Vasen mit Kristall- und Laufglasuren sowie laufglasierte Künstlerkeramiken der 1920er Jahre runden den Überblick über den umfangreichen Bestand skandinavischer Porzellane des Bröhan-Museums ab.

→02.06.08 *Reduktionsglasuren* (Oberflächenreduktionen). Eine Auswahl an eigenen Beständen und Leihgaben. Kabinettausstellung. Keramik-Museum Berlin.

→18.08.08 *Bauhaus-Umfeld*. Otto Lindig und die Nachfolge der Bauhaus-Töpferei. Keramik-Museum Berlin.

25.04.08-03.08.08 *Jugendstil aus Nürnberg*. Kunst - Handwerk – Industriekultur. [Vandreadstilling]. Katalog. Bröhan-Museum. Se omtalen under Museum Industriekultur, Nürnberg.

Bremen

15.03.08-12.04.08 *Thema und Variation*. Christine Wagner-Michael Cleff-Martin Schlotz. Keramik Galerie Hilde Holstein, Schnoor 5-7, D-28195 Bremen. Tlf +49 421-32 48 85.

Bürgel

Keramik-Museum Bürgel, Am Kirchplatz 2, D-07616 Bürgel. Website: www.stadt-buergel.de.

→30.03.08 *Walter Gebauer zum 100. Geburtstag*. Spuren im Brennraum. Töpferspuren in Bürgel 2. Katalog. Keramik-Museum Bürgel. Walter Gebauer (1907-1989) hat die Entwicklung des Töpferhandwerks von Bürgel aus engagiert beeinflusst und mitbestimmt. In den Sammlungen vieler Museen sind seine keramischen Gefäße zu besichtigen.

Die Bürgeler Ausstellung zeigt anhand typischer Einzelgefäße dem Weg eines experimentierfreudigen und nach eigenen Wegen suchenden Töpfers, der sich durch gediegene Meisterschaft hohe Anerkennung und akzeptierte Autorität erwerben konnte. Er war gefragt als Ausbilder in seiner Lehrwerkstatt, als Lehrender an der Hochschule Burg Giebichenstein Halle, als fachkompetenter Berater in anderen keramischen Werkstätten.

Diese Vielseitigkeit des Töpfermeisters Walter Gebauer wird dokumentiert und im Zusammenhang mit bisher nicht ausgestellten Schriftstücken, Fotos und Gefäßen aus dem Nachlass veranschaulicht.

12.04.08-21.09.08 *Hedwig Bollhagen (1907-2001)*. Keramik aus sieben Jahrzehnten. Keramik-Museum Bürgel. Udstillingen har tidligere været vist i Keramik-Museum Berlin.

28.04.08-16.09.08 *Personalausstellung von drei Preisträgern des Bürgeler Keramikpreises*. Keramik-Museum Bürgel.

Coburg

→16.03.08 *Keramik von Si-Sook Kang und Kap-Sun Hwang*. Kunstsammlungen der Veste Coburg, Veste Coburg, D-96450 Coburg. Website: www.kunstsammlungen-coburg.de.

Wohl selten hat ein Keramiker-Ehepaar so unterschiedliche Arbeiten geschaffen wie die beiden Koreaner Si-Sook Kang und Kap-Sun Hwang. Ihre gemeinsame Werkstatt betreiben sie in dem alten schleswig-holsteinischen Töpferort Kellinghusen. Kap-Sun Hwang hat aber noch einen zweiten Lebensmittelpunkt, die Universität in Seoul, wo er einen Lehrauftrag für Keramik hat, und pendelt zwischen Ost und West.

Si-Sook Kang fertigt makellose Dosen aus grün-bläulich schimmerndem Seladonporzellan, die entfernt an traditionelle koreanische Urnen erinnern, außerdem große flache Teller aus Steinzeug mit Temmoku-Glasur. Das chinesische Zeichen für 1 erscheint da in sanftem Auf- und Niedergehen, es ist Kalligraphie pur auf keramischem Grund. Für ihn dagegen ist der Zylinder die vollkommene Form. Die Wandungen bedecken mal feine blaue Linien, mal Horizontalstreifen, alles geschnitten und eingelegt nach Art von Intarsien, oder grau in grau abgeschattierte Rechtecke. Kap-Sun Hwang verehrt das deutsche Bauhaus.

Deidesheim

Lotte Reimers · Archiv-Atelier-Ausstellung, Stadtmauergasse 17, D-67146 Deidesheim. Website: www.lottereimers.de.

Dormagen Zons

11.04.08-08.06.08 *Porzellankunst des Jugendstils*. Sammlung Udo Schröder. Kreismuseum Zons, Schloßstraße 1, D-41541 Dor-magen Zons. Website: www.kreismuseumzons.de.

Der Jugendstil war bestrebt, alle Lebensbereiche gestalterisch zu durchdringen und widmete sich im besonderen Maße dem Essbereich. „Es genügt dem Kulturmenschen nicht, dass das Mal lecker zubereitet sei. Die schöne Form ist nicht zu entbehren. Sie ist das halbe Essen. Die ästhetische Förderung wird geradezu zur körperlichen.“ (Josef August Lux, 1905).

Die Sammlung Udo Schröder umfasst Spitzenleistungen an (Gebrauchs)Porzellanen um 1900, die den Forderungen entgegenkamen. Es findet sich die gesamte gestalterische Palette des Jugendstils von floralen bis hin zu geometrisch abstrakten Formen und Dekoren. Dazu gehören Entwürfe von Henry van de Velde, Richard Riemerschmid, Alf Wallander, Peter Behrens, darunter befindet sich ein Unikatservice, Josef Hoffmann mit einem Mokkaservice für die Villa Stoclet oder von Maurice Dufrène mit seinem Auftrag für das „La Maison Moderne“.

Das Dejeuner „Krokus“, Entwurf Konrad Hentschel, erzielte auf der Pariser Weltausstellung 1900 ebenso beachtliche Erfolge wie die Services „Margarite“ von Kgl. Kopenhagen oder „Distel“ von Rozenburg. Mit dem äußerst seltenen, dazu noch kompletten Tee- und Kaffeeservice „Iris“ (Entwurf Alf Wallander) ist Rörstrand vertreten. Ergänzende Entwerferbestecke, Trinkgläser und Silberobjekte von Christopher Dresser spiegeln Ansprüche der Entwerfer des Jugendstils an eine gehobene Tischkultur.

Dresden

Porzellansammlung, Zwinger, Glockenspielpavillon, D-01067 Dresden.

Düsseldorf

Hetjens-Museum, Deutsches Keramikmuseum, Palais Nesselrode, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Tlf +49 211 89 94 210. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

→23.03.08 *Max Laeugers Arkadien*. Keramik – Architektur – Gärten. Katalog. Hetjens-Museum. Max Laeuger (1864-1952) gehört zu den kreativsten und erfolgreichsten Künstlern an der Wende des 19. zum 20. Jahrhundert. Zunächst als Zeichenlehrer tätig, arbeitete er später vorwiegend mit Keramik, entwarf aber zugleich Mobiliar, Wohn- und Industriebauten sowie Gärten. Durch seine Lehrtätigkeit an der TH Karlsruhe und zahlreiche Publikationen übte er einen großen Einfluss auf das deutsche Kunstgewerbe aus.

Max Laeugers Leben als Künstler war bestimmt von rastlosem Zeichnen und unentwegtem Experimentieren. So entstanden seit 1897 zahlreiche Musterbücher für

seine keramischen Objekte. Formal beschränkte er sich auf eine überschaubare Palette von Gefäßformen, die er jedoch mit einer Fülle von Dekorationen kombinierte.

Laeuger bevorzugte einfache Techniken und Motive. Dies kann als ein kritischer Kommentar zu den industriellen Umwälzungen seiner Zeit gesehen werden. Gleichwohl war Laeuger nicht technikfeindlich eingestellt, wie seine Entwürfe für Brücken oder Kraftwerke belegen. Die Suche nach der Harmonie von Mensch und Natur blieb zeit seines Lebens bestimmend. Seine Gartengestaltungen sind Ausdruck dieser Sehnsucht nach arkadischen Welten. Die vom Museum Langmatt in Baden (CH) konzipierte Ausstellung spiegelt die Bandbreite von Laeugers vielfältigem Werk wider. Erstmals sind seine keramischen Arbeiten im Kontext des Gesamtœuvres zu sehen.

→11.05.08 *Lieblingsstücke*. Museumsfreunde öffnen ihre Schränke. Studioausstellung. Hetjens-Museum. Ist es ein erlesenes Sammlerstück, ein außergewöhnliches Souvenir oder ein antikes Erbstück? Das Hetjens-Museum hat anlässlich des 50-jährigen Jubiläums seines Freundeskreises ausgewählte Mitglieder eingeladen, ihre keramischen Lieblingsstücke zu präsentieren. Die Ausstellung erlaubt einen ungewöhnlichen Blick auf die nie zuvor gezeigten Schätze aus Privatbesitz.

Nicht allein die künstlerischen Aspekte der Exponate werden beleuchtet, sondern auch die individuelle Verbindung der Besitzer zu ihrer Keramik. Die Ausstellung erzählt die persönlichen, eindrucksvollen und sogar abenteuerlichen Geschichten, die eine besondere Verbindung des Besitzers zu seinem Lieblingsstück ausdrücken.

17.04.08-31.08.08 *Inszenierungen in der Dauer- ausstellung*. Studioausstellung. Hetjens-Museum.

05.06.08-07.09.08 *Winkel und Linie*. Kyra Spiekers Weg die Welt zu ordnen. Studioausstellung. Hetjens-Museum.

09.08.08-26.10.08 *Welcome London*. Meisterwerke aus dem Victoria&Albert Museum. Hetjens-Museum.

02.10.08-11.01.09 *Antike Mythen im Wandel der Zeit*. Studioausstellung. Hetjens-Museum.

Edenkoben

Sammlung Hinder|Reimers, Villa Ludwigshöhe, Villastraße, D-67480 Edenkoben. Website: www.keramik-sammlung.de.

Frankfurt

11.04.08-31.08.08 *Fragile - die Tafel der Zaren und das Porzellan der Revolutionäre*. Katalog. Museum für Angewandte Kunst Frankfurt, Schaumainkai 17, D-60594 Frankfurt am Main. Website: www.museumfuerangewandtekunst.frankfurt.de. Eine Doppelausstellung zur russischen Tafelkultur vom 18. bis 20. Jahrhunderts im Museum für Angewandte Kunst Frankfurt und Schloss Bad Homburg. Mehr unter www.fragile-ausstellung.de.

Die herausragendste Porzellansammlung Russlands kommt erstmals nach Deutschland: über 300 Glanzstücke der weltberühmten Moskauer Sammlung des Staatlichen Porzellanmuseums Schloss Kuskovo präsentiert die Doppelausstellung *Fragile*. Das Porzellan aus Russland umspannt einen zeitlichen Bogen von drei Jahrhunderten und eröffnet sowohl eine ästhetische Sichtweise als auch einen zentralen Blick auf russische Tafelkultur, Identität und Selbstverständnis.

Ob zerbrechliche Service der Zarenzeit des 18.-19.Jh. oder avantgardistisches Porzellan der frühen russischen Moderne bis zum Ende der 1920er Jahre - Ausstellung und Begleitband präsentieren das russische Porzellan als Kunst und zeigen seine Bedeutung in Gesellschaft, Diplomatie, Wirtschaft und Politik auf.

Die Schätze der Zarenzeit werden im feudalen Ambiente des Bad Homburger Schlosses gezeigt: Einen Höhepunkt bildet das Ägyptische Service aus Sevres, das Napoleon Zar Alexander I. nach seinem Ägyptenfeldzug schenkte. Wie so oft war auch hier Porzellan Mittel der Diplomatie und der großen Politik. Weitere opulente Service, die Skulpturengruppe *Die Völker Russlands* oder verschiedene Tete-a-tete-Ensembles zeigen den Drang der Zaren und Fürsten nach Repräsentation und neuer nationaler Identität.

Das Museum für Angewandte Kunst Frankfurt präsentiert das avantgardistische und moderne Porzellan der frühen russischen Moderne. Suprematistische Exponate von Tatlin, Malewitsch und Suetin werden konfrontiert mit Tellern und Tassen von Kandinsky, Skulpturen und einem propagandistischen Schachspiel von Natalya Danko sowie Services, die die sowjetische Industrialisierung unter Lenin und Stalin glorifizieren. Gemälde, Fotografien und Plakate aus Moskauer Museen bieten zudem Einblicke zu Ess- und Trinkgewohnheiten der damaligen russischen Gesellschaft. Erstmalige Präsentation der bedeutendsten Porzellansammlung Russlands in Deutschland.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de. Tlf +49 22 34 69 76 90.

→27.04.08 *Meisterwerke des Keramion*. Ein Jahrhundert Keramik. Keramion.

Einen Schwerpunkt der Ausstellung bilden die ausdrucksstarken Tierplastiken sowie Gefäßkeramiken von Arno Lehmann (1905-1973). Eine Auswahl an keramischen Arbeiten der 1960er- und 1970er-Jahre weiterer bedeutender Künstler ergänzen die Präsentation.

17.05.08-18.05.08 *Frechener Töpfermarkt*. Frechener Rathausplatz, Frechen.

18.05.08-17.08.08 *Klaus Schultze*. Keramion. Klaus Schultze (*1927), ehemaliger Professor der Münchner Akademie, arbeitete nach einer Töpferlehre in Konstanz viele Jahre in Paris. Dort fertigte er zunächst Gebrauchskeramik, später Keramikskulpturen. Seit 1969 entstehen großformatige Backsteinskulpturen, die Schultze international bekannt gemacht haben. In seine neueren Arbeiten fügt Schultze gefärbte Scherben, Draht,

Moniereisen und bunte Kabel intarsienhaft ein. Die Ausstellung präsentiert in einem chronologischen Überblick mehr als 100 Arbeiten des Künstlers.

18.05.08-17.08.08 *Keramische Oberflächengestaltungen*. Keramion.

Knibis, Neriage, Sgraffito oder der Überzug mit Glasuren und Engoben - die keramischen Dekorationstechniken sind ausgesprochen vielfältig. Neben der Wahl der Masse und Formgebung sind sie wesentlich für die ästhetische Wirkung. Die Ausstellung gibt anhand von Exponaten aus dem Bestand der Stiftung Keramion einen Überblick über die gängigsten Techniken der Oberflächengestaltung.

31.08.08-23.11.08 *Moderner Salzbrand*. Keramion.

31.08.08-08.02.09 *Aus „Holtz, Schantzen, Erden und Saltz gebacken“*. Keramion.

07.12.08-08.02.09 *Beatrijs van Rheeden*. Keramion.

Fürstenberg

Das Museum im Schloss, [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meinbrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg / Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

21.03.08-14.09.08 *Vorsicht! – Porzellan auf Reisen*. Fürstenberg.

Auch Porzellan wird irgendwo hergestellt, aber anderswo benötigt; also muss es von A nach B transportiert werden. Doch wie geht das und wie ging das? Porzellan gilt als empfindlicher Werkstoff, wie muss es also verpackt werden, damit es nicht zerbricht? Denn: „Vorsicht ist die Mutter der Porzellankiste!“ Doch Porzellan wird selbst auch mobil eingesetzt: Auf Reisen im Picknickkorb, im Speisewagen der Eisenbahn oder im Flugzeug; man trifft es im Gasthaus oder Hotel oder bringt es als Andenken mit. Porzellan hat also viel mit „Mobilität“ und „Reisen“ zu tun. Da gibt es Geschirre in reich ausgestatteten Koffern aus dem 18. Jahrhundert, spezielle, leichte Tassen für die Luftfahrt, besonderes Geschirr für den Speisewagen oder robustes Stapelgeschirr für die Gastronomie.

26.09.08-01.03.09. *Kristall auf Porzellan*. Fürstenberg. Wundervolle Wirkungen auf Porzellan und Steingut erzielen spezielle Kristallglasuren. Hierzu wird die Glasurmasse mit geeigneten Oxiden angereichert, die sich beim Einschmelzen der Glasur zu neuen Mineralien verändern und beim Abkühlen in mannigfacher Form, Größe und Farbe ausscheiden. Keramiker spielen gern mit diesen Glasurversätzen, die in Flamme, Temperatur und Chemismus ästhetisch faszinierende, nicht reproduzierbare und nur schwer vorherzubestimmende Ergebnisse hervorbringen. Die Ausstellung präsentiert herausragende Werke dieser Technik von internationalen Künstlern.

Hamborg

Museum für Kunst und Gewerbe, Steintorplatz 1, D-20099 Hamburg. Website: www.mkg-hamburg.de.

04.04.08-27.04.08 *Statistic – Ceramic*. Neue dänische Keramik. 127 Objekte von neun zeitgenössischen

Keramikkünstlern Dänemarks. Katalog. Museum für Kunst und Gewerbe.

New Danish Ceramics ist ein Zusammenschluss von professionellen dänischen im 20. Jahrhundert geborenen Keramikern, die mit dieser facettenreichen und frischen, zugleich aber auch eleganten Ausstellung das Bild einer neuen Generation in der dänischen Keramik zeichnen. Damit tragen sie zu einem Dialog in Sachen Keramik bei und regen einen Austausch von Ideen und Haltungen über nationale Grenzen hinweg an. Gezeigt werden 127 keramische Werke, skulpturale Objekte, Vasen und Wandteller.

Udstilling med Michael Geertsen, Turi Heisselberg Pedersen, Steen Ipsen, Gitte Jungersen, Morten Løbner Espersen, Bente Skjøttgaard, Lone Skov Madsen, Anne Tophøj og Flemming Tvede Hansen.

→13.04.08 *Das Porzellan des Art Déco*. Museum für Kunst und Gewerbe.

Aus einer Hamburger Privatsammlung stellen wir im Vorraum der Sammlung Moderne ca. 70 Objekte aller wichtigen Manufakturen aus jener Zeit vor. Dabei handelt es sich vor allem um Tischgeschirre inkl. Teekannen, Zuckerschalen, Milchkännchen, Vasen etc.

Heidelberg

Galerie Marianne Heller, Friedrich Ebert Anlage 2, Im Stadtgarten, D-69117 Heidelberg. Website: www.galerie-heller.de.

→13.04.08 *Suku Park [Korea] und Wouter Dam [NL]*. Galerie Marianne Heller.

01.05.08-10.05.08 *Thomas Bohle [Østrig] und Chen Liang [Kina]*. Galerie Marianne Heller.

15.06.08-03.08.08 *Setsuga Nakasawa [Paris]*. Galerie Marianne Heller.

07.09.08-26.11.08 *Isezaki Jun (Bizen/Japan), Jeff Shapiro [USA] und Uwe Löllmann [D]*. Galerie Marianne Heller.

Hohenberg an der Eger

Deutsches Porzellanmuseum, Freundschaft 2, D-95691 Hohenberg/Eger. Tlf +49 9233 7722 01. Website: www.dt-porzellanmuseum.de.

→01.04.08 *Kunst, Kitsch, Kommerz. 25 Jahre* Deutsches Porzellanmuseum Hohenberg. Die ganze Vielfalt des Porzellans. Deutsches Porzellanmuseum.

13.03.08-05.10.08 *Pracht der Farbe · Zauber der Poesie*. Unbekannte Schätze der Sammlung Villeroy & Boch aus vier Jahrhunderten. Deutsches Porzellanmuseum.

Kaiserslautern

→04.05.08 *Lotte Reimers*. Keramik aus vier Jahrzehnten. Katalog. Theodor-Zink-Museum, Steinstrasse 48, D-67657 Kaiserslautern.

Lotte Reimers, die von 1951 bis 1961 Jakob Wilhelm Hinder auf seiner Ausstellungstournee moderner Keramik durch Deutschland begleitet hatte, konnte erst, nachdem beide in Deidesheim sesshaft geworden waren und dort das Museum für moderne Keramik gegründet hatten, ihre eigene künstlerische Laufbahn als Keramikerin beginnen. Neben Museums- und Galerietätigkeit ist ein umfangreiches und vielgestaltiges keramisches Oeuvre entstanden, das seit den neunziger Jahren, als das Museum geschlossen und die Sammlung vom Land Rheinland-Pfalz übernommen wurde, mit neuer Intensität und Konzentration vorangebracht wurde.

Die Ausstellung zeigt rund 90 exemplarische Keramiken aus allen Schaffensperioden, darunter eine Auswahl neuester Arbeiten. Es faszinieren die Gefäße, von der Künstlerin in kraftvoller Plastizität geformt, aufgebaut oder aus Platten montiert, und durch Glasuren aus Aschen, Erden und Gestein zu wunderbar lebendiger Farbigkeit und taktilen Oberflächenstrukturen erweckt.

Kamenz

→30.12.08 *Töpfer, Ton und Scherbenhaufen*. Zur Geschichte der Keramik in Kamenz. Lessing-Museum, Malzhaus, Zwingerstr. 9, D-01917 Kamenz. Website: www.lesingmuseum.de.

Karlsruhe

→25.05.08 *Neue Künstlerkeramik aus der Karlsruher Majolika Manufaktur*. Katalog. Museum beim Markt – Angewandte Kunst seit 1900 Karl-Friedrich-Strasse 6, D-76133 Karlsruhe. Website: www.landesmuseum.de. Die „Karlsruher Majolika“, die einzige noch existierende Keramikmanufaktur auf deutschem Boden, blickt in ihrer über einhundertjährigen Geschichte auf unterschiedliche Phasen künstlerischen Höchstanspruchs und gebrauchshandwerklicher Nützlichkeit zurück. Künstlerische Blütezeiten sind dabei nicht immer die wirtschaftlich erfolgreichsten gewesen.

Seit einigen Jahren hat die Manufaktur verstärkt – wohl mehr als je in ihrer Geschichte – die Zusammenarbeit mit der „freien Kunst“, Malern und Bildhauern, die erstmals für die Beschäftigung mit der Keramik interessiert werden konnten, gesucht. Dazu zählen Namen wie Tomi Ungerer, Hans Peter Reuter, Peter Zimmermann, Ottmar Hörl, Norbert Prangenberg oder Thaddäus Hüppi.

Das Badische Landesmuseum und sein „Verein der Freunde“ haben von 43 Künstlerinnen und Künstlern in den letzten fünf Jahren Werke erworben, die in einer Ausstellung zusammengefasst werden. Sie ist zunächst in Staufen zusehen, danach im Museum beim Markt in Karlsruhe und geht dann nach Neuenbürg.

Kassel

18.04.08-07.09.08 *Weißes Gold für "König Lustik" – Jérôme Bonaparte und die Königliche Porzellanmanufaktur Fürstenberg*. Museum Schloss Wilhelmshöhe, Schlosspark 1, Kassel. Website: www.museum-kassel.de.

König Jérôme Bonaparte, von 1807 bis 1813 Regent des Königreichs Westphalen, bevorzugte zunächst französische

Erzeugnisse, um den Kasseler Hof mit prunkvollem Porzellan auszustatten. Der regionalen, 1747 gegründeten Porzellanmanufaktur Fürstenberg drohte die Schließung. Ihr Überleben verdankte die Manufaktur dem damaligen Leiter Louis Victor Gerverot. Ihm gelang es, Jérôme für die edlen Erzeugnisse zu begeistern. Fürstenberg wurde daraufhin zur „Manufacture Royale“ (Königliche Manufaktur) erhoben und ihre Produktion in den Dienst des neuen Herrschers gestellt. Fortan bezog der König prunkvolles Porzellan aus der Region. Die Manufaktur Fürstenberg entwickelte sich zum Hauptlieferanten der Residenz in Kassel.

Die Ausstellung führt eindrucksvoll den Stil Empire als neue Staatskunst vor Augen. Dabei richtet sich der Blick vor allem auf die Übernahme und Verarbeitung französischer Stilelemente durch regionale Künstler. Insgesamt lässt sich das Fürstenberger Porzellan als Teil der Tischkultur und Raumkunst der Zeit erfahren.

Kellinghusen

→18.05.08 *Keramikmanufaktur Kupfermühle 1948 bis 1998*. 50 Jahre Keramik für Tisch und Haus. Museum Kellinghusen, Hauptstrasse 18, D-25548 Kellinghusen.

09.08.08-10.08.08 kl 10.00-18.00 *Töpfermarkt*. D-25548 Kellinghusen. Website: www.kellinghusen.de. Ein bedeutendes Ereignis für die ganze Region ist der jährlich am zweiten Wochenende im August stattfindende Kellinghusener Töpfermarkt. Seit 1987 präsentieren jedes Jahr 60 Keramiker aus ganz Deutschland ihre Arbeiten auf dem Oberen Marktplatz und in der Fußgängerzone. Damit eine gleich bleibende Qualität gewährleistet ist, sichtet eine Fachjury die Bewerbungen der Keramiker und lädt nur die Besten nach Kellinghusen ein. Mit dabei sind auch immer Keramiker eines Gastlandes.

Für zahlreiche Sammler ist der Kellinghusener Töpfermarkt ein absolutes Muss, denn hier finden sie dekorative Plastiken, Gebrauchsgeschirr, Pflanzgefäße und originelle irdene Mitbringsel. Gleichzeitig ist stets im Museum eine Sonderausstellung zu sehen, die Keramik Kunst zum Inhalt hat.

Köln

29.03.08-29.06.08 *Glanz des Rokoko*. Ludwigsburger Porzellan aus der Sammlung Dr. Reinhard Jansen. Bogudgivelse. Museum für Angewandte Kunst. An der Rechtschule, D-50667 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

Die letzte der großen deutschen Porzellanmanufakturen des 18. Jahrhunderts wurde durch Herzog Carl Eugen von Württemberg per Dekret am 5. April 1758 in Ludwigsburg „als notwendiges Attribut des Glanzes und der Würde“ seiner fürstlichen Hofhaltung gegründet. Anlässlich des 250-jährigen Gründungsjubiläums präsentiert das Museum für Angewandte Kunst Köln die bundesweit einzige Ausstellung, die ausschließlich den Werken der Ludwigsburger Manufaktur gewidmet ist.

Mehr als ein Drittel der ca. 130 wertvollen Exponate aus deutschem Privatbesitz sind bislang noch nie ausgestellt worden; viele Porzellane sind als einzige bisher bekannte Exemplare nur in dieser Sammlung belegt.

Neben Beispielen des prunkvoll mit Rocailleornamenten, Schuppenmuster, Fabelwesen oder Putten verzierten Tafelgeschirrs sind vor allem Figuren in der Ausstellung zu sehen. Gerade die herausragende Porzellanplastik der Ludwigsburger Manufaktur spiegelt den Luxus der herzoglichen Tafelzier und Innendekoration wider: Antike Gottheiten, Allegorien der Sinne, Monate oder Jahreszeiten, Höflinge, Musikanten, Tänzer, Komödianten, Kinder, Putten und Tiere führen dem Besucher der Ausstellung die Kultur und Geisteswelt des Rokoko vor Augen.

Meissen

Porzellan-Museum, Staatliche Porzellan-Manufaktur Meissen, D-01651 Meissen. Tlf +49 3521 468 208. Website: www.meissen.de.

Mettlach

06.03.08-08.06.08 *Abenteuer Kristallglasur*. Katalog. Keramikmuseum Mettlach, Sammlungen Villeroy & Boch, Alte Abtei, Saaruferstrasse, D-66693 Mettlach. Tlf +49 6864 811294. Website: www.keramikmuseum-mettlach.de.

Die Kristallglasur ist ein Phänomen, das trotz intensiver Forschung nach wie vor höchste Anforderungen an den Keramiker stellt. Er kann die Formgebung und die Färbung der Glasur vorherbestimmen, jedoch die Macht des Feuers allein bestimmt das Aufblühen der faszinierenden Kristalle. Sie ist die schwierigste Technik, die „Königin der Glasuren“, die auch bei Beherrschung der Materie und Brenntechnik immer wieder zu unvorhergesehenen Ergebnissen führt.

Siebzehn renommierte Künstler aus Australien, Canada, Europa und den USA präsentieren im Keramikmuseum eine Auswahl ihrer Kreationen, Unikate, die jahrelange individuelle Forschung und experimentelles Arbeiten widerspiegeln.

Neuenbürg

26.07.08-09.09.08 *Neue Künstlerkeramik aus der Karlsruher Majolika Manufaktur*. Katalog. Schloss Neuenbürg, D-75305 Neuenbürg. Website: www.schloss-neuenbuerg.de. Se omtalen under Karlsruhe.

Nürnberg

→06.04.08 *Jugendstil aus Nürnberg*. [Vandredstilling]. Bogudgivelse. Museum Industriekultur, Nürnberg, Äußere Sulzbacher Straße 60-62, D-90491 Nürnberg. Website: www.museen.nuernberg.de/industriekultur.

In Meisterkursen des Bayerischen Gewerbemuseums, geleitet von Künstlern der deutschen Avantgarde des Jugendstils, wurden Nürnberger Kunsthandwerker zwischen 1901 und 1913 mit den künstlerischen Ausdrucksmöglichkeiten des neuen Stils vertraut gemacht. Das Ergebnis waren nicht nur Jugendstilobjekte aus dem Werkstoff Zinn, sondern auch Kupfertreib- und Silberschmiedearbeiten und Elfenbeinschnitzereien. Außerdem entstanden keramische Erzeugnisse wie zum Beispiel Fayencen nach Entwürfen von Carl Sigmund Luber für die Firma Johann von Schwarz, „Fabrik artistischer Fayencen“.

Die Ausstellung umfasst etwa 200 Objekte [aus privatem und öffentlichem Besitz] des gehobenen täglichen Bedarfs - sowohl aus erlesener Handwerkproduktion wie auch aus serieller Massenfertigung. Ein besonderer Zweig der Industriekultur Nürnbergs erscheint in ganz neuem Licht. Die Rolle gezielter Gewerbeförderung und industrieller Massenfertigung wird deutlich.

Oldenburg

02.08.08-03.08.08 kl 10.00/11.00-18.00 26. *Oldenburger Töpfermarkt*. Schlossplatz, Oldenburg. Website: www.oldenburger-toepfermarkt.de.

Selb-Plössberg

→29.05.08 *Otto Piene · Verwandlung*. Porzellanwelt Selb [Europäisches Industriemuseum für Porzellan, Europäisches Museum für Technische Keramik og Rosenthal-Museum], Werner-Schürer-Platz 1, D-95100 Selb-Plössberg. Tlf +49 9287 91800 0. Website: www.porzellanikon.org og www.dt-porzellanmuseum.de.

Staufen

Keramikmuseum Staufen, Zweigmuseum des Badischen Landesmuseum Karlsruhe, Wettelbrunner Strasse 3, D-79219 Staufen. Website: www.landesmuseum.de.

→15.06.08 *Islamische Keramik vom 10. Jahrhundert bis heute*. Aus der Sammlung des Badischen Landesmuseums. Katalog. Keramikmuseum Staufen. Auf dem Gebiet der Keramik hat die islamische Welt Einzigartiges geschaffen. Die Erprobung und Anwendung verschiedener Techniken sowie die Vielfalt an Formen und Farben zeugen von der Wertschätzung dieses Kulturkreises für die Tonware.

Dies zeigt eine kleine Sonderausstellung des Badischen Landesmuseums Karlsruhe, in der es erstmals seinen vollständigen Bestand an islamischer Töpferkunst präsentiert. Im Winter 2007 war die Ausstellung bereits im Karlsruher Museum beim Markt zu sehen.

Neu restauriert und wissenschaftlich erforscht, geben bedeutende Zeugnisse vom späten 10. Jahrhundert bis in die Gegenwart einen Einblick in die Entwicklung der islamischen Keramik.

29.06.08-30.11.08 *Emil Wachter · Keramiken*. Keramikmuseum Staufen.

Stuttgart

20.06.08-21.09.08 *Luxus und Lustbarkeiten des Rokoko*. Herzog Carl Eugens Venezianische Messe. Württembergisches Landesmuseum im Alten Schloss, Schillerplatz 6, D-70173 Stuttgart. Website: www.landesmuseum-stuttgart.de.

Im Sommer 2008 nimmt das Landesmuseum Württemberg die Besucherinnen und Besucher mit auf eine Reise in die Zeit des Rokoko. Die Sonderausstellung entführt auf einen Markt der Eitelkeiten: Edles Porzellan, schöne Stoffe und venezianische Masken haben bereits

von 1768 bis 1793 den württembergischen Hof und die Bevölkerung in ihren Bann gezogen. Herzog Carl Eugen verwirklichte sich mit der Venezianischen Messe einen Traum, der in der Sonderausstellung lebendig werden soll und das Lebensgefühl und die Genussfreude der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts repräsentiert.

Das Landesmuseum Württemberg nimmt das 250. Gründungsjubiläum der Porzellanmanufaktur Ludwigsburg im Jahr 2008 zum Anlass für die Präsentation, in deren Zentrum die Venezianische Messe aus Porzellan steht. Davon ausgehend wird einerseits das Warenangebot auf dem realen Jahrmarkt gezeigt, andererseits die extravagante Kurzweil der Hofgesellschaft vor Augen geführt.

Sögel

Emslandmuseum Schloß Clemenswerth, D-49751 Sögel. Website: www.clemenswerth.de.

Velten

Ofen- und Keramikmuseum Velten, Wilhelmstrasse 32, D-16727 Velten. Website: www.ofenmuseum-velten.de.

03.11.07→ *Hedwig Bollhagen zum 100.* Töpfe, Tassen, Humpen für VEB Stadtgrün u.a. Präsent- und Auftragskeramik aus den HB-Werkstätten, Marwitz. Ofen- und Keramikmuseum Velten.

01.03.08-01.06.08 *Von Keramik-Künstlern geformt und bemalt - in Veltener Ofenfabriken gebrannt.* Ofen- und Keramikmuseum Velten.

Weiden

→31.03.08 *Beate Kuhn – Keramik aus der Sammlung Freiburger.* Internationales Keramik-Museum Weiden, Zweigmuseum der Neuen Sammlung München, Waldsassener Kasten, Luitpoldstrasse 25, D-92637 Weiden/Oberfalz. Website: www.keramikmuseum.die-neue-sammlung.de.

Schweiz

Genève

Collections Baur, Musée des Arts d'Extrême-Orient, 8 rue Munier-Romilly, CH-1206 Genève. Website: <http://collections-baur.ch>.

The founder of the museum Alfred Baur made his first purchases in 1906 of Japanese ceramics, lacquer ware, netsuke and sword fittings as well as Chinese jades. In all fields of art, he sought out works which displayed faultless craftsmanship and were aesthetically perfect. The year 1928 marks an important stage in the development of the collection: this was the moment when Baur began to show an interest in Chinese ceramics, a field which was to become one of his dominant interests. The 756 pieces which he acquired from a coherent collection ranging from the Tang (618-907) to the Qing (1644-1911) dynasties.

10.04.08-28.09.08 *Fragiles beautés. Les coups de cœur d'un collectionneur.* Musée Ariana, 10 avenue de la Paix, CH-1202 Genève. Website: www.afma.ch. Tlf +41 79 297 52 60. Les céramiques européennes et chinoises du XVIIIe ne constituent qu'un aspect de la collection éclectique rassemblée par cet amateur d'art genevois, à côté des objets archéologiques - chinois, grecs, romains, égyptiens ou mexicains – du mobilier français ou de la peinture moderne.

C'est avec la porcelaine que notre collectionneur fera ses premières armes, plus précisément avec de modestes pots à crème, dont il acquerra plusieurs centaines de spécimens: un véritable panorama de l'histoire de la porcelaine du XVIIIe siècle. Avec le temps, il s'éloignera de cette approche systématique pour jeter son dévolu sur des céramiques plus ambitieuses: figurines, récipiens sophistiqués, subtils trompe-l'œil. Des objets choisis avec un regard toujours plus exigeant, et parmi lesquels figurent des exemples rarissimes – en faïence de Strasbourg, en porcelaine de Meissen ou de Saint-Cloud – voire des chefs-d'œuvre uniques à ce jour, comme ces deux magots de Chantilly qui constituent de véritables "monuments" de l'histoire de la porcelaine française.

Zürich

→02.03.08 *In Search of Fribourg's Faïence Factories (1753-1844).* Zunfthaus zur Meisen, Münsterhof 20, CH-8001 Zürich. Herefter lukket frem til april 2009.

Østrig

Tulln

31.03.08-19.04.08 *Karin Bablok und Martin McWilliam.* Galerie flora cum arte, Praskacstrasse 101-108, 3430 Tulln.

Holland

Amsterdam

Galerie Carla Koch, Veemkade 500 (6th floor), NL-1019 HE Amsterdam. Website: www.carlakoch.nl.

09.03.08-06.04.08 *Les Manning.* Galerie Carla Koch.

26.04.08-18.06.08 *Paula Bastiaansen.* Galerie Carla Koch.

24.05.08-14.06.08 *Anne v.d.Waerden.* Galerie Carla Koch.

Deventer

→22.03.08 *Luk Versluys · figurative stoneware.* Loes and Reinier Gallery, Korte Assenstraat 15, NL-7411 JP Deventer. Website: www.loes-reinier.com.

Leeuwarden

Prinsessehof Leeuwarden, Nationaal Keramiek-museum, Grote Kerkstraat 11, NL-8911 DZ Leeuwarden. Website: www.prinsessehof.nl.

→07.04.08 *Turkse en Nederlandse keramiek ontmoeten elkaar*. Prinsessehof Leeuwarden. Udstillingen belyser aspekter af fortidens Tyrkiske keramikproduktion. Tyrkisk keramik fra Iznik & Kütahya i historisk perspektiv med objekter fra diverse samlinger.

→05.05.08 *Johan van Loon · Solopresentatie*. Levenswerk 05. Prinsessehof Leeuwarden. Johan Van Loon (f 1934) er en af de væsentligste nulevende hollandske keramikere, som vi i øvrigt også har stiftet bekendtskab med i Danmark, idet han i 1977 arbejdede for Den kongelige Porcelainsfabrik og efterfølgende for Rosenthal i Selb, som både Alev Siesbye og Bjørn Wiinblad også har arbejdet for.

25.10.08-24.12.08 *Skulptural Influences in Ceramics*. Udstilling med bl.a. Karen Bennicke. St. Joseph Galerie, Boerhaavestraat 3, NL-8921 Leeuwarden TN. Website: www.sjgalerie.nl.

Otterlo

Nederlands Tegelmuseum, Eikenzoom 12, NL-6731 BH Otterlo. Website: www.nederlandstegelmuseum.nl.

→30.03.08 *Wil den Hartog · Tegeltaleaus en porselein*. Nederlands Tegelmuseum.

19.04.08-20.07.08 *De Nederlandse tegel in de twintigste eeuw*. Nederlands Tegelmuseum.

02.08.08-30.09.08 *Het Nederlandse boerenlandschap*. Nederlands Tegelmuseum.

Tegelen

Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum, Kastelaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

→02.03.08 *Goudkoorts/Goldfever*. Ceramics with gold decoration and ceramic jewelry. Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen.

09.03.08-01.06.08 *Ton van de Rotten – 75 Years*. A homage to celebrate his 75th birthday. Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen.

08.06.08-07.09.08 *Sea · maritime ceramics*. Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen.

14.09.08-23.11.08 *Guestcurators Marc and Andrea Kohlen*. Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen. Marc and Andrea Kohlen manage the European Workcentre in 's Hertogenbosch. Exhibition about progress and traditions in ceramics.

Belgien

Bruxelles

Le Clockarium [Museum of Art Deco Ceramic Clocks], 163 boulevard Reyerslaan, B-1030 Brussels / Schaerbeek. Website: www.clockarium.com.

Puls Contemporary Ceramics, v/Annette Sloth, Place du Châtelain 4, B-1050 Bruxelles. Website: www.pulsceramics.com.

22.02.08→ *Les salles restaurées des céramiques européennes*. Musées royaux d'Art et d'Histoire/Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 10 Jubelpark, B-1000 Bruxelles. Website: www.kmkg-mrah.be.

Après quatre années de travaux de rénovation, la grande salle des céramiques ouvre enfin ses portes au public. Elle donne un aperçu chronologique et technique des céramiques européennes du XVe siècle à nos jours.

L'accent est mis en particulier sur les pièces phares comme la prestigieuse collection des faïences de Delft des XVIIe et XVIIIe siècles, léguée en 1911 par Albert Evenepoel, ou encore les merveilleuses porcelaines de Tournai, chefs-d'oeuvre des XVIIIe et XIXe siècles que complètent des porcelaines étrangères, allemandes et françaises. Des faïences européennes, des faïences fines luxembourgeoises et belges, des grès et terres vernissées sont également exposés.

Le visiteur découvrira une salle fraîchement rénovée par la Régie des Bâtiments, consacrée aux céramiques Art Nouveau, Art Déco et aux créations de la seconde moitié du XXe siècle.

08.03.08-12.04.08 *Love your figure*. Puls Contemporary Ceramics. Udstilling med Louise Hindsgavl, Steen Ipsen, Gitte Jungersen samt Hanneke Giezen, Clemence van Lunen og Marieke Pawels.

“Indecently beautiful or even beautifully indecent. My quest is for this paradox, this tension” says Hanneke Giezen. In our Western societies, those words rouse a tension, a tension that the six artists presented in this exhibition share in their own, peculiar and - to some - disturbing approach of figurines.

Hanneke Giezen's work with its vegetal extravaganza seeks indeed to push the limits of good taste, hovering on the edges of acceptability, technically as well as aesthetically. She wants us to see beauty in her indecently swarming and preposterous figures.

The Belgian *Clémence Van Lunen* worked in many countries, but got particularly inspired by the porcelain tradition of Jingdezhen in China, especially the Chinese long-standing tradition of imitation. Over the years, Clémence Van Lunen has thus developed an opus of rare objects – directly or allusively organic and sensual. Their identification remains deliberately vague, intended to delight as much as to alarm, insofar as they constantly seek to unsettle us.

The Danish *Gitte Jungersen* brings us underhandedly to childhood in her mysterious landscapes. These landscapes were earlier left unpopulated, but recently Gitte Jungersen has introduced alien inhabitants to them. She joins ready-made objects, often innocent toys, to her undefined bubbling, coloured and brilliant mass. The interaction between the vigorous glaze and the found figures brings us back to everyone's long ago and unspoken past.

Talking about bubbles, one cannot resist seeing in *Steen Ipsen's* clinical press-moulded forms luscious organs. Or is it an oozing mass of candy? The monochrome glaze, without any visible prints of the artist, reflects the light and mirrors the beholder and his/her surroundings. The energy of the objects is held back by the strings, which paradoxically increase the energy even more. The tied-up human forms and lines, combined with the clinical expression, exude eroticism and sensuality.

At first glance the porcelain figurines of the Danish artist *Louise Hindsgavl* look pretty and harmless. But if you look closer, you see that these classical figurines are in fact bizarre and surrealistic creatures engaged in strange and perverse relationships. Under their white, delicate and neat skin they emanate violence, mutilation, obscenity and dark humour. Everything is turned upside down. Class differences are momentarily abolished and repressed sexual energies are let loose.

In the work of Belgian artist *Marieke Pauwels* another sensuality is at stake. Death is at the core of her sculptures. What could be more indecent? She says: "In my work, I reinterpret folk cultures and their traditions to preserve the vulnerability of all that is lost." Bones, teeth, hunting trophies, skulls, all petrified in clay and often coupled with stuffed birds, roots, feathers.

All these artists shed a ray of light on human nature and the soul, telling us that figurines can reflect more than flesh and bones. They can be dark, twisted, sensual, regressive, organic, luscious, joyful, humorous sides of ours, far away from ratio, education and sociability.

19.04.08-24.05.08 *Bodil Manz og Tobias Møhl*. keramik og glas. Puls Contemporary Ceramics.

31.05.08-12.07.08 *Morten Løbner Espersen og Kaat Pauwels*. Puls Contemporary Ceramics.

Gent

17.05.08-22.06.08 *Voices from Sweden*. Design Museum Gent. Museum voor Sierkunst & Vormgeving, Jan Breydel Straat 5, B-9000 Gent. Website: <http://design.museum.gent.be/>

The exhibition displays works by ten contemporary Swedish ceramics artists. Inger Mollin, the exhibition's curator, selected artists from various generations who are all taking a different approach to ceramics. Each of those has a different voice.

Zulte

Centrum Goed Werk, Moerbeekstraat 86, B-9870 Zulte. Website: www.centrumgoedwerk.be.

Frankrig

Paris

Musée National de Céramique Sèvres, Place de la Manufacture, F-92310 Sèvres. Website: www.musee-ceramique-sevres.fr.

Musée des Arts Décoratifs, Palais du Louvre, 107 Rue de Rivoli, F-75001 Paris. Website: www.lesartsdecoratifs.fr.

Musée national des Arts asiatiques-Guimet, Place d'Iéna 6, F-75116 Paris. Tlf +33 1 56 52 53 00. Website: www.museeguimet.fr. [bl.a. tidlig kinesisk keramik].

15.03.08-26.04.08 *Bente Skjøttgaard*. Galerie Maria Lund - Galerie Danoise, 48 rue de Turenne, F-75003 Paris. Website: www.marialund.com.

26.03.08-13.07.08 *Sèvres, Vienne et Berlin – Ors et décors de la porcelaine 1800-1850*. Elegance & Refinement. Early 19th-century royal porcelain from an American private collection. Musée National de Céramique Sèvres.

Die Ausstellung präsentiert die hochkarätigen klassizistischen Porzellane der Manufakturen in Wien, Berlin und Sèvres aus der international einzigartigen „Twilight Collection“, New York. Anhand spektakulärer Einzelstücken und ganzer Ensembles werden die engen künstlerischen und technischen Verbindungen zwischen diesen Unternehmen beleuchtet.

Diese Privatsammlung klassizistischer Porzellane der Manufakturen Wien, Berlin und Sèvres steht im Zentrum dieser Ausstellung, der erstmals die übergreifenden Verbindungen der drei Manufakturen zu Beginn des 19. Jahrhunderts darstellt. Die mit großem Enthusiasmus und trotzdem in aller Stille in den vergangenen fünfzehn Jahren geformte „Twilight Collection“, New York, ermöglicht durch ihre Qualität und ihren Umfang, die gegenseitigen künstlerischen Einflüsse und technischen Innovationen anhand kostbarster Porzellane - fast ausnahmslos königliche bzw. kaiserliche Geschenke – darzustellen.

Udstillingen har været vist i Schloss Charlottenburg i Berlin, Liechtenstein Museum i Wien og vil også blive vist i Metropolitan Museum of Art, New York.

06.11.08-???.08 *Morten Løbner Espersen*. Galerie Clara Scremini, 99 rue Quincampoix, F-75003 Paris 3e. Tlf +33 1 48 04 32 42.

Ultimo 2008. *La faïence fine*. Musée National de Céramique Sèvres.

Rouen

01.03.08-01.06.08 *Guidette Carbonell*. Musée de la céramique, 1 rue Faucon, F-76000 Rouen. Website: www.rouen-musees.com/ceramique/index.html.

USA

Concord

04.10.08-27.10.08 *Danish Ceramics*. Udstilling med bl.a. Nina Hole, Kim Holm, Morten Løbner Espersen, Bodil Manz, Malene Müllertz, Jane Reumert og Alev Siesbye. Lacoste Gallery, 25 Main Street, Concord, Massachusetts 01742. Website: www.lacostegallery.com.

New York

The Schein-Joseph International Museum of Ceramic Art, Alfred University, New York. Website: www.ceramicsmuseum.alfred.edu.

The Everson Museum of Art, 401 Harrison Street, Syracuse, New York 13202. Website: www.everson.org.

Smithsonian Cooper-Hewitt, National Design Museum, 2 East 91st Street, New York NY 10128. Website: www.cooperhewitt.org.

Garth Clark Gallery, 24 West 57th Street # 305, New York NY New York, NY 10019. Website: www.garthclark.com. Tlf +1 212 246 2205.
... BUT... by appointment only, dealing exclusively in masterworks of 20th Century ceramic art. We offer a discrete, private environment for acquiring and selling ceramic works.

Nancy Margolis Gallery, 523 West 25th Street, New York NY 1001. Website: www.nancymargolisgallery.com.

Bard Graduate Center for Studies in the Decorative Arts, Design, and Culture, 18 West 86th Street, New York, NY 10024.

09.09.08-19.04.09 *Elegance & Refinement*. Early 19th-century royal porcelain from an American private collection. Katalog. The Metropolitan Museum of Art, 1000 Fifth Avenue at 82nd Street, New York. Website: www.metmuseum.org.

Pennsylvania

02.05.08-15.06.08 *Ron Meyers · Animal dance*. Works Gallery, 303 Cherry Street, Philadelphia, Pennsylvania 19106. Website: www.snyderman-works.com.

Working in clay and making functional pottery has never been a problem for me. I have never felt the need to dismiss or disregard the concept of function because it was something less than art. I have never found making useful pieces confining or restrictive. In fact, I find that the opposite seems true. The longer I stay involved, the more alternatives and possibilities there are that seem to present themselves. Along with the functional aspects of the piece, I strive to have the end product reflect my own sensitivity and awareness to the material itself and its traditions. The pieces that I'm most pleased with are

those that come closest to best integrating the form and surface, the spontaneity and fluidity of the clay along with the object's use.

Pomona

American Museum of Ceramic Art, AMOCA, 340 S. Garey Avenue, Pomona CA 91766. Website: www.ceramicmuseum.org.

marts-juni 2008. Udstilling med bl.a. Nina Hole. Armstrong's, 150 East 3rd Street, Suite B, Pomona CA 91766. Website: www.armstronggallery.net.

08.03.08-03.05.08 *Into the Woods – a Fiery Tale*. American Museum of Ceramic Art.

17.05.08-12.07.08 *Southwester Ceramics – Then and Now*. American Museum of Ceramic Art.

22.11.08-14.02.09 *River Through the Valley of Fire*. Works by Frank Boyden and Tom Coleman. American Museum of Ceramic Art.

Canada

Toronto

Gardiner Museum, 111 Queen's Park, Toronto, Ontario, Canada M5S 2C7. Website: www.gardinermuseum.on.ca.

→20.04.08 *Man-Eating Tiger And Other Staffordshire Figures from the Rosalie and Isadore Sharp Collection*. Gardiner Museum, 111 Queen's Park, Toronto, Ontario, Canada M5S 2C7. Website: www.gardinermuseum.on.ca.

14.03.08-13.07.08 *Independence & Ingenuity · Freelance Porcelain Decorators in 18th Century Europe*. Gardiner Museum. Most porcelains in 18th century Europe were decorated in the factories where they were made. A small number, however, were decorated by independent artists often working in home-based studios. Concentrated in Germany and Austria, the first European countries to produce true porcelain, these freelance decorators frequently created designs inspired by contemporary prints and paintings. The Gardiner Museum possesses one of the best collections of independently decorated porcelains in the world, which will be featured in this exhibition.

15.05.08-07.09.08 *The Object Factory · Ceramic Art, Design & Industry*. Gardiner Museum. This landmark exhibition will provide access to the most innovative ceramic objects from around the world. Featuring over 150 contemporary ceramic objects from international designers, artists and industry, the exhibition documents the interplay between ceramic artists and industry. New technology, new materials and innovative use of existing technology and materials have expanded the already diverse use of ceramics as a

medium for both the functional object and the object d'art.

Visitors will come away with a greater appreciation of the ceramic medium, discover how technology shapes production and how artists and industry work together to produce both unique objects and objects created for mass production.

21.07.08-09.11.08 *Postmodern Porcelain*. Gardiner Museum. The term "postmodern" refers to art made mostly in the 1980s and 90s that is not governed by a dominating ideology, but instead appropriates elements from different artistic traditions and recombines them in often playful and ironic ways. Although some postmodern art can be facile and pretentious, the best examples draw attention to aspects of or connections between artistic traditions that may not have been carefully scrutinized before.

Because of its long and varied history, porcelain provides particularly rich material for artists interested in the postmodern strategies of appropriation, manipulation and reinterpretation. The association of porcelain with elite culture and with the rituals of food and drink offer ample opportunity for unexpected juxtapositions and humorous inversions. At the same time, the production of porcelain requires considerable technical skill and carries a higher than average chance of failure. Therefore, far from being an easy postmodernist target, porcelain is a challenging medium that seems to encourage more creative work from the artists.

This exhibition will feature a selection of postmodern porcelains that embody the best characteristics of the genre. By displaying the postmodern pieces in a space surrounded by historical porcelains, the exhibition will amplify the allusions to tradition and, it is hoped, inspire visitors to look more closely at and think more carefully about both the historical and the contemporary objects.

24.09.08-11.01.09 *Food for Thought*. Gardiner Museum.

17.11.08-15.03.09 *Science and Ceramics in 18th-19th Century Europe*. Gardiner Museum.

The development of ceramics, particularly porcelains, intersected with the development of science in Europe in a number of ways during the 18th and 19th centuries.

Evidence of a growing interest in the scientific process, in understanding the natures of different materials, and in the classification and taxonomization of things all manifested themselves in and influenced the evolution of ceramics at that time. Ceramics directly overlapped with the emerging scientific fields of geology, mineralogy, mechanical engineering, chemistry, botany, anthropology and medicine, among others. Although ceramists rarely led the way in new areas of scientific research, they often tested the practical applications of that research and helped to demonstrate the benefits of science to the general population.

***Christian Bruun og Venus
Kunstindustrimuseets butik***

Langfredag den 21. marts 2008 mellem kl. 12 og 16 lancerer keramikeren Christian Bruun sit Venus-stel i Kunstindustrimuseets Butik. Butikken tilbyder også arbejder af en lang række kunsthåndværkere og er specialboghandel indenfor emnerne: grafisk design og visuel kommunikation, plakat design, illustration, designteori, møbel- og industriel design, arkitektur og rum, beklædning og tekstil, glas, keramik, vævning, kunsthistorie, fotografi og kunst og kultur.

***Studiesamling af
europæisk fajance og porcelæn 1700-1880***

Fra grundlæggelsen i 1890 til i dag har Kunstindustrimuseet erhvervet omkring 3000 keramiske genstande fra perioden 1700-1880. Mere end 120 fabrikker er repræsenteret i de rige samlinger, der viser udviklingen af den keramiske kultur i Europa fra de første forsøg til en egentlig industriel produktion.

Mange hovedstykker indgår i museets permanente udstillinger. I studiesamlingen er hele den øvrige bestand gjort tilgængelig for publikum som et åbent magasin og en studiesamling. Oprettelsen af studiesamlingen med dertil hørende database er gjort mulig takket være en generøs donation fra The Oak Foundation. Studiesamlingen kan således også studeres på Kunstindustrimuseets website.

***Porslinsfabrik beklagar
nedläggning av Höganäs Keramiks porslinsfabrik***

Nedläggningen av Höganäs Keramiks porslinsfabrik beklagas av Gustavsbergs Porslinsfabrik. Keramisk kompetens går förlorad och tillgången i Sverige på kunniga keramikere minskar.

Gustavsbergs Porslinsfabrik hoppas att få överta utrustning från Höganäs Keramiks porslinsfabrik inför sin fortsatta expansion i Sverige.

Förlorare är naturligtvis de anställda men också miljön genom de långa transportvägar till Sverige som uppstår vid en eventuell produktion i Asien.

Gustavsbergs Porslinsfabrik är Sveriges enda porslinsfabrik, därtill svenskägd och med all produktion i Gustavsberg. Dessutom Nordens enda benporslins-tillverkare. [Pressemeddelelse 06.02.08 fra Gustavsbergs Porslinsfabrik].

**Annie og Otto Detlefs' keramikpris 2008 til
Michael Geertsen**

Annie og Otto Johs. Detlefs' Keramikpris tildeles hvert år en talentfuld, yngre keramikker, som har markeret sig særligt i kraft af et eksperimenterende og fornyende kunstnerisk udtryk. Prisen blev indstiftet i 2004 af Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fond og er på 100.000 kr. Prisen blev for første gang uddelt i 2005 og derefter hvert år i januar, således også i 2007. De hidtidige modtagere af prisen er Bente Skjøttgaard, Anders Ruhwald, Louise Hindsgavl og Per Ahlmann. Prismodtageren for 2008 er keramikeren Michael Geertsen, som sidste år modtog et rejselegat fra Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fond.

Michael Geertsen (f. 1966) er i dag én af de internationalt bedst kendte danske keramikere. På den prestigefyldte 4. World Ceramic Biennale i Korea i 2007 fik han sølvmedalje og hans værker er bl.a. indkøbt af vigtige museer som Victoria and Albert Museum i London, Museum of Arts and Design i New York, Museum of Fine Art i Houston, Texas og Ceramic Museum i Incheon, Korea.

Michael Geertsen skaber keramiske objekter, som på en legende måde stiller spørgsmål til keramikens mål og mening. Udgangspunktet er som oftest velkendte hverdagsting som kopper og tallerkner. Men Michael Geertsen laver ikke brugsgenstande. I stedet bliver kop- og tallerken-formerne monteret sammen, sådan at de danner relieffer til at hænge på væggen. Som refleksionsobjekter har de tilknytning både til stilleben-traditionen og popkunsten. Opstillinger af 'døde ting' er centralt i stilleben-genren, mens sammenstillingen som form og det hverdagsagtige som tema er en arv fra popkunsten. Det er således komplekse objekter, Michael Geertsen skaber til trods for deres umiddelbare tilgængelighed.

Alle værker er hånddrejede og materialet er almindelig lergodsler. Det er en praksis, som peger tilbage til pottemagerens ældgamle håndværk. Men objekternes overflade er glat, blank og ensfarvet og deres 'finish' minder mest om industriprodukter. Motivet er således brugsting, formsproget er industriens og resultatet er et rent kunstobjekt. Denne legende bevægelse mellem tre forskellige positioner, symboliseret i ét og samme værk, repræsenterer keramikeren valgmuligheder i dag. Det er en sammenstilling, som rejser grundlæg-

gende spørgsmål som: Hvad er keramik – og hvad er keramikens opgave i dag? Et af de svar Michael Geertsen giver er, at meningen ligger i muligheden for at gøre tanker synlige.

**Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fonds
rejselegat 2008 til
Christin Johansson**

Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fonds rejselegat på 50.000 kr blev i år tildelt keramikeren Christin Johansson.

Christin Johanssons (f. 1974) keramiske formsprog udspringer af hendes fascination af sterile, kliniske miljøer og formgivning af sanitetsporcelæn. Hun ønsker at skabe objekter, der i kraft af deres form, antydende funktioner og højblanke, perfekte overflade refererer til disse miljøer og produkter. Hendes objekter tager udgangspunkt i funktion. Hun tilstræber ikke, at objekterne skal sættes i produktion. De er skabt med ironi og humor for at vække tanker og forundring om noget så hverdagsagtigt som et badeværelse og dets funktioner.

Christin Johansson ønsker at opnå så stor lighed mellem sine unikaobjekter og industrielt massefremstillede sanitetsprodukter, at beskueren bliver i tvivl om, hvilken kategori de egentlig tilhører. Ved at arbejde ud fra et badeværelses basale funktioner bliver objekterne meget genkendelige for beskueren – og så alligevel ikke. Derved lægger Christin Johanssons arbejder sig i grænselandet mellem design og kunst, og det er netop her, at kunsthåndværket efter hendes mening har sin styrke: Friheden til ikke nødvendigvis at være funktionel, men at diskutere funktion og formgivning er en diskussion, som udgør en integreret del af den keramiske tradition.

Rejselegatet uddeltes første gang i 2007, hvor modtagerne var keramikere Lone Skov Madsen og Michael Geertsen.

**Har vi oversprunget 13. årgang af
keramiske noter?**

Nej, vi har ikke oversprunget 13. årgang, men ingen opdagede, at 13. årgang udkom som en ekstra 12. årgang. Redaktionen beklager.

Nye udenlandske bøger 2007

ved Gunnar Jakobsen

Förfärligt Herligt. Red. av Helena Kåberg. Bidrag av Kajsa Rosenblad, Karin Linder, Anders Ekström, Christina Zetterlund och Penny Sparke. Nationalmuseum utställningskatalog nr 651. Nationalmuseum [Website: www.nationalmuseum.se], Stockholm 2007. 244 s. ill. noter. English Summary. 160 SEK.

Den svenska kakelugnen. 1700-talets tillverkning från Marieberg och Rörstrand. Av Susanna Scherman. Wahlström & Widstrand [Website: www.wwd.se], Stockholm 2007. ca 300 s. ill. litt. ib.

Skånsk Allmogekeramik. Lergods under tre sekler. Av Christina Lindvall-Nordin. Lerkvarnen 25 [Website: www.skankeramik.se], Laholm 2007. 168 s. ill. litt. ib. 295 SEK.

Stig Lindberg - en folkhemets formgivare. Av Margareta Norlin. Plantago Media, Hallsberg 2007. 88 s. ill. hf. 95 SEK.

Sven Wejsfelt. En retrospektiv udstilling. Af Otto Földvary. Forord af Jan Hartmann Dinesen. Galleri Simplymodern, København 2007. [24 s] incl omslag. ill.

Collectors, Collections and Museums. The Field of Chinese Ceramics in Britain 1560-1960. By Stacey Pierson. Peter Lang Publishing Group [Website: www.peterlang.net], Oxford 2007. 247 s. ill. litt. hf. 34 £.

Blue and White. Chinese Porcelain Around the World. By John Carswell. 2nd rev. ed. British Museum Press [Website: www.britishmuseum.org], London 2007. 208 s. ill. litt. noter. hf. 20 £.

Céladon. Grès des musées de la province du Zhejiang, Chine. Par Monique Crick, Shen Qionghua et Han Jingshi. Association Paris-Musées [Website: www.parismusees.com], Paris 2007. 212 s. ill. litt. noter. hf. 45 €.

Chinese Armorial Porcelain for the Dutch Market. By Jochem Kroes. Waanders Publishers [Website: www.waanders.nl], Zwolle 2007. 720 s. ill. litt. noter. ib. 150 €.

Les Imari Anglais par Georges Le Gars. Histoire d'un style. Charles Massin [Website: www.massin.fr], Paris 2007. 172 s. ill. litt. ib. 32 €.

Satsuma. De l'exotisme au japonisme. Par Christine Shimizu et Hiroyuki Yamashita. RMN [Website: www.rmn.fr], Paris 2007. 179 s. ill. litt. noter. ib. 39 €.

Modern Japanese Ceramics. Pathways of Innovation & Tradition. By Anneliese Crueger, Wulf Crueger and Saeko Itô. Lark Books [Website: www.larkbooks.com], Asheville 2007. 328 s. ill. hf. 16,99 £. [Tidligere udgivet på tysk med titlen "Wege zur japanischen Keramik · Tradition in der Gegenwart" af Museum für Ostasiatische Kunst, Berlin 2004].

Holzbrand. Geheimnisse japanischer Meister. Von Masakazu Kusakabe und Marc Lancet. Hanusch Verlag [Website: www.hanusch-verlag.de], Koblenz 2007. 328 s. ill. litt. register. ib. 49,80 €.

Islamische Keramik. Aus der Sammlung des Badischen Landesmuseum Karlsruhe. Von Schoole Mostafawy. Info Verlag [Website: www.infoverlag.de], Karlsruhe 2007. 128 s. ill. litt. hf. 15,80 €.

Perpetual Glory. Medieval Islamic Ceramics from the Harvey B. Plotnick Collection. Art Institute of Chicago. By Oya Pancaroglu. Yale University Press [Website: www.yaleup.co.uk], London 2007. 160 s. ill. litt. ib. 30 £.

Persian Ceramics. From the 9th to the 14th Century. By Giovanni Curatola. Skira Editore [Website: www.skira.net], Milano 2007. 184 s. ill. litt. noter. ib. 27,50 £.

Pots and Plays. Interactions Between Tragedy and Greek Vasepainting of the Fourth Century B.C. By Oliver Taplin. Getty Trust Publications. J. Paul Getty Museum [Website: www.getty.edu], Los Angeles 2007. 304 s. ill. litt. ib. 45 £.

Pagodes et dragons · Exotisme et fantaisie dans l'Europe rococo 1720-1770 de Gilles Béguin et al. Association Paris-Musées [Website: www.parismusees.com], Paris 2007. 352 s. ill. litt. noter. 54 €.

Miller's Pottery & Porcelain Marks. Including a Comprehensive Guide to Artists, Makers, Factories and Forms. By Gordon Lang. Rev. ed. Mitchell Beazley [Website: www.mitchell-beazley.co.uk], London 2007. 400 s. sign. ib. 12,99 £.

Catalogue of the Lady Ludlow Collection of English Porcelain at the Bowes Museum. By Howard Coutts. Unicorn Press [Website: www.unicornpress.org], London 2007. 389 s. ill. litt. noter. ib. 40 £.

The Art of Worcester Porcelain. 1751-1788. Masterpieces from the British Museum Collection. By

Aileen Dawson. British Museum Press [Website: www.britishmuseum.org], London 2007. 248 s. ill. litt. noter. ib. 25 £.

The Ewers-Tyne Collection of Worcester Porcelain at Cheekwood. By John Sandon. Antique Collectors' Club [Website: www.antique-acc.com], Woodbridge 2007. 224 s. ill. litt. ib. 35 £.

Phil Rogers. Potter. By Andrew L. Maske. Pucker Gallery [Website: www.puckergallery.com eller www.philrogerspottery.com], Boston 2007. 120 s. ill. ib. 21 £.

Grayson Perry. Portrait of the Artist as a Young Girl. By Grayson Perry and Wendy Jones. New edition. Vintage. 2007. 224 s. ill. hf. 8,99 £.

Deutsche Porzellanmarken. Von 1710 bis heute. Von Robert E. Röntgen. 4. Auflage. Battenberg [Website: www.gietl-verlag.de], Regenstein 2007. 328 s. litt. fabriksmærker og signaturer. index. ib. 29,90 €.

Alte Bierkrüge. Von Johannes Vogt und Peter Vogt. Battenberg [Website: www.gietl-verlag.de], Regenstein 2007. 142 s. ill. ib. 19,90 €.

Deckelterrinen des 18. Jahrhunderts aus Fayence und Zinn. Die Sammlung auf Gut Hohen Luckow. Von Gun-Dagmar Helke. Hirmer [Website: www.hirmerverlag.de], München 2007. 144 s. ill. litt. noter. hf. 29,90 €.

Schlesisches Porzellan vor 1945. Von Gerhard Schmidt-Stein. 2. Aufl. Bergstadt-Verlag, Würzburg 2007. 356 s. ill. litt. tysk, polsk og tjekisk tekst. ib. 34,90 €.

Oberlausitzer Töpferware. Zwischen 1900 und 1950 bestehende Firmen und ihre Produktion bis in die Gegenwart. Von Günter Reinheckel. Verlagsgruppe Husum [www.verlag-der-kunst.de], Husum 2007. 108 s. ill. ib. 14,95 €.

Keramikführer 2007-2008. Deutschland, Österreich, Schweiz und benachbarte Länder. Von Bernd Pfannkuche. Neue Keramik [Website: www.neue-keramik.de], Höhr-Grenzhausen 2007. 210 s. ill. hf. 12 €.

Keramik in Deutschland. Wettbewerbe - Preise - Auszeichnungen 1900 - Heute. Von Horst O. Genenger. Neue Keramik [Website: www.neue-keramik.de], Höhr-Grenzhausen 2007. 80 s. ill. 11,50 €.

Böttgersteinzeug. Von Peter Braun und Klaus Tänzler. Sandstein [website: www.sandstein.de]. 2007. 148 s. ill. tysk og engelsk tekst. 24 €.

Hedwig Bollhagen. Ein Leben für die Keramik. Herausgeben von Gudrun Gorka-Reimus. Deutsche Stiftung Denkmalschutz [Website: www.denkmalschutz.de], Bonn 2007. 256 s. ill. litt. ib. 24,50 €.

Walter Gebauer zum 100. Geburtstag. Töpferspuren in Bürgel 2. Keramik-Museum Bürgel [Website: www.keramik-museum-buergel.de], Bürgel 2007. 52 s. ill. hf.

Max Laegers Arkadien. Keramik Garten Bau Kunst. Hrsg. Rudolf Velhagen und Ulrich Maximilian Schumann. Mit Beiträgen von Ulrich Maximilian Schumann, Eva-Maria Preiswerk-Lösel und Rudolf Velhagen. [Udstillingskatalog]. Schriften 10. Museum Langmatt [Website: www.langmatt.ch], Baden 2007. 30 €.

Gute Formen Bei Tisch. Porzellandesign von Hans-Wilhelm Seitz. Städtische Museen Jena [Website: www.stadtmuseum.jena.de], Jena 2007. 155 s. ill.

Tapio Wirkkala für Rosenthal. Was die Funktion fordert, die Produktion verlangt und der Markt wünscht. Von Uta Laurén. Berliner Wissenschafts-Verlag [<https://bwv-verlag.de>], Berlin 2007. 207 s. ill. litt. ib. 29 €.

Zeremonien. Feste. Kostüme. Die Wiener Porzellanfigur in der Regierungszeit Maria Theresias. Von Elisabeth Sladek und Elisabeth Sturm-Bednarczyk. Brandstätter [Website: www.brandstaetter-verlag.at], Wien 2007. 208 s. ill. litt. noter. ib. 69 €.

Histoire d'une passion. Une collection de Faiences Villeroy & Boch, de l'Art Déco aux années 1960 / Geschichte einer Leidenschaft. Eine Sammlung von Villeroy & Boch Fayencen, vom Art Déco bis zu den 1960'er Jahren. Par/Von Jana Lisa Buhrow, Boris Fuge & Carlo Sente. Les catalogues du Musée d'Histoire de la Ville de Luxembourg 8. Deutscher Kunstverlag [www.deutscherkunstverlag.de], Berlin 2007. 200 s. ill. litt. noter. hf. 24,90 €.

Delfts Aardewek · Geschiedenis van een nationaal product. Vazen met tuiten · 300 jaar pronkstukken / *Dutch Delftware · History of a National product.* Vases with Spouts · Three Centuries of Splendour. By M. van Aken-Fehmers m.fl. Delfts aardewerk 4. Gemeentemuseum Den Haag. Waanders Publishers [Website: www.waanders.nl], Zwolle 2007. 328 s. ill. litt. noter. ib. 39,95 €.

Pretty Dutch. 18de-eeuws Hollands Porselein/18th Century Dutch Porcelain. Ed. by Ank Trumpie. Princessehof og Uitgeverij 010 Publishers [Website: www.010publishers.nl og www.hollandsporselein.nl], Leeuwarden og Rotterdam, 2007. 160 s. ill. litt. hollandsk og engelsk tekst. 38,50 €.

Au gré du Grès, de l'Art Nouveau à l'Art Déco. Van Art Nouveau tot Art Deco. La céramique d'Edgard Aubry et Roger Guérin. De Keramiek van Edgard Aubry en Roger Guérin. Par Stéphane Pignolet. Musée le Clockarium/Het Klockarium Museum [Website: www.clockarium.com], Bruxelles/Brussel 2007. 84 s. ill. litt. 30 €.

Série Blanche. La céramique, naissance d'une industrie au coeur de l'Europe. De Constantin Chariot m.fl. Musée de la Faïence [Website: www.sarreguemines-museum.com], Sarreguemines 2007. 336 s. ill. litt. 50 €.

Comment reconnaître une faïence de Gien par Antoinette Fay-Hallé. RMN, Paris 2007. 62 s. ill. litt. hf. 15 €.

La terre transfigurée. 250 Ans de porcelaine à Sèvres. Par Sophie Zénon m.fl. Alternatives. 2007. 143 s. ill. 30 €.

Poteries traditionnelles en France de 1980 à nos jours. Par Marc Pillet. 2. udg. Éditions La Revue de la Céramique et du Verre [www.revue-ceramique-verre.com], Vendin-le-Vieil 2007. 286 s. ill. 49,50 €.

Paris céramique. Les couleurs de la rue. De Laurence Chaudun et Nicolas Chaudun. Paris-Musees [Website: www.parismusees.com], Paris 2007. 192 s. ill. litt. ib. 34 €.

Céramique contemporaine · Contemporary pottery. Collection Maurice Lambiotte. Par Maurice Lambiotte et Carole Andréani. Norma Éditions, Paris 2007. 176 s. ill. litt. noter. index. fransk og engelsk tekst. ib. 49 €.

Guidette Carbonell. Céramiques et tapisseries. Par Frédéric Boder et Karine Lacquemant. Norma Éditions, Paris 2007. 191 s. ill. litt. ib. 45 €.

Jean Carries (1855-1894). La matière de l'étrange. De Amélie Simier. Paris Musées [Website: www.parismusees.com], Paris 2007. 245 s. ill. litt. noter. hf. 55 €.

Jean Joseph Marie Carriès. Sculpteur et céramiste. Par Amélie Simier. Editions Gallimard [Website: www.gallimard.fr], Paris 2007. 48 s. ill. hf. 8,40 €.

L'art céramique des Gréber. 1868-1974. Par Jean Cartier. Somogy éditions d'art [Website: www.somogy.net], Paris 2007. 216 s. ill. litt. noter. 45 €.

Pottery, Politics, Art. George Ohr and the Brothers Kirkpatrick. By Richard Mohr. New ed. University of Illinois Press [Website: www.press.uillinois.edu], Champaign 2007. 256 s. ill. litt. hf. 24,95 \$.

Wayne Higby – Earthcloud. By/von Mary McInnes m.fl. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2007. 176 s. ill. engelsk og tysk tekst. ib. 49.80 €.

Robin Hopper Ceramics. A Lifetime of Work, Ideas and Teachings. By Robin Hopper. Krause Publications [Website: www.krause.com], Iola 2007. 256 s. ill. litt. hf. 44,99 \$.

A Dictionary of Ceramic Artists. By Vega Wilkinson. Landmark Publishing Ltd. [Website: www.landmarkpublishing.co.uk], Ashbourne 2007. 304 s. ill. litt. ib. 45 £.

Utopic Impulses. Contemporary Ceramics Practice. Ed. by Amy Gogarty og Ruth Chambers. Ronsdale Press [Website: www.ronsdalepress.com], Vancouver 2007. 220 s. ill. litt. hf. 14,99 £.

500 Animals in Clay. Contemporary Expressions of the Animal Form. Ed. by Suzanne J. E. Tourtillott. By Joe Bova. Lark Ceramics Books [Website: www.larkbooks.com], Asheville 2007. 423 s. ill. hf. 16,99 £.

Keramik. Materie und Geist. Ausgewählte Aufsätze. Von Gustav Weiss. Neue Keramik, [Website: www.neue-keramik.de], Höhr-Grenz-Hausen 2007. 128 s. ill. ib. 19,80 €.

Ceramic Design. Daab. 2007. 383 s. ill. Engelsk, tysk, fransk, spansk og italiensk tekst. ib. 24,95 €.

Ceramics Materials. Processes, Properties and Applications. Ed. by Philippe Boch & Jean-Claude Niepce. ISTE Publisher Company. [Website: www.iste.org]. 2007. 512 s. ill. litt. ib. 130 £.

Chinese Glazes. Their Origins, Chemistry and Recreation. By Nigel Wood. Reprint. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2007 [1. udg. 1999]. 279 s. ill. litt. index. ib. 35 £.

Redaktionen har denne gang valgt at bringe to anmeldelser af bogen om ”Stentøj”, idet den herved belyses fra forskellige synsvinkler, nemlig teknikeren og kunsthistorikerens, hvorved vi får flere aspekter af denne spændende bog frem i lyset. Den ene anmelder er kemiingeniøren Erik Linnet, som selv har arbejdet på Den kongelige Porcelainsfabrik, mens den anden er skrevet af kunsthistorikeren Jørgen Schou-Christensen.

Stentøj. Den kongelige Porcelainsfabrik 1912-1985. Af Leif Lautrup-Larsen. Nyt Nordisk Forlag · Arnold Busck [Website: www.nytnordiskforlag.dk], Køben-havn 2007. 480 s. ill. noter. sign. personregister. ib. 499 kr.

Denne store pragtfulde bog om stentøjsproduktionen på Den kongelige Porcelainsfabrik behandler tidsrummet 1912-1985, og omhandler i meget høj grad de tilknyttede kunstnere såvel som fremstillingsteknikken, hvilket gør, at bogen ikke kun er for den keramisk interesserede, men også vil kunne anvendes af keramikere i deres daglige arbejde med keramikken. Forfatteren har formået at gøre beretningen til yderst interessant læsning. Bogen er smukt sat op med mange hundrede fine farvefotografier, hvoraf størstedelen er optaget af fotografen Pernille Klemp.

Forfatteren anfører da også i sin indledning, at han er den eneste, der er tilbage, som besidder et tilstrækkeligt kendskab til de kunstnere, der var på fabrikken dengang, og som samtidig besidder den viden, som er en blanding af historisk, keramisk, kemisk og teknisk indsigt, der skal til for at kunne skrive denne bog.

”Indledningen” giver et godt billede af efterkrigstiden, hvor en ung mand møder op på ”Den Gamle Fabrik”. En beskrivelse, der godt kunne føre tanker hen på Poul Bergsøes roman af samme navn. Den unge mand er naturligvis forfatteren selv, der beskriver sit ret spøjse førstehåndsindtryk af fabrikken.

”Livet på Den kongelige Porcelainsfabrik” er et interessant afsnit om fortidens direktører og deres strategiske betydning for virksomheden. Truende konkurer, kunstneriske mål, samarbejde og det modsatte beskrives indsigtfuldt og underfundigt.

”Kunstner, keramik og glasurkunstner” er et afsnit med et budskab. En keramisk kunstner opfattes normalt som en person, der frembringer et kunstnerisk produkt, omfattende formgivning, dekoration med farver, glasering med glasur efterfulgt af én eller anden form for brænding, men så enkelt er det ikke.

En keramisk kunstner kan lave alt selv, som mange selvstændige keramikere gør. Andre kunstnere, som er tilknyttet en virksomhed, kan nøjes med en tegning, hvorefter genstanden, f.eks. et stort fad, bliver drejet af en professionel. Kunstneren kommer forbi og maler et motiv, hvorefter virksomheden tager sig af resten, mens kunstneren tager æren for det hele, hvilket forfatteren finder lidt urimeligt. I bogen optræder derfor betegnelsen ”glasurkunstner” om den person, ofte en kemiingeniør, der gennem kemisk viden og mange eksperimenter har fundet frem til en glasurs sammensætning.

Forfatteren er selv placeret i denne gruppe. Nærværende anmelders egne erfaringer fra 27 år på Den kongelige Porcelainsfabrik, 15 år på Danmarks Designskole og jævnlig kontakt med professionelle keramikere svarer til forfatterens: Sandheden er, at det er yderst få keramikere, der selv udvikler egne glasurer. Oftest købes de færdige eller man får dem stillet til rådighed, mens keramikeren selv nøjes med at fordybe sig i formgivningen og i en eventuel dekoration.

Som en spændende og i øvrigt meget eksperimenterende keramikker engang udtalte til undertegnede: ”... Og denne glasur fungerer så godt, så den har jeg brugt i over 15 år”.

”Keramikkens Muse” er et hyggeligt afsnit, der omhandler forfatterens nære samarbejde med Niels Thorsson. Her beskrives tillige den spændende brænding i fabrikkens kulfyrede k-ovn, hvor man aldrig kunne være helt sikker på resultatet. Så var der jo glæden, når det lykkedes – og derpå, hvad kunne man gøre endnu bedre ved næste brænding. Overskriften hentyder i øvrigt til, at de, der tror på keramikens muse, kan være heldige at se hende i ovnens flammer, og at hun nok har en uforklarlig indflydelse på, om brændingen lykkes eller mislykkes.

”Porcelæn, fajance og stentøj” er et udmærket lille teknisk afsnit, der sætter læseren i stand til at overskue de forskellige typer af keramiske produkter, maskiner samt selve fremstillingsprocessen. Segerformlen og segerkeglerne beskrives tillige her.

”De første forsøg med stentøj” er et historisk interessant afsnit omhandlende de mange kendte kunstnere og deres værker, som med smukke billeder illustrerer, hvordan stentøjet kom til Den kongelige Porcelainsfabrik.

”Stentøjskunstnere” er et afsnit på hele 245 sider og er næsten en bog i sig selv. Afsnittet omfatter biografier, der går i dybden både med det kunstneriske

og de kunstnere, som har betydet noget for Den kongelige Porcelainsfabrik. Det er alt sammen fortalt på underholdende vis, krydret med forfatterens personlige oplevelser om kunstnernes følelser og holdninger. Dette afsnit er virkelig præget af forfatterens indsigt, og ikke mindst nærhed, hvilket gør det særligt interessant for alle, der interesserer sig for stentøjet og dets kunstnere.

”*Stentøjsglasurkunstnere*” er afsnittet, hvor de mange keramisk-tekniske ledere gennemgås. Af disse tekniske ledere gøres 6 stentøjsglasurkunstnere til genstand for en nærmere behandling, da disse efter forfatterens opfattelse har haft størst betydning for Den kongelige Porcelænsfabrik ved udviklingen af nye stentøjsglasurer. Et ret upåagtet område som er værd at bemærke.

”Stentøjsglasurer” er et meget bemærkelsesværdigt område, ikke mindst fordi netop disse specielle glasurer fra Den kongelige Porcelænsfabrik har været udviklet gennem mange forsøg og over mange år. At glasurrecepterne indtil nu har været dybt bevarede fabrikshemmeligheder, gør det jo ikke mindre spændende, og man må glæde sig over, at forfatteren viderebringer disse fremragende glasurer i stedet for, at de måske var gået i glemmebogen. Bogen omtaler 18 af de mest berømte stentøjsglasurer.

Glasurernes sammensætning er angivet på segerformel, som sikrer, at man overalt vil kunne opnå den rette sammensætning; hvis man vel at mærke forstår sig på at regne med segerformler. Heller ikke her er det tør teori, men sammen med meget fine og store nærbilleder, næsten tredimensionale, er der anført detaljerede beskrivelser af massen, glasuren, dens undermaling og brændingsmetode. Ligeledes beskrives glasurernes oprindelse og de forskellige kunstneres forhold til glasurerne. Et afsnit, som keramikstuderende og ikke mindst udøvende keramikere kan få glæde af.

”*Logo, årstalsmærkning, kunstnersignaturer*” er nyttige oplysninger til tidsbestemmelse af fabrikens keramik.

”*Stentøjsmodelkatalog*”. Her omtales selve systemet med originalmodeller, prøveforme etc. samt registrering. Efterfølgende er der en oversigt over ca. 120 stentøjskunstnere, nævnt i modelkataloget. Ligeledes er der 44 sider med stentøjsproduktion fra 1912 til 1985; oplyst med titel, nummer, dato og kunstner.

Et personregister findes der også bag i bogen. Det henviser til de sidetal, hvor der henholdsvis er omtale eller illustrationer i forbindelse med omtalte kunstnere. Desværre har en fejl sneget sig ind i registrets sidehenvisninger vedrørende bogens aller

sidste del, fra omkring side 390 og bogen ud, hvor henvisningerne ikke stemmer. I de afsluttende noter er der henvisninger til de bøger og artikler, der har været anvendt i forbindelsen med bogen.

Leif Lautrup-Larsens bog er en omfattende bog, som på spændende vis kommer dybere ind i stentøjet med alt hvad dertil hører; dybere, end man ellers oplever. Bogen kan varmt anbefales til alle, der interesserer sig for stentøj og stentøjsglasurer, for Den kongelige Porcelainsfabrik og dens kunstnere og – glasurkunstnere.

Forfatteren til dette pragtværk afslutter i øvrigt sin indledning med følgende citat: ”Dixi et liberavi animam meam”; ”Jeg har talt, og befriet min sjæl” – og vi kan kun påskønne, at alt dette er videregivet.

Erik Linnet

Leif Lautrup-Larsens imponerende værk STENTØJ er egentlig mere end en bog - det er et helt bibliotek, hvor de enkelte ”bøger” er af lidt forskellig vægt. Nogle af ”bøgerne” vil man vende tilbage til igen og igen, når man søger oplysning om *Stentøjskunstnere* og *Stentøjsglasurkunstnere* på Den kongelige Porcelainsfabrik, eller når man på fremragende og klareste vis skal introduceres til vanskelige spørgsmål omkring stentøjsglasurernes kemi og betydning.

Andre af ”bøgerne” er mere som kapitler af en klog og indsigtfuld persons erindringer. Det er en guldgrube af vidnesbyrd om mennesker og begivenheder på vores førende keramiske virksomhed gennem det meste af det tyvende århundrede. Den ”bog” vil man nok også genlæse engang og igen fryde sig over beretningen, men som så mange andre erindringer er den jo også lidt indforstået. Dette er naturligvis både dens charme og værdi som kildekrift.

Få eller ingen anden på den danske keramiske scene har som den snart 80-årige Lautrup-Larsen på nærmeste hold kunnet følge, hvad der er sket i dansk keramik i en meget lang og betydningsfuld periode. Det er selvsagt meget vigtigt, at sådanne iagttagelser bliver publiceret, tilmed i en meget flot, underfundig og læseværdig form.

Samtidig er det en særlig pointe, at forfatteren selv gennem sin ledende stilling på Den kongelige Porcelainsfabrik er en væsentlig aktør i en stor del af den historie, han er vidne til. Og endelig bliver han i lange passager af det digre værk også emnets historiker, der finder vigtigt materiale i fabrikens arkiv.

Så forskellige ståsteder for en faglig sikker behandling af et emne vil mange gange være problematisk, men ”bøgerne” i Lautrup-Larsens bibliotek om Stentøj læser man med en god fornemmelse af korrekt belæring.

Man godtager også med sympati, at forfatteren fremhæver den kunstneriske indsats ydet af en del af teknikerne/ingeniørerne bag stentøjsproduktionen og benævner dem *stentøjsglasurkunstnere*. Den betegnelse gælder også med fuld ret Leif Lautrup-Larsen selv.

Jørgen Schou-Christensen

Dahl-Jensen – en dansk porcelænsfabrik 1925-1985. Af Bolette Bramsen. Aschehoug [Website: www.aschehoug.dk], København 2007. 144 s. ill. sign. ib. 299 kr.

Selv om porcelænskunsten i det tyvende århundrede i mange henseender var en efterklang fra tidligere tider, så forvaltede vi som bekendt i Danmark denne arv ganske godt. Derfor så jeg på forhånd med sympati på en bog, som kunne bringe mere viden om J.P. Dahl-Jensen (1874-1960), der var aktiv i dansk porcelænsproduktion gennem en utrolig lang periode, fra han som nyuddannet fra Kunstakademiet blev modelmester på Bing & Grøndahl i 1897 til han sammen med sin søn Georg grundlagde sin egen porcelænsfabrik i 1925 og her fortsat skabte sine produktions-modeller frem til kort før sin død i 1960.

En mere dybtgående fremstilling af dette lange og interessante forløb finder man dog ikke i Bolette Bramsens bog om *Dahl-Jensen – en dansk porcelænsfabrik 1925-1985*. Nogle ganske få sider behandler forudsætninger og forløb frem til 1925, da den halvtredsårige Dahl-Jensen forlader sin lederstilling hos Bing & Grøndahl for at etablere egen virksomhed. I en velskrevet, journalistisk form fortælles på de næste 11 sider i tekst og billeder familiens og fabrikkens historie, efter 1960 videreført og afviklet af en dygtig efterslægt, som har været forfatterens vigtigste kilde til beretningen. Meget lidt arkivmateriale synes bevaret. En kort, godt formidlet gennemgang af fabrikkens tekniske indsats bygger på en samtale med fabrikkens sidste delejer, Anker Dahl-Jensen.

Bogens hovedafsnit over knap 60 sider er farvefotografier med gengivelse af næsten alle fabrikkens knap 400 figurer, der var i produktion, afbildet i grupper og med spredte informationer i billedteksterne og med 3-4 korte, sammenfattende tekster. En tilsvarende billeddokumentation blev for nogle år siden bragt i en engelsksproget publikation (Caroline & Nick Pope, Dahl-Jensen Figurines

1897-1985, Schiffer Publishing 2003 – anmeldt i *keramiske noter* 18/2003).

Bagest i Bolette Bramsens bog bringes som et slags register dels en nummereret (kronologisk uden dateringer) figurliste med titler, ét mål, kunstnerinitial og henvisning til afbildningens side i bogen. Dels en helt tilsvarende kunstnerliste, der er opstillet efter kunstnernavn, hovedsaglig J.P. Dahl-Jensen. Før disse lister er nogle få sider med omtale af fabrikkens øvrige, ganske omfattende produktion af især vaser og skåle med underglasurbemaling. Det nævnes, at der var i alt 254 modeller i produktion, mange modeller formentlig med skiftende dekoration. En specialitet har været det såkaldte krakeléporcelæn. Men hele denne væsentlige side af fabrikkens virke bliver slet ikke uddybet i bogen.

Det er helt åbenlyst, at det har været figurproduktionen, som forlaget/forfatteren har været interesseret i at publicere. Litteraturfortegnelse og noter med kildehenvisninger mangler, bortset fra enkelte steder, hvor henvisninger er indflettet i teksten. En kort oversigt over mærkningen af figurerne er der heldigvis blevet plads til.

Det er sikkert en nyttig lille håndbog for samlere af Dahl-Jensen porcelænsfigurer fra hans egen fabrik, ikke fra tiden på Bing & Grøndahl. En fyldestgørende biografi over J.P. Dahl-Jensen og hans virke er det slet ikke blevet til, men det er næppe heller bogens hensigt.

Jørgen Schou-Christensen

Jomfru i Fugleham. Elise Konstantin-Hansen 1858-1946. Af Lars Aabo. Poul Kristensens Forlag, Herning 2007. 555 s. ill. litt. noter. hf. 588 kr.

Med bogen *Jomfru i Fugleham* har forfatteren, Lars Aabo, der er cand. mag. i musikvidenskab og kunsthistorie, skrevet en uforbeholden hyldest til kunstnerinden Elise Konstantin-Hansen (1858-1946), der med sine over 500 sider og mere end 15 års kildestudier må betragtes som den ultimative biografi over malerinden. Forfatteren har valgt selv at træde tilbage i skildringen for at lade rygraden i fortællingen være en citatmosaik af Elise Konstantin-Hansens egne meninger og iagttagelser hentet i hendes omfattende korrespondance livet igennem, og i de anmeldelser og andre skrifter, hun selv forfattede. De mange citater er indflettet blandt kortere, kommenterende afsnit af forfatteren, som er indarbejdet på en måde, der gør teksten letlæst og fængslende.

Hvad vi møder i bogen, er en kvindelig kunstner, der på godt og ondt præges af den brydningstid, hun levede i med store forandringer og ændrede livsvilkår.

Fra en barndom på Frederiksberg i den sene guldalderens ånd med maleren Constantin Hansen som far til en langsom frigørelse i takt med det moderne genembrud får vi lov til at følge en kunstnerskæbne på ganske nært hold frem til nye kunstneriske valg og inspirerende udlandsrejser til bl.a. Frankrig, Italien og Grækenland. Med tiden følger en drastisk livsændring fra storbyens kunstmiljø til det nære miljø på øen Venø og senere livet i højskolemiljøet omkring Ågård og de sene alderdomsår, hvor en tiltagende blindhed forhindrer hende i at arbejde.

Forfatteren har i den grad identificeret sig med Elise Konstantin-Hansens egen opfattelse af, hvor hendes virkelige kunstneriske talent lå, nemlig i maleriet, så han skriver forholdsvis kortfattet om hendes virke inden for den dekorative kunst. Elise Konstantin-Hansen beskæftigede sig flere gange i livet med kunsthåndværk, med håndarbejde og keramik. Allerede i barneårene, hvor hun er en næsten manisk tegner, får hun til opgave at arbejde for sin søster Christiane og Johanne Bindsbøll, der sammen driver en forretning med kunstbroderi i Købmagergade i København. Elise rentegner udkast, som hendes far havde lavet til dekorationer, og overfører også egne og andres mønstre til selve tekstilerne, så der kunne broderes efter dem. Et hovedværk i denne genre er det alterfortæppe, hun som voksen tegnede og var med til at brodere til Jesuskirken i Valby, indviet i 1891. Den sans, det gav for placering af et motiv på fladen og præcis konturering, kom hende til gode, da hun i 1909 og 1910 udstillede forlæg, kartoner, til vævede tekstiler med motiver af traner og krager på Den frie Udstilling og i 1901 lavede kartoner til en gavlus-smykning på Ågård Højskole. Endelig tegnede hun i 1920 forlæg for en dug til A/S Georg Jensens Damaskvæveri i Kolding. Dugen blev kaldt ”Skovdugen” og produceredes frem til 1963.

Hendes eksperimenter med keramik kom først til i en periode, hvor hun var debuteret som maler, og hvor hendes maleri var under forandring fra en start som genremaler præget af undervisningen hos Christen Dalsgaard til et maleri, hvor naturen blev hovedmotivet, dels i landskaber, men mest af alt i nærstudier af vegetation og navnlig fugle. Hendes keramiske arbejder opstod imellem ca. 1884 og 1891, hvor hun færdedes i en kunstnerkreds bl.a. bestående af hendes livslange venner brødrene Joachim og Niels Skovgaard, af Theodor Philipsen og den dominerende Thorvald Bindsbøll. Hele gruppen arbejdede i det keramiske værksted hos Johan Wallmann ved Utterslev. De dannede Dekorationsforeningen til den store Nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i København i 1888, hvor deres keramiske arbejder vakte opsigt, og Elise Konstantin Hansens keramik blev anset for at have særlige ”japanesiske” træk.

Den keramiske side af Elise Konstantin-Hansens virke, kunstnerkredsen og samtidens syn på deres keramik bliver forholdsvis kortfattet behandlet i afsnittet ”Pottemageriindfald, pp. 98-122 i bogen. På side 114 citeres kunstnerindens eget syn på sin keramik: ”Det var morsomt at arbejde ude i Utterslev. Både for arbejdets skyld og for kammeratskabet. For min part blev det dog kun til dilettanteri – jeg fik aldrig tilstrækkelig håndværksmæssig sikkerhed, famlede, om end jeg havde enkelte heldige greb. ”Alene bogens fotografier modsiger på det kraftigste dette udsagn, for her fremtræder Elise Konstantin Hansens keramik i sin enkelhed, stilisering og usædvanlige farvesætning meget radikal for tiden og med en egen skønhed, også sammenlignet med de mandlige kollegers arbejder, som både sam- og eftertiden har givet langt større opmærksomhed. Med en udstilling af kunstnerindens arbejder på Vejen Kunstmuseum og derefter Skovgaardmuseet i Viborg i 2007 blev der heldigvis for alvor rettet op på dette. Man kunne have ønsket sig en mere dybtgående analyse af Elise Konstantin-Hansens kvaliteter og særpræg som keramikker i dette afsnit, ligesom det skæmmes lidt, at *sgraffito* teknikken konsekvent staves forkert som *graffito* kapitlet igennem. Ja, og så savnes der et navnerregister.

Bogen er så omfangsrig og indholdsrig, at det kun er enkelte punkter i den, der har kunnet berøres her. Med *Jomfru i fugleham* har Lars Aabo skrevet en vægtig og gribende biografi. Det eneste, man kan anbefale, er derfor: Find en god stol i et roligt hjørne og sæt et anseeligt antal timer af til at lære en usædvanlig kvinde og et følsomt kunstnersind at kende igennem en periode, hvor kvinders identitet og samfundsrolle forandrede sig med lynets hast.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør, cand.mag. og mag.art. Det danske kunstindustrimuseum.

Rörstrand i Stockholm. Tegelbruk, fajansmanufaktur och keramisk storindustri 1270–1926. Av Carl-Henrik Ankarberg och Bengt Nyström. Stockholmia Förlag [Website: www.stockholmia.stockholm.se], Stockholm 2007. 378 s. ill. litt. noter. kort. personregister. ib. 416 SEK.

Bengt Nyström, den ene af forfatterne til *Rörstrand i Stockholm*, har beskæftiget sig med *Rörstrand* i flere omgange, senest sammen med Jan Brunius i bogen *Rörstrand · 280 år med fajans, flintgods, porslin & stengods*, som ICA bokförlag udgav i 2007 [anmeldt i *keramiske noter* 26/2007], så man må sige, at det er ret fantastisk med yderligere en stor udgivelse om *Rörstrand* inden for samme år.

Bogen er skrevet ud fra et industri- og teknologisk-historisk perspektiv og beskæftiger sig kun i mindre

grad med de fremstillede varer, hvor det oftest er det omvendte, der er tilfældet. Selvfølgelig kommer forfatterne også ind på fabrikkens produkter, dens deltagelse i verdensudstillingerne, fabrikkens ledelse og medarbejdere gennem tiderne samt adskilligt mere, men det er nu mere produktionen og processen, man fokuserer på, og som man bliver meget klogere af at læse om.

Rörstrands sendte medarbejdere ud for at studere fabrikationen hos udenlandske konkurrenter og drev på det nærmeste industrispionage. Da den 21-årige Robert Almström i 1855 besøgte The Potteries i England, fortalte han ikke, at han kom fra Rörstrand porslinsfabrik, men lod i et vist omfang, som om han blot var en meget interesseret turist. Ikke alle fabrikkere tog dog lige vel mod sådanne gæster, men alle de steder, hvor han fik lov til at bese fabrikken brugte han øjnene godt og sugede til sig, så godt at han kunne sende udførlige rapporter hjem til fabrikken, så gode at han efter hjemkomsten blev udnævnt til første værkfører og ansvarlig for produktionen på Rörstrands porslinsfabrik.

Bogen tager udgangspunkt i ejendommen Rörstrand, den oprindelige gård Rörstrand i Solna sogn, nord for det, der senere skulle blive Sveriges hovedstad, hvor der allerede i middelalderen blev oprettet et teglværk. Det beskrives, hvordan denne virksomhed i 1700-tallet blev omdannet til en fajancefabrik – Rörstrands porslinsfabrik, som før det i 1926 flyttede fra Rörstrand, var blevet en keramisk storindustri og blandt Sveriges største virksomheder.

Forfatterne søger ud fra bevarede oversigtsplaner mv at se med nye øjne på fabriksområdet med dets forskellige bygninger og disses skiftende anvendelse gennem årene afhængigt af såvel den teknologiske udvikling som efterspørgslen på fabrikkens produkter. Forfatterne fortæller også, hvorfra råvarer som feldspat, kvarts og kridt skaffedes. Det er således et stykke industrihistorie, som læseren præsenteres for og som absolut er meget spændende og velfortalt.

Bogen er rigt illustreret med et fantastisk originalt billedmateriale, specielt de talrige gamle s/h optagelser fra fabrikken, herunder arbejdssituationerne, er meget fine sammen med gengivelser af planer, tegninger og oliebilleder af fabrikken samt ikke mindst tegninger af de teknologiske landvindinger. Derimod halter billedkvaliteten noget, når det drejer sig om nyoptagelserne af Rörstrands produkter.

Er man således interesseret i mere end "bare" Rörstrands produkter, så er bogen i allerhøjeste grad anbefalelsesværdig, velskrevet og spændende, som den er.

Gunnar Jakobsen

Gustavsberg - Porslinet-Fabriken-Konstnärerna.
Av Gösta Arvidsson. Norstedts Förlag [Website: www.norstedtsforlag.se], Stockholm 2007. 425 s. ill. signaturer og fabriksmærker. kort. registre. ib. 425 SEK.

Forfatteren Gösta Arvidsson har gennem mange år beskæftiget sig indgående med Gustavsberg porslinsfabrik, faktisk lige fra barnsben, idet han er vokset op med fabrikken, som hans mor var ansat ved, idet hun malede Argenta hos Wilhelm Kåge og senere blev redaktør af fabrikkens personaleblad *Gustavsbergaren*.

Gustavsberg var mitt universum när jag växte upp. Där fanns allt man behövde: fabrik, skola och Konsum. Tidigt förstod jag att vi i Gustavsberg tillverkade världens bästa och starkaste porslin. Detta fyllde mig med oändlig stolthet. När jag jämförde andra porslinsfabriker med Gustavsberg, var alltid utgången given. Vårt eget porslin var helt enkelt bäst – ur alla aspekter.

Dessutom var Gustavsberg konstnärer självklart de främsta formgivarna. Jag träffade dem nästan alla genom min mamma, Edla Sofia Arvidsson. Eller rättade sagt: jag satt i deras trädgårdar och drack saft medan mamma drack den eviga koppen kaffe med dem. Så träffade jag lite förströdd av hembakta bullar bland mangå andra Wilhelm Kåge, Berndt Friberg, Stig Lindberg, Calle Blomqvist och Lisa Larson.

I 2006 skrev Gösta Arvidsson den herlige lille bog om *Stig Lindberg i Gustavsberg – Artisten och Människan* [anmeldt i *keramiske noter* 25/2007] i anledning af en udstilling på Gustavsbergs Porslinsmuseum samt redigerede interviewbogen *Bland blommerskor och tefatsfantomer - Minnen från tillverkningen vid Gustavsbergs porslinsfabrik* [Carlsson Bokförlag], der, udover en af redaktøren forfattet kort beskrivelse af fabrikkens historie, indeholder 16 interviews med tidligere ansatte ved fabrikken.

Gustavsberg - Porslinet-Fabriken-Konstnärerna er en særdeles velskrevet og spændende bog, der følger livet ved Farstaviken lige fra midten af 1600-tallet og videre frem til 1825, hvor Hermann Öhman og Johan Wenneberg får tilladelse til at anlægge en "Fabrik för allehanda Porcellainer", hvilket er den egentlige start på Gustavsberg porslinsfabrik, som efter traditionen brændte sine første ting i 1827 og eksisterede som selvstændig producerende virksomhed frem til 1994.

Fabrikkens tekniske udvikling får vi lige fra hemmeligheden bag det billige flintgods, det stærke benporcelæn, det holdbare kobbertryk og de marmorhvide parianfigurer.

Arbejdernes og fabrikkens liv var tæt sammenvævet såvel i opgangstider som nedgangstider. Vi får indblik

i et umådeligt drikkeri på en nærliggende kro, som, for at sikre sig kunder, sørgede for bådtransport mellem Gustavsberg og kroen. Oprørske arbejdere stifter vi også bekendtskab med. Fabrikken tager tidligt et socialt ansvar for dets medarbejdere, idet fabrikken opretter en ”hjælpkasse”, som de selv var med til at finansiere. Hjælpekassen blev finansieret ved, at arbejderne blev trukket 1 % af deres løn udover at Gustavsberg ydede et årligt bidrag.

I 1987 solgte den daværende ejer Kooperativ Förbund Gustavsbergs ”hushållsposlinsfabrik” til finske Wärtsilä, som efter to år solgte den videre til Hackman-Rörstrand, der i 1994 flyttede hele produktionen til Arabia-Helsingfors og Rörstrand-Lidköping, og de servicier, der fortsat blev produceret, fik Rörstrands mærke. VVS-artiklerne bliver stadig produceret i Gustavsberg med det velkendte anker, men med tyske Villeroy & Boch som ejer.

Porslinsfabrikkens udvikling fremgår af antallet af beskæftigede, således var der i 1827 omkring 50 ansatte; 1833 160, 1839 150, 1895 900 og 1975 400, hvor hele koncernen AB Gustavsberg havde 3500 ansatte, heraf 2200 i Gustavsberg.

Villeroy & Boch havde i 2007 500 ansatte i sanitetsafdelingen i Gustavsberg. Herudover har en del af de gamle lokaler fået nyt liv gennem det lille foretagende *HPF i Gustavsberg AB*, som på licens producerer gamle Gustavsberg-servicier. Endelig har *Ateljéföreningen G-studion* 55 medlemmer, som både har kunstnere, keramikere og andre kunsthåndværkere som medlemmer, og disse er også med til at skabe liv på det gamle fabriksområde.

I dag finder man et, som jeg forstår det, et fantastisk godt og ret så omfattende museum for Gustavsberg porslinsfabrik på området, idet de forskellige ejere har formået at holde sammen på museet samt sørget for, at det gennem årene er blevet suppleret med nyskabelser, såvel husholdningsporcelænen som unika udover at man har bevaret arkivet, dog med enkelte huller, idet opbevaringsforholdene ikke altid har været lige ideelle.

Keramikken på Gustavsberg blev formgivet af kunstnere og keramikere, hvoraf mange er blevet folkekære, således fra slutningen af 1800-tallet og 1900-tallet bl.a. Gunnar Wennerberg, Wilhelm Kåge, Berndt Friberg, Stig Lindberg, Tyra Lundgren, Lisa Larson, Anders Liljefors og Karin Björquist, hvis liv og arbejde præsenteres og analyseres på forbilledlig vis.

Gustavsberg - Porslinet-Fabriken-Konstnärerna er gennemillustreret med talrige sort/hvide fotografier med arbejdsituationer fra fabrikken fra 1860'erne og frem til fabrikkens ophør, samt fine nyoptagelser af

fabrikkens produktion, hvilket er med til at gøre bogen særdeles indbydende.

Hertil kommer så, for samlere og andre, vigtige fortegnelser over fabrikkens servicier, kunstnersignaturer og stempler. Endvidere en liste med ordforklaringer samt ikke at forglemme en morsom liste over ansattes øgenavne.

Bogen forekommer velresearchet og velunderbygget, hvilket allerede kommer til udtryk i forordet, hvoraf det bl.a. fremgår, at forfatteren i stort omfang har trukket på det store kildemateriale, som findes i Riksarkivet, men bogen har intet noteapparat eller for den sags skyld litteraturhenvisninger, kun de kilder, der kort er nævnt i indledningen, hvad jeg synes er meget ærgerligt, da der uden tvivl er lagt et meget stort arbejde i bogen, men som referenceværk for senere forskning er den desværre ikke meget bevendt. Dette er min eneste og væsentligste anke over en ellers i øvrigt rigtig god bog.

Gunnar Jakobsen

keramiske noter [19/2004] har tidligere anmeldt Nationalmuseums årbog fra 2003 *Gustavsberg - Porslin för folket* med artikler, der udelukkende er viet Gustavsberg.

Keramik från Kvidinge. Om krukmakerierna i Kvidingebygden. Av Tomas Anagrius. Kvidinge 2007. 193 s. ill. litt. kilder. sign. og mærker.

Tomas Anagrius, der er keramikker i Kvidinge, har så tidligt som i 1982 begået et lille skrift ”Något om krukmakeriet i Kvidinge” og har siden arbejdet videre med emnet. De, der var med på Keramikens Venners første tur til Skåne i 1995, stiftede på Höganäs Museum bekendtskab med forfatteren og dennes fine keramik.

Tomas Anagrius tager fornuftigvis udgangspunkt i ”krukmakeriet i Kvidinge” i begyndelsen af 1800-tallet og følger udviklingen frem til i dag, selv om det ville have været muligt at gå længere tilbage, idet der ved Rønne å er gjort flere jordfund på gamle bopladser, som stammer fra stenalderen. Dertil kommer jordfund fra middelalderen på stedet, men som forfatteren så visseligen skriver, så kan denne keramik være fremstillet andetsteds.

Forfatteren giver – ud fra arkivstudier samt mundtlige kilder og sammenligninger mellem genstande i offentlige samlinger og arvegods hos efterkommere af pottemagere i området – et godt billede af Kvidingebygdens pottemagerier og de enkelte pottemageriers formåen, hvorved forfatteren med rimelig sikkerhed får identificeret en del pottemageres arbejder.

Med baggrund i Rönneådalens rige lerforekomster samt den lette adgang til træ til ovnene fra den nært liggende Söderås og på trods af laugskræne oprettedes der i begyndelsen af 1800-tallet flere pottemagerier i Kvidinge. De første pottemagere, der flyttede til Kvidinge, var svende fra Ängelholm, hvor leveomkostningerne var højere, og hvor de måske heller ikke havde de samme muligheder som i Kvidinge for ved siden af pottemageriet at holde husdyr og dyrke egne afgrøder.

I Kvidinge kom pottemageren tæt på landsbyens befolkning, som blev hans vigtigste kunder, der var mere traditionsbundne end bybefolkningen, som var begyndt på mere og mere købte den fabriksfremstillede ”flintgods”. Dette indebar, at antallet af værksteder faldt i Ängelholm, mens det steg i Kvidinge.

Den første pottemager slog sig ned i Kvidinge i 1829 og flere fulgte efter, men rigtig mange kom først til, da næringsfriheden gennemførtes i fuldt omfang i 1864, hvorefter pottemagerne opsgav deres borgerskab i Ängelholm.

Efter de indledende afsnit om håndværket og produkterne [bruksföremål såsom krukor, burkar, fat och skålar utgjorde största delen av produktionen men även många prydnadsföremål har drejats], herunder fremstillingen af blomsterkrukker, som blev en stor artikel for Kvidinge, følger forfatteren ejendom for ejendom, hvilke pottemagere der i årenes løb virkede der, illustreret med fotos af ejendommen og i muligt omfang med fotos af pottemageren og dennes husstand samt ikke mindst vigtigt dennes produkter. Bogen afsluttes med et afsnit om de tre keramikere, der i dag er at finde i Kvidinge, som er Tomas Anagrius, Anette Danielson-Dahlgren og Birgitta Svensson.

Denne bog følger sig fint ind i en efterhånden lang række af udgivelser om lertøjets historie i Sverige, her tænkes specielt på Skåne, hvor særligt interesse-rede med tilknytning til en egn har kastet sig over udforskningen af historien bag det bevarede lertøj. I Danmark finder vi desværre kun få sådanne lokal-historiske studier om en enkelt egns keramiske produktion. De findes dog, men absolut ikke i samme omfang, så her er der virkelig mulighed for nye initiativer og projekter omkring den lokale pottemagertradition i Danmark.

Gunnar Jakobsen

Slipware in the Collection of the Potteries Museum & Art Gallery. By David Barker and Steve Cromton. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2007. 192 s. ill. litt. index. ib. 35 £.

Med denne bog beskrives for første gang samlingen af *Slipware in the Collection of the Potteries Museum & Art Gallery* i Stoke on Trent, hvor man finder en af de betydeligste samlinger af Staffordshire-keramik i Storbritannien, og i særdeleshed af begittet lertøj, udover at samlingen inkluderer talrige eksempler fra den øvrige del af landet.

Bogen indledes med en *Introduction*, hvor der redegøres for samlingens opståen og udvikling gennem mere end 200 år, som afspejler de forskellige samleres interesser og smag samt museumsledere, der har videreudviklet de modtagne samlinger, der siden 1956 er forenet i museet i Stoke-on-Trent.

Herefter følger tre afsnit om henholdsvis *Slipware*, *Industrial Slipwares* og *Studio Slipwares*, hvor der redegøres for den tekniske og den dekorationsmæssige side af slipware, der vel bedst oversættes som ”begittet lertøj”.

What we think of today as 'slipware' are earthenwares which have been thrown or press-moulded, decorated with trailed slip in some form, or else with sgraffito designs which have been cut through a slip coat to reveal the body of the pot beneath. The majority of British-made slipwares were once-fired – that is, they were thrown or moulded, allowed to dry, and then decorated before being glazed and fired.

Begittningen sker ved at en keramisk genstand påføres en lerblanding i et tyndt lag for at give den en anden farve end skærven eller for helt eller delvist at skjule skærven. Et af de bedst kendte danske eksempler er hornmaleriet hos Kähler i Næstved.

Specielt i afsnittet *Industrial Slipwares* beskrives de forskellige former for dekorationer samt hvorledes de påføres, mens det ultrakorte afsnit *Studio Slipwares* handler om dets historie i det 20de århundrede.

Bogens mest omfattende afsnit er billeddelen med fotos af 300 af samlingens bedste stykker opdelt på *Traditional Slipwares*, *Industrial Slipwares* og *Studio Slipwares*, hvor afsnittet med *Traditional Slipwares* er det mest omfattende med en opdeling efter anvendelsesformål. Hvert anvendelsesområde indledes med en kort tekst, mens de enkelte udvalgte genstande ledsages af en kort beskrivelse, der inkluderer oprindelse og mål i mm.

Blandt bogens illustrationer ses små vugger (20-30 cm lange), som vel udover at have været anvendt som legetøj også har været anvendt som gaver i forbindelse med bryllupper og fødsler. Disse vugger er ofte

dekorerede og forsynet med en inskription til lejligheden og derfor bevaret af familien samt i øvrigt blevet et yndet samlerobjekt.

Afsnittet *Studio Slipwares* omfatter lertøj fremstillet i St Ives Pottery af Bernhard Leach og Shoji Hamada og i Winchcombe Pottery af Michael Cardew og Ray Finch.

Skal man sammenligne det engelske lertøj med dansk lertøj, må vi ty til standardværket *Dansk Lertøj* af Louis Ehlers fra 1967, hvor antallet af s/h-illustrationer er dominerende, så genstandene ikke helt kommer til deres ret. Dog fremgår det umiddelbart, at dansk lertøj er mere farverigt end de engelske *Traditional Slipwares*, som forekommer en smule triste, mens *Industrial Slipwares* og *Studio Slipwares* er mere farverige. Vareudvalget afspejler landets traditioner, således finder vi ingen barselspotter, der er rigt repræsenteret i Dansk lertøj.

Bogen giver en god indføring i den engelske slipware-tradition, men vil også være en nyttig håndbog for museer og samlere samt auktionshuse og antikvitethandlere.

Gunnar Jakobsen

Art Deco Ceramics in Britain. Ed. by Andrew Casey. Antique Collectors' Club [Website: www.antique-acc.com], Woodbridge 2007. 264 s. ill. litt. noter. index. 35 £.

Kendetegnende for Antique Collectors' Clubs udgivelser er, at det hovedsagelig er uundværlige håndbøger, som forlaget udgiver, samt at de er flotte og velillustrerede, således også *Art Deco Ceramics in Britain*, der fokuserer på Art Deco keramik, som blev produceret af den britiske keramiske industri sidst i 20'erne og i begyndelsen af 30'erne.

Andrew Casey har de senere år beskæftiget sig indgående med den britiske keramiske industri og dens designere i det 20. århundrede. "keramiske noter" har tidligere anmeldt hans bog om *20th Century British Ceramic Designers* [udkom 2001 - *keramiske noter 15/2002*] og hans *20th Century Ceramics* [udkom 2006 - *keramiske noter 25/2007*], mens han var en af forfatterne til *Susie Cooper · A Pioneer of Modern Design* [udkom 2002 - *keramiske noter 16/2002*], som han redigerede sammen med Ann Eatwell – en af de eksperter, der også har skrevet artikler til denne bog.

Art Deco Ceramics in Britain redegør i Part 1 - Introduction gennem en række essays: *The European Background; The British Background; New Ceramics for the New Way of Living; The Real*

Thing or Impostors? og *Modern Art for the Table: An Experiment to unite Artists with Industry* for alle vigtige aspekter af Art Deco lige fra dets oprindelse i Frankrig med Exposition des Arts Décoratifs et Industriels Modernes i 1925 som udgangspunkt, dets vanskeligheder ved at blive accepteret i Storbritannien, og hvordan stilen blev fremherskende i de tidlige 30'ere.

Veletablerede fabrikker som Wedgwood & Sons Ltd. og Minton, som producerede varer til overklassen var langsomme til at følge markedet, men blev tvunget hertil for at kunne konkurrere med de mindre fabrikker, hvoraf enkelte beskæftigede designere som Clarice Cliff og Susie Cooper.

Herefter følger så Part 2-3, der behandler 22 større og mindre fabrikker i henholdsvis *The Established Factories* og *The Smaller Pottery Companies*, mens der i Part 4 *Less Well-known Manufacturers* beskrives 55 i dag mindre kendte virksomheder.

Artiklerne er skrevet af mere end 25 forfattere, der alle har et indgående kendskab til de emner, som de skriver om, således bl.a. Paul Atterbury fra BBC's Antiques Road Show, der skriver om Minton og Moorcroft [hans bog om "Moorcroft" er anmeldt i *keramiske noter 13/2001*], mens Andrew Casey selv skriver om E. Brain & Co, Susie Cooper Ltd, Myott Pottery og Greta Pottery samt derudover tager sig af de 55 "Less Well-known Manufacturers".

Bogen indeholder meget nyt stof om de mindre velkendte producenter, hvoraf en del hidtil har været så godt som ubeskrevne. Bogen vil derfor være en uundværlig opslagsbog for de, der interesserer sig for *Art Deco Ceramics in Britain*, men forhåbentlig også tjene som inspiration for yderligere forskning på området.

Bogen kan godt sammenlignes med *British Art Deco Ceramics* af Colin Mawston [Schiffer Publishing 2000 – anmeldt i *keramiske noter 13/2001*], som er en flot fotobog med fokus på genstandene, men med en relativ sparsom tekst. Selv om Mawstons bog hører til den bedre ende af Schiffers udgivelser, så vil den kunne undværes, men ikke bogen fra Antique Collectors' Club, som er et standardværk.

Gunnar Jakobsen

Studio Pottery in Britain 1900-2005. By Jeffrey Jones. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2007. 256 s. ill. litt. noter. index. ib. 45 £.

Bogen er en samlet fremstilling af *Studio Pottery in Britain 1900-2005* og vil sammen med oversigtsværket *The Potter's Art · A Complete History of Pottery*

in Britain af Garth Clark [Phaidon 1995], bestandskataloget *British Studio Pottery · The Victoria and Albert Museum Collection* af Oliver Watson [Phaidon 1990] og *British Studio Ceramics* af Paul Rice [Crowood Press 2002 - anmeldt i *keramiske noter* 17/2003] være uundværlige for alle, der interesserer sig for og beskæftiger sig med britisk 'studio pottery'.

Gennem bogens 7 kapitler møder vi så godt som alle de kendte britiske keramikere: 1: Potters of Independent Means 2: The Pioneer Potter 1920-1940 3: Bernhard Leach and the Leach Pottery 4: The Modern Studio Potter 1935-1955 5: Studio Pottery in Britain after 1955: from Pots to Vessels 6: Nature and the Studio Potter 7: Art and Utility.

Forfatteren Jeffrey Jones tager i kapitlet "Potters of Independent Means" naturligt definitionen af "studio pottery" op til drøftelse, og opsummerer nogle af de væsentligste kendetegn: *the cultivation and appreciation of accidental effects; the celebration of the unique pot as an expression of the creative identity of the individual maker; the recognition of the potter as artist rather than designer; an understanding of the pot as a vehicle for the exploration of formal qualities as opposed to a ground for representational decoration; the direct engagement of potters with the technology of their craft, particularly kiln technology; a respect for and a delight in the 'caprice of the fire'; the reevaluation of the potter's wheel as a creative tool; the acknowledgement of Chinese Sung dynasty ceramics as a standard to be emulated; an emphasis on the pottery workplace as an artist's studio; and the growing imperative towards self-sufficiency.*

Begrebet "studio pottery" har således mange nuancer. Forfatteren skelner mellem "the art potter" og "the studio potter" samt "the chemist potter" samt pottemagerier med flere ansatte som Fremington Pottery, Martin Brothers og Winchcombe Pottery m.fl.

Af de tidlige keramikere møder vi blandt "Potters of Independent Means" William De Morgan, Bernhard Moore, William Howson Taylor med Ruskin Pottery, Michael Cardew, Katharine Pleydel-Bouverie, Sir Edward Elton, Upchurch Pottery, Fremington Pottery med Edwin Beer Fishley samt Martin Brothers m.fl.

"The Pioneer Potter 1920-1940" inkluderer først og fremmest William Staite Murray samt Charles & Nell Vyse.

"Bernhard Leach and the Leach Pottery" har fået sit eget kapitel, hvor vi følger hans udvikling gennem årene, får afdækket sønnen David Leach's væsentlige rolle for pottemageriets overlevelse, Janet Leach's ankomst og følgerne heraf, men får også slutningen, hvor Bernhard Leach er næsten blind og hvor hans mesterdrejer William Marshall ikke længere arbejder i Leach Pottery, men hvor man fortsat anvender Bernhard Leach's stempel BL!

Vi møder også nogle af de keramikere, der arbejder kortere eller længere tid i Leach Pottery, og som blev stærk påvirket af Bernhard Leach, således bl.a. Richard Batterham (f. 1936), der arbejdede i Leach Pottery mellem 1957 og 1958. Om Batterham skriver forfatteren: *Batterham has a reputation as 'a potter's potter'. The robust throwing, the full and generous forms, the decisive but minimal decorative processes and the subtle ash glazes all speak of a maker utterly in command of his materials and confident of the genre in which he chooses to work.* De medlemmer, der deltog i turen til Skåne i 2000 og så Richard Batterhams udstilling i Galleri Granberger, vil nok være enige i forfatterens bedømmelse af denne fine keramikers arbejder.

Den britiske indflydelse på den vestlige verdens "studio pottery" har været umådelig, især Bernhard Leach har udøvet stor indflydelse, således har mange danskere også lagt vejen omkring Bernhard Leach i St Ives og enkelte har endda arbejdet der en tid, således Gutte Eriksen og Anna Kjærsgaard.

Herudover møder vi Shoji Hamada; Michael Cardew; Winchcombe Pottery med såvel Michael Cardew som Ray Finch – Winchcombe, hvis service London-rejsende kender fra 1970'ernes Cranks.

I kapitlet "The Modern Studio Potter 1935-1955" finder vi elever af William Staite Murray samt bl.a. Lucie Rie og Hans Coper; mens kapitlet "Studio Pottery in Britain after 1955 · from Pots to Vessels" inkluderer Sam Haile, Ruth Duckworth, Gordon Baldwin, Colin Pearson, Walter Keeler, William Newland, Bryan Newman, Elizabeth Fritsch, Nicholas Homoky, Alison Britton, Jacqueline Poncelet, Carol McNicoll, Sandy Brown, Martin Smith, Jennifer Lee, Nicholas Rena og Jane Hamlyn for nu blot at nævne nogle få.

Kapitlet "Nature and the Studio Potter" inkluderer John Leach med Muchelney Pottery, Winchcombe Pottery, Ewen Henderson, Kate Malone, Mike Dodd, Elspeth Owen samt mange andre.

"Art and Utility" omfatter igen Michael Cardew og Ray Finch med arbejder fra Winchcombe Pottery, Dartington Pottery, Muchelney Pottery Kitchenware, Michael Casson, Grayson Perry, Paul Scott, Gwyn Hanssen Pigott, Edmund de Waal, John Maltby, Richard Slee, Magdalene Odundo, Alison Britton, Carroll McNicoll og Walter Keeler – et sandt festfyrværkeri af keramikere.

Rigtig mange af de fine britiske keramikere er med i denne bog, mens andre af uransagelige årsager ikke er nævnt som f.eks. Ian Godfrey, der arbejdede nogle år i Danmark i Hans Jørgen Grums værksted. Mange af keramikere fra slutningen af det 20. århundrede kan i dag ses i Galleri Besson, som vel er Londons førende keramikgalleri.

Det er således både en indsigtfuld og spændende bog, som Jeffrey Jones har begået, og som for indholdets skyld absolut kan anbefales, men ...

Bogens layout virker for så vidt meget flot, men den grafiske formgiver Jo Tapper har leget lidt for meget med den moderne teknologiske muligheder, så layoutet tager magten fra det egentlige, nemlig tekst og tilhørende illustrationer, ja layoutet er faktisk forstyrrende.

Hvert nyt kapitel starter, som det bør, på en højreside. På modstående side er der som frontispice anbragt et helsidesfotografi af en keramisk genstand med relation til kapitlet. To forskellige halvdele af fotoet er efterfølgende gengivet som udtonet ”vignet” i fuld størrelse på alle følgende sider i kapitlet. Billeder og billedtekster er sat oveni vignetten, hvilket virker forstyrrende og medfører, at billedteksterne ikke altid er lige læsbare. Vignetten er egentlig overflødig som indikator for, hvilket kapitel man er i, da der også er anvendt levende kolumnetitel, dvs. kapitlets titel [med versaler] er anført øverst på siden. Kolumnen [teksten] går i et vist omfang ind i vignetten, hvilket forringer læsbarheden, udover at der til kolumnen er anvendt en skrift uden seriffer, som er svag og tyndbenet til de lange linier og bogens store format.

Dette er måske nok en ret så detaljeret og omfattende redegørelse for layoutet. Det fangede og generede mit øje, straks jeg åbnede bogen, og var generende under læsningen, hvilket er ærgerligt for denne ellers i øvrigt indholdsmæssigt absolut anbefalelsesværdige bog.

Gunnar Jakobsen

Michael Cardew and the West Country Slipware Tradition. By John Edgeler. Cotswolds Living Publications, Winchcombe 2007. 145 s. ill. litt. sign. hf. 20 £.

Hermed foreligger endnu en bog om Michael Cardew og flere er på vej, idet John Edgeler har yderligere en bog om Michael Cardews stentøj under forberedelse, ”*Michael Cardew · Stoneware and Successors*”, som skal udkomme hos Cotswolds Living Publications sommeren 2008, mens Tanya Harrod for Yale University Press arbejder på en biografi med titlen ”*Michael Cardew · A Life*”.

Vi har i *keramiske noter* beskæftiget os en hel del med Michael Cardew, således hans egen bog *Pioneer Pottery* [A & C Black 2002 - anmeldt i *keramiske noter* 17/2003], men også i bogen *Winchcombe Pottery – The Cardew-Finch Tradition* af Ron Wheeler [White Cockade Publishing 1998 - anmeldt i *keramiske noter* 11/2000] er han genstand for en indgående behandling.

Michael Cardew and the West Country Slipware Tradition indeholder følgende afsnit: *Cardew and the philosophy of craft · Potters and their community · The ceramic heritage of the west country · Bideford, Fremington and the Fishley family · Edwin Beer Fishley: An overview · Ditchling, Eric Gill and the nobility of craft · Cardew in the west country and at St Ives · Cardew and Winchcombe: An analysis · WW2 and the desertion from slipware: A Postscript · Towards a tradition · Appendices [Cardew's Forms and Decoration; Marks and Monograms; Quotes and reflections on Cardew · Interpretative charts on the early Studio pioneers · Selected bibliography listed by subject · A Cardew and slipware Glossary].*

John Edgeler søger i denne bog at finde inspirationen til Michael Cardews tidlige arbejder i såvel St Ives Pottery som i Winchcombe Pottery. Forfatteren ser på, hvorledes Michael Cardew specielt blev påvirket af pottemagerne i Devon og Somerset til at lave det som Bernhard Leach i sin bog ”*Hamada Potter*” betegnede som det bedste blyglaserede lertøj i England siden 1700-tallet. Herudover beskæftiger forfatteren sig indgående med lertøjstraditionen i det nordlige Devon i 1800-tallet og Fishley-familiens Fremington Pottery i særdeleshed, og som indtil nu er næsten ubeskrevet. Som forfatteren udtrykker det i forordet, så får man i denne bog for én gangs skyld lejlighed til at se på, hvorledes denne lertøjstradition inspirerede de tidlige ”studio potters”.

Interesserer man sig for engelsk lertøj og Michael Cardew og Winchcombe Pottery i særdeleshed, så er denne meget flot illustrerede bog uomgængelig.

Gunnar Jakobsen

Raffinesse & Eleganz. Königliche Porzellane des frühen 19. Jahrhunderts aus der Twinight Collection New York. Herausgegeben von Ricard Baron Cohen und der Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg mit Beiträgen von Sarah Louise Galbraith, Anne Perrin Khelissa, Claudia Lehner-Jobst, Tamara Préaud, Arnulf Siebeneicker, Eva Wollschläger. Redaktion Samuel Wittwer und Eva Wollschläger. [Katalog]. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2007. 488 s. ill. litt. noter. register. ib. 65 €.

For første gang vises dele af newyorkeren Richard Baron Cohens enestående Twinight Collection, som han med stor entusiasme og uden offentlighedens kendskab har samlet gennem de sidste 15 år.

Hovedtemaet for udstillingen *Raffinesse & Eleganz* og dermed også for det omfattende og storslåede katalog er porcelænen fremstillet i begyndelsen af 1800-tallet på fabrikkerne i Wien, Berlin og Sèvres,

fortrinsvis den del af produktionen, der var tænkt som fyrstelige gaver. Herudover udstilles og beskrives også det meget særprægede flodhestestel, som Royal Copenhagen har fremstillet for Richard Baron Cohen indenfor de sidste tre år.

Kataloget indledes med en række fine essays af eksperter på hver sit område, som supplerer hinanden på udmærket vis.

Arnulf Siebeneicker skriver om ”Machtfragen und Stilfragen · Frankreich, Österreich und Preussen im Zeitalter der Revolutionen 1789-1848“, hvor porcelænet sættes ind i såvel en politisk som en kulturel og social sammenhæng. Således var det i slutningen af 1700-tallet et statussymbol for enhver hersker at have en Porzellan-Manufaktur. Porcelænet blev en del af hofkulturen med dets ceremonier, fester og kostumer, men var også et vigtigt gaveobjekt til udenlandske statsoverhoveder.

Porcelænets udbredelse i Europa hænger tæt sammen med introduktionen af kaffe og te, som hurtigt blev et statussymbol for adelen og det højere borgerskab. Køberkredsen til porcelæn bestod omkring 1750 næsten udelukkende af adelige og først med populariseringen af kaffe og te blandt den almindelige befolkning i anden halvdel af 1700-tallet udvidedes køberkredsen. Hidtil havde den enkelte kop været en prydenstand, men et lavere prisniveau for porcelæn gjorde overgangen fra prydenstand til brugsgenstand lettere.

Katalogets hovedtema er dog de indbyrdes tekniske og kunstneriske relationer mellem fabrikkerne i Wien, Berlin og Sèvres. Samuel Wittwer tager således fat på problematikken omkring de store europæiske fabrikker i essayet „Zwischen Wien und Paris · Die Berliner Porzellanmanufaktur KPM zu Beginn des 19. Jahrhunderts und ihre Werke im europäischen Kontext“. Wittwer redegør bl.a. for, hvad der har influeret på og inspireret de forskellige malerformer (dekoremaleriet, figurmaleriet og prospektmaleriet) hos KPM samt porcelænets anvendelse som kongelige gaver.

Porcelæn var godt nok et vigtigt og populært gaveobjekt, men som forfatteren skriver, så skal man ikke glemme, at det var én blandt mange muligheder, idet malerier, møbler og våben var ligeså traditionsrige og virkningsfulde alternativer som fyrstelige gaver, idet de tilsvarende repræsenterede Preussens høje kunstneriske og håndværksmæssige stade som porcelænet, så KPM skulle virkelig strenge sig an for at levere varen.

Påvirkningerne var mange, idet ledelsens indflydelse spillede en vis rolle, men selvfølgelig også kundens ønsker, og hvad man fremstillede på andre førende

europæiske fabrikker, hvis produkter man anskaffede, men dertil kom så, at dygtige malere m.fl. flyttede rundt mellem de store porcelænsfabrikker og dermed også påvirkede produktionen.

Tamara Préaud skriver om „Alexandre Brongniart und die deutschen Manufakturen · Austausch und Reisen zwischen 1800 und 1847“. Den 30-årige Alexandre Brongniart blev den 17. maj 1800 af indenrigsminister Lucien Bonaparte indsat som ny direktør for porcelænsfabrikken i Sèvres for at skabe fornyelse i en virksomhed, der på daværende tidspunkt var hensygnende, hvilket man mente, at denne unge videnskabsmand uden kendskab til porcelænsfremstilling evnede, hvad der også viste sig at blive tilfældet.

Allerede i 1802 tog han initiativet til at grundlægge Musée national de Céramique de Sèvres, som stadig eksisterer i bedste velgående. Museet skulle ikke kun indeholde Sèvres egne produkter, men også produkter fra andre betydelige europæiske fabrikker. Museet åbnede dog først officielt dørene for publikum i 1824. En hel del eksempler på andre fabrikkers formåen kom til veje takket være Brongniarts kontakt til især udenlandske fabrikker.

Brongniart indledte i 1805 en meget åbenhjertig brevveksling om forholdene ved fabrikken i Wien med Pierre Daru, der var intendant général ved det kejserlige hof i Wien. Der blev udvekslet tekniske og produktionsmæssige såvel som mere kommercielle oplysninger udover, at kontakten også resulterede i en udveksling mellem de to virksomheder af ”Musterstücke“, som for Sèvres vedkommende blev indlemmet i museets samling. Tilsvarende udvekslede Sèvres og *Den kongelige Porcelainsfabrik* eksempler på arbejder i 1920, og der skulle således befinde sig arbejder af bl.a. Valdemar Engelhardt, Vilh. Th. Fischer, R. Harboe, Gerhard Henning, Oluf Jensen, Chr. Joachim, Arnold Krog, C.F. Liisberg, C.F. Ludvigsen, Theodor Madsen, Carl Martin-Hansen, Jenny Meyer, Erik Nielsen, Patrick Nordström, Ellinor Olsen, Thorkild Olsen, Michael Pedersen, Gotfred Rode, Christian Thomsen, Georg Thylstrup og Nicolaj Tidemand i Musée national de Céramique de Sèvres.

Brongniart fik også etableret en kontakt med KPM i Berlin under direktørens besøg i Paris for at aflevere en gave fra dronningen af Preussen til kejserinde Josephine, hvor de to herrer fattede sympati for hinanden, hvilket også resulterede i en udveksling af eksempler på fabrikkernes produktion, men løb dog her ind i noget mere hemmelighedskræmmeri end i Wien. En studierejse førte ham i 1812 bl.a. til Meissen, mens senere rejser fandt sted i 1835 og 1836, hvor han også kom vidt omkring.

Al denne indsamlen af oplysninger og erfaringer resulterede bl.a. i 1841-45 i tobindsværket "Traité des arts céramique ou des poteries considérées dans leur histoire, leur pratique et leur théorie" udover at han i 1845 sammen med Musée national de Céramique de Sèvres daglige leder Denis Désiré Riocreux udgav tobindsværket "Description méthodique du musée céramique de la Manufacture royale de porcelaine de Sèvres".

Claudia Lehner-Jobst redegør tilsvarende i sit essay "Für Kaiser und Kunstliebhaber · Wiener Porzellan als Kunstprodukt zwischen Klassizismus und Biedermeier" for produktionen i Wien.

Samuel Wittwer afslutter tekstdelen af kataloget med essayet "Zum höchsten Glanze auspoliert · Zur Technik der Berliner Porzellanmalerei im frühen 19. Jahrhundert".

Katalogdelen, der er tematisk opbygget (Herrscherbild in Porzellan, Sehnsucht Antike, Blütenträume, Eine Reise um die Welt og Was die Zeit bewegt), er som resten af bogen illustreret med fremragende nyoptagelser af de udstillede genstande, herunder detailfotos, så man får det fulde udbytte. Herudover er der gengivet forlæg, såvel malerier som stik, til en del af porcelænet. Hvad kan man forlange mere, når genstandene ydermere er ledsaget af fyldige uddybende tekster.

Richard Baron Cohen er fra barnsben fascineret af flodheste, så hvorfor ikke kombinere denne interesse med hans store passion for porcelæn? Cohen allierer sig derfor med Den kongelige Porcelainsfabrik, som skulle levere et stel svarende til Flora Danica; ligesom Flora Danica malet på det såkaldte perlestel, men med flodheste som hovedmotiv i stedet for en gengivelse af Flora Danicas planteverden. En fotograf bliver sendt jordkloden rundt til 101 zoologiske haver for at fotografere flodheste. Disse fotos har efterfølgende tjent som forlæg for dekorationen.

Porcelænmaleren Jørgen Steensen i Ollerup på Fyn, der er uddannet på Den kongelige Porcelainsfabrik, påtog sig opgaven at male de 303 flodheste på stellet, der omfatter 150 stykker porcelæn lige fra "almindelige" tallerkener til store sovseskåle og suppeterriner – et arbejde der tog ham næsten tre år.

Flodhestestellet er måske nok en kuriositet og udtryk for en rig excentrikers samlertrang, men absolut ikke uspændende og ualmindelig flot udført af Jørgen Steensen.

Kataloget, der tillige fås på engelsk under titlen „Refinement & Elegance · Early Nineteenth-Century Royal Porcelain from the Twinight Collection“, er rigeligt sine 65 € værd. Udstillingen, som denne

omfattende og spændende udgivelse er knyttet til, er, efter at have været vist i Schloss Charlottenburg i Berlin og Liechtenstein Museum i Wien, naturligvis at se i Musée National de Céramique Sèvres i Paris og vil senere kunne ses i Metropolitan Museum of Art i New York og absolut også en rejse værd.

Gunnar Jakobsen

Fragile Diplomacy. Meissen Porcelain for European Courts ca. 1710-63. Ed. by Maureen Cassidy Geiger. Bard Graduate Center for Studies in the Decorative Arts, Design, and Culture, New York, by Yale University Press [Website: www.yalebooks.co.uk], New Haven and London 2007. 369 s. ill. litt. noter. index. ib. 65 £.

Meissen er og bliver et uopslideligt emne. Hvilke andre europæiske porcelænsfabrikker er der skrevet lige så meget om som Meissen? Hvert år bringes nye aspekter af Meissens lange historie for en dag – en historie som absolut ikke er uspændende og ej heller denne bog, som har mere kulturhistorisk karakter end de fleste andre bøger om Meissen, der mere handler om genstande end historien omkring porcelænet og dets anvendelse, hvor denne bog behandler porcelænets anvendelse som diplomatiske gaver.

Bogens tilblivelse må have været lidt af et puslespil. Selv om der selvfølgelig stadig eksisterer en hel del af det porcelæn, som kurfyrsten af Sachsen [og polske konge] fra grundlæggelsen af porcelænsfabrikken i Meissen i 1710 og frem til 1763 anvendte som diplomatiske gaver til udenlandske hoffere, er proveniensen ofte usikker på grund af manglende sikre skriftlige kilder, og det uanset om porcelænet fortsat befinder sig hos de oprindelige ejere eller de nu af uransagelige årsager befinder sig andetsteds, enten det nu er i museer eller private samlinger.

Proveniensen er således ikke altid lige åbenbar, men hjælp har der dog været at hente i arkiverne. I Sächsisches Hauptstaatsarchiv i Dresden findes tidens diplomatiske korrespondance, som er en meget væsentlig kilde til de diplomatiske gavers historie sammen med arkivet i Staatliche Porzellan-Manufaktur i Meissen suppleret af arkivmateriale fra de lande, der var modtagere af disse kostbare gaver. Et imponerende arbejde, som afdækkes gennem 13 spændende essays, der indledes af Maureen Cassidy-Geiger med essayet *Porcelain and Prestige · Princely Gifts and "White Gold" from Meissen* og afsluttes af Peter Braun med essayet *Meissen Porcelain and Porcelain Diplomacy · Concluding Remarks*.

Jørgen Hein og Mogens Bencard fra Rosenborg Slot er blandt bidragerne til udgivelsen og deres essay *Denmark and Saxony · Family Ties and Meissen*

Porcelain behandler gaveudvekslingen mellem den sachsiske og den danske konge og deres slægter.

Jørgen Hein beskriver gaveudvekslingen i tiden før oprettelsen af porcelænsfabrikken i Meissen, hvor de danske gaver fortrinsvis bestod af naturalier fra det danske rige, såsom narhvalstand, som man siden den tidlige middelalder troede stammede fra enhjørningen og var en meget sjælden raritet, kun for de få udvalgte. Gaven kunne enten være en hel narhvalstand eller bearbejdningsderaf. En anden meget brugt og populær gave var den hvide grønlandske jagtfalk, men også heste var yndede gaver. De sachsiske gaver bestod på den tid ofte af fine håndvåben samt glas, som viste kunsthåndværkets høje stadi i Sachsen. De mest udsøgte og sjældneste gaver kunne ende i kurfyrstens/kongens kunstkammer og er måske i dag at finde i det for nyligt genindviede Grünes Gewölbe, der nu kan besøges som et af de mange fine museer i Dresden. Andre gaver som den hvide grønlandske jagtfalk, heste og vine var mindre langtidsholdbare, men i lige høj grad skattede. En mere generel behandling af dette emne får vi i essayet ”Artistry and Chivalry · Diplomatic Gifts for the Kunstkammer and Rüstammer”.

De nære bånd hang bl.a. sammen med, at begge slægter var lutheranere og indgiftet i hinandens familier, men da August II konverterede til katolicismen for at blive konge af Polen, sluttede denne praksis. Da det var lige omkring oprettelsen af fabrikken i Meissen, ja så finder man måske af denne årsag ikke megen tidlig Meissen på Rosenborg Slot eller i andre danske samlinger, men dog nogle få ting, hvad Mogens Bencard skriver om, idet han afdækker tiden efter grundlæggelsen af porcelænsfabrikken. Efter alt at dømmes var det først efter den danske Hofkonditor Zieglers besøg i Meissen i 1734, at det såkaldte ”Dresdenerporcelæn” kom til det danske hof. Hofkonditor Ziegler kendte på det nærmeste kun til japansk og kinesisk porcelæn uanset at fabrikken da havde eksisteret i hen ved 25 år.

Mogens Bencard giver også et eksempel på det diplomatiske spil omkring gaverne, eller måske som det egentlig var, en udveksling af gaver, for i almindelighed startede udvekslingen af gaver normalt gennem de diplomatiske kanaler, så ingen tabte ansigt, og var begge parter indforståede, så indebar det, at den, der fremsatte ønsket om en gave også skulle gøre gengæld, f.eks. i form af den af Jørgen Hein anførte art, når det gjaldt Danmark. Det kunne også dreje sig om reelle gaver mellem enkelte familiedømlemmer, hvor modydelsesprincippet så trådte ud af kraft.

Produktionen på det højtbeliggende Albrechtsburg skulle først og fremmest tjene kongens og hoffets behov for produkter af meget høj kvalitet, produkter der var mere repræsentative end funktionelle, men

uagtet dette, så havde fabrikken en stor produktion af standardvarer, når man ser nærmere på dets lagerlister. Fabrikken ledelse var meget fokuseret på en kosteffektiv produktion. Peter Braun konkluderer således, at det var fabrikken kommercielle succes, der gjorde, at man uden betaling kunne levere produkter af megen høj kvalitet til brug for hoffet som diplomatiske gaver. Fabrikken ledelse var godt klar over, hvad der var omkostningskrævende og hvad man kunne producere uden anvendelse af ekstra ressourcer. Der skulle lægges væsentlig mere arbejde i et nyt design og store komplekse figurer frem for en eller anden form for genanvendelse i form af standardvarer, f.eks. kaffe og testel til 6 eller 12 personer, leveret i en dertil specialfremstillet transportkuffert.

Gavernes art hang også tæt sammen med gavemodtagerens status. Enkeltproduktioner var i stort omfang forbeholdt samfundets øverste lag og det var såvel kongen selv som betroede medarbejdere eller andre, der efter bemyndigelse kunne bestille fabrikken produkter.

Der er i denne anmeldelse specielt fokuseret på relationerne mellem Sachsen og Danmark, men artiklerne om de øvrige lande tegner et tilsvarende billede og forholdene belyses fint gennem de forskellige forfatteres bidrag. Det er således en rigtig spændende afdækning af Meissens tidlige historie, som vi får i denne bog, der er smukt illustreret og indbundet i en solid lærredsindbinding.

Gunnar Jakobsen

Meissener Porzellanplastik des 18. Jahrhunderts. Die Schweriner Sammlung. Von Karin Annette Möller. Vorwort von Kornelia von Berswordt-Wallrabe. Staatliches Museum Schwerin, Schwerin 2006. 268 s. ill. litt. noter. 34,80 €.

Karin Annette Möller har i anledning af en særudstilling i 2006 på Staatliches Museum Schwerin udarbejdet et fint katalog over en del af museets samling af Meissen-porcelæn. Kataloget omfatter mere end 100 Meissen-porcelænsfigurer fra 1700-tallet, hvor hver figur er gengivet i farve.

Meissen-porcelænet, det ældste europæisk fremstillede porcelæn, blev i starten betegnet som det hvide guld og var umådelig kostbart, hvilket stadig er tilfældet, selv det nys fremstillede. Det var porcelæn for fyrster, således også for det mecklenburgske fyrstehus i Schwerin, hvis samling blev grundlagt af hertug Christian Ludwig II i midten af 1700-tallet og hvor det, der har overlevet århundreders brug, nu er samlet i ”Staatliches Museum Schwerin”. En samling, der vel kan sammenlignes med Großherzoglich-

Hessische Porzellansammlung, der er samlet i Prinz-Georg-Palais i Darmstadt.

Forfatteren søger i de indledende afsnit at afdække samlingens historie samtidig med, at hun skaber et fint tidsbillede, og det på trods af de kun få og spredte skriftlige kilder.

Forfatteren har til hver figur skrevet en omfattende, men spændende og indsigtfuld tekst, som gør, at kataloget absolut hører til blandt de bedste bestandskataloger, der er udkommet de senere år.

Porcelænssamlingen i Staatliches Museum Schwerin omfatter i alt hen ved 3000 stykker porcelæn, hvoraf en tredjedel er Meissen-porcelæn, lige fra fabrikkens tidligste frembringelser helt frem til nutidens, idet museet så tidligt som i 1963 som det første museum begyndte at indkøbe eksempler på fabrikkens nutidige produktion.

En udmærket introduktion til porcelænssamlingen i Staatliches Museum Schwerin er at finde i museets lille publikation *Europäisches Porzellan · Ein Rundgang durch die Ausstellungsräume im Schweriner Schloß*, som udkom i 1999. Heraf fremgår, at andre porcelænsfabrikker som bl.a. KPM Berlin, Fürstenberg, Höchst og Nymphenburg også er repræsenteret i samlingen. Desværre er kun en beskedent del af museets porcelænssamling at se i den permanente udstilling.

Gunnar Jakobsen

Jugendstil aus Nürnberg. Kunst · Handwerk · Industriekultur. Von Claus Pese. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2007. 312 s. ill. litt. kilder. noter. fabriksmærker. navneregister. ib. 49.80 €.

Dette umådeligt flotte og gennemarbejdede værk af kunsthistorikeren Claus Pese om *Jugendstil aus Nürnberg* tager i sin indledning fat på definitionerne. Hvad skal der til for, at noget kan karakteriseres som værende kunsthåndværk? Er den udførte håndværker nødvendigvis identisk med kunstneren bag designet? Udelukker betegnelsen anvendelsen af maskinkraft og automatisering? Diskussionen åbner for anskuelser, som rækker fra håndværksmæssigt fremstillede produkter til det serielle og masseproducerede, derfor også bogens undertitel *Kunst · Handwerk · Industriekultur*. Fokus flytter dermed fra fremstillingsprocessen over på skønheden i den enkelte genstand.

Efter de indledende afsnit, hvor der bl.a. redegøres for kunsthåndværkets udvikling i Nürnberg det 19. århundrede, kunsthåndværkeruddannelsen i Bayern samt kunsthåndværk og kvindebeskæftigelse, følger i

alfabetisk orden historien om de enkelte værksteder samt en række udvalgte arbejder fra hvert af disse. Kun en enkelt keramisk virksomhed er blandt de udvalgte værksteder og det er virksomheden J. von Schwarz.

J. von Schwarz startede i 1854 en produktion af gasbrændere på basis af fedtsten. For at slippe af med affaldet på en billigere måde end ved borttransport, begyndte man i 1867 at fremstille terrakottavarer, hvor fedtstensaffaldet indgik. Produktionen blev i 1870 udvidet til også at omfatte majolikaovne og fajance. Gasbrænderproduktionen var en succes, mens det store gennembrud for den keramiske produktion først kom med deltagelsen i kunst- og kunstindustriudstillingen i München i 1876, hvor en kunstanmelder mente, at fabrikkens produkter var helt på højde med de fremmeste i Europa som Minton & Co i Stoke-on-Trent. Herefter fulgte succes på succes.

Efter en tilsyneladende mere stillestående periode kom der med ansættelsen af billedhuggeren Carl Sigmund Luber som kunstnerisk leder i 1897 gang i virksomhedens kunstneriske udvikling og dermed introduceres også jugendstilen for alvor på fabrikken, hvad der udledes af andragender om mønsterbeskyttelse. En stor del af firmaets fajancer fra den tid er kendetegnet af forenklede motiver i klare stærke farver, specielt er blomster og planteornamenter fremherskende og disse smyger sig dekorativt omkring vasen eller hvor de nu er anbragt, men også fladt modellerede motiver med landskaber ses der en hel del af. Udover de mere dekorative varer findes der også en del, hvor det udelukkende er glasuren, som har betydning.

Inspirationskilderne diskuteres, men selv om der er visse ligheder med samtidige hollandske keramiske virksomheders produkter, så er det vanskeligt at sige helt eksakt, hvad der har influeret på virksomhedens stil.

J. von Schwarz er et af de 18 værksteder, som bogen behandler inden for vel så godt som samtlige af kunsthåndværkets/kunstindustriens områder – alle rigt dokumenteret gennem 266 nyoptagelser i farve af virksomhedernes produkter samt tilsvarende 266 s/h illustrationer, der bl.a. er med til at dokumentere det enkelte objekts historie.

Gunnar Jakobsen

Moderne Keramik des 20. Jahrhunderts.

Bestandskatalog der Sammlung Hinder|Reimers des Landes Rheinland-Pfalz. Von Ingrid Vetter. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2008. 304 s. ill. litt. sign. noter. personregister. engelsk oversættelse. ib. 64,80 €.

Moderne Keramik des 20. Jahrhunderts er først og fremmest et bestandskatalog over *Sammlung Hinder/Reimers*, der er grundlagt af Jakob Wilhelm Hinder (1901-1976) og Lotte Reimers (f 1932). En betydelig samling der, efter en lidt omtumlet tilværelse, nu langt om længe har fundet sin faste placering i Villa Ludwigshöhe i Edenkoben i Rheinland-Pfalz [Website: www.keramik-sammlung.de]. *Sammlung Hinder/Reimers* omfatter i dag 1587 objekter, der gennem mange væsentlige keramikere giver et godt indblik i studio-keramikens udvikling efter 2. Verdenskrig.

Jakob Wilhelm Hinder, der var en ildsjæl med meget stor interesse for pottemagerhåndværket, drev for at bevare og fremme dette fra 1925 og frem til 1961 en større rejsende udstillings- og salgsvirksomhed med keramik fra "Handwerkliche Töpferei" sideløbende med en omfattende foredragsvirksomhed, som bragte ham rundt i hele Tyskland. Hinder var herved med til at sikre mange mindre og større værksteders eksistens og overlevelse, samtidig med at han gennem sin virksomhed har haft umådelig stor betydning for tysk keramik og dets udvikling. Fra 1951 indgik den da 19-årige Lotte Reimers i arbejdet. Lotte Reimers etablerede sig som keramikere i Deidesheim i 1965 og tælles i dag blandt Tysklands betydelige keramikere [Lotte Reimers und die keramische Kunst – Arnoldsche 2002 – anmeldt i *keramiske noter* 16/2002].

Sideløbende med udstillings- og foredragsvirksomheden havde Hinders gennem årene erhvervet en del keramik, vel efterhånden med tanken om på et senere tidspunkt at gøre samlingen tilgængelig. Uheldigvis gik den tidlige del af samlingen til grunde under 2. Verdenskrig, men opbygningen af samlingen fortsatte, så den fra 1971 kunne udstilles i Deidesheim. Desværre måtte museet lukke ved Hinders død i 1976. I mellemtiden havde Lotte Reimers erhvervet samlingen, som hun fortsatte opbygningen af, og som ved overtagelsen i det væsentligste omfattede arbejder af førende vesttyske keramikere, men efterhånden blev udvidet med vigtige eksempler på udenlandsk keramik, hvor den danske afdeling inkluderer arbejder af Aage Birck, Heidi Guthmann Birck, Peder Rasmussen, Per Rehfeldt og Alev Siesbye.

"Museum für moderne Keramik" kunne genåbne i Deidesheim i 1977 og efter Rheinland-Pfalz' overtagelse af samlingen i 1993 var *Sammlung Hinder/Reimers* tilgængelig for offentligheden frem til

1994, og herefter først fra 2005 er samlingen igen blevet tilgængelig.

Dele af den tyske del af samlingen har tidligere været publiceret i bogen *Keramik in Deutschland 1955-1990 · Die Sammlung Hinder/Reimers (eine Auswahl)* [Arnoldsche 1997 – anmeldt i *keramiske noter* 10/99], som er skrevet af bestandskatalogets forfatter Ingrid Vetter, og som giver et godt indblik i de mere væsentlige tyske studio-keramikeres formåen i efterkrigstidens Vesttyskland.

Moderne Keramik des 20. Jahrhunderts er opbygget med en indledning om Jakob Wilhelm Hinder og hans betydning for især udviklingen af studio-keramikken i Vesttyskland efter 2. Verdenskrig, samtidig med at vi også får samlingens historie med Lotte Reimers overtagelse og videreførelse af samlingen. Herefter følger et meget spændende interview med Lotte Reimers, hvor mange emner berøres, og som er med til at give et fint billede af hende som menneske og keramikere. Hun fortæller først og fremmest om sit samarbejde med Jakob Wilhelm Hinder samt om, hvorfor hun selv blev keramikere, og hvorledes hun selv arbejder med keramikken. Lotte Reimers indsats i keramikens tjeneste er utroligt imponerende.

Herefter følger en billeddel med store fotos af udvalgte stykker fra samlingen samt endelig bestandskataloget med fotos [i frimærke-størrelse] af samtlige objekter ledsaget af en tekst med faktuelle oplysninger om det enkelte objekt. Den detaljerede beskrivelse af de keramikeres værker, som tidligere er beskrevet i *Keramik in Deutschland 1955-1990*, må dog søges i denne bog, da man vel af pladsmæssige årsager har undladt at bringe dem i bestandskataloget men kun bringer fotoet samt en kort tekst, der identificerer værket. Bogen afsluttes med en engelsk oversættelse af den indledende tekst og interview (s 257-304), desværre noget u hensigtsmæssigt anbragt efter personregistret, som burde have været anbragt til sidst under hensyntagen til den praktiske anvendelse af bogen som opslagsværk.

Bogen fremstår rigt illustreret, idet den indeholder 1685 illustrationer i farve og 258 s/h-illustrationer samt 219 gengivelser af signaturer og mærker og er således et udmærket bestandskatalog samt indgangsvinkel til samlingen.

Gunnar Jakobsen

Goldscheider. Firmengeschichte und Werkverzeichnis · Historismus, Jugendstil, Art Déco, 1950er Jahre /History of the Company and Catalogue of Works · Historicism, Art Nouveau, Art Déco, The Fifties. Von Robert Dechant | Filipp Goldscheider. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2008. 640 s. ill. litt. noter. fabrikmærker og sign. index. tysk og engelsk tekst. ib. 149,80 €.

Denne bog er udarbejdet med stor entusiasme og kærlighed til emnet, hvor omfanget er imponerende såvel med hensyn til sidetal som kvalitet. Uden entusiasme og humor kan et sådant værk umuligt realiseres. At forfatterne er i besiddelse af humor, og at de har været langt omkring under udarbejdelsen, fremgår af Filipp Goldscheiders forord, hvori han bl.a. skriver, at ”Meine Recherche-Reisen führten mich nach Pilsen, Prag, Karlsbad, selbstverständlich nach Wien, Paris, Leipzig, Florenz, London, Stoke-on-Trent und andere Orte der Goldscheiderischen Odyssee, deren geographische Lage mir vorher nicht mal bekannt gewesen war. Ich traf liebenswerte Archivarinnen, stocksteife Beamte, lebenslustige Friedhofverwalter, leidenschaftliche Sammler, skurrile Händler”. Filipp Goldscheider havde, da en kunsthandler en dag i 2001 spurgte herom, trods sit efternavn hverken kendskab til familien Goldscheider eller dens keramiske virksomhed – et spørgsmål som i høj grad vakte hans nysgerrighed.

Robert E. Dechant stiftede bekendtskab med Goldscheider gennem en handlende, idet han i sin barndom forelskede sig i et ur, som skulle vise sig at være fra denne fabrik og dermed blev hans indgangsvinkel til Goldscheider, da han i sin voksentilværelse i 1993 igen stødte på et sådant ur, som han simpelthen måtte eje og fik skrabet de fornødne midler sammen til at anskaffe, hvilket blev startskuddet til hans arbejde med udforskningen af Goldscheidernes historie og produktion.

Dechant havde således længe beskæftiget sig med Goldscheider, da de mødte hinanden, men med baggrund i deres fælles interesse indledte de to et samarbejde, hvor Filipp Goldscheider tog sig af Goldscheidernes og deres forskellige virksomheders historie, mens Robert E. Dechant forestod ”Werk- und Künstlerverzeichnis”, som udgør anden halvdel af bogen. Resultatet er et meget vellykket værk, som fremover vil være uundværligt for museer og samlere samt auktionshuse og antikvitethandlere.

Bogen er udover at være familien Goldscheiders historie også de europæiske jøders historie og skæbne. På forsatsen er der en meget nyttig slægtstavle, som under læsningen i høj grad er med til at skabe et overblik over familien Goldscheider og dens aktiviteter.

Vi følger familien fra Moritz Goldscheider (1815-1865), hvor nogle af hans arvinger grundlægger den første fabrik i Pilsen, der producerer mineralvand samt derudover i 1877 opretter et teglværk, som var begyndelsen til Goldscheider-familiens keramiske virke, der dog i første omgang ender med fallit samt Eduard Goldscheiders (1853-1892) selvmord.

Friedrich Goldscheider (1845-1897), endnu en af Moritz’ sønner, flytter i 1878 sammen med sin kone Regine (1854-1918) til Wien og åbner der en porcelænsforretning. På samme adresse grundlægger Friedrich Goldscheider i 1880 ”Goldscheider’sche Porzellan-Manufaktur und Porzellanmalerei”. Af uransagelige årsager betragtes 1885 som året for oprettelsen af virksomheden, og man havde da produktion både i Wien og i Karlsbad. Broderen Alois var fra 1894 teknisk og kommerciel ansvarlig. Af handelskammerets registreringer samme år fremgår, at Regine og Alois var prokurister i firmaet, og hvor Alois fik andel i virksomhedens overskud.

Friedrich Goldscheiders motto var „Stillstand ist der Anfang vom Ende”, og der var virkelig fremdrift i foretagendet, som hurtigt kom ind i en rivende udvikling fra dets spæde start, hvor figurerne ikke helt havde samme finish, som man snart opnåede samtidig med at Friedrich Goldscheider hurtigt fik tilknyttet gode kunstnere til fabrikken, så man i løbet af kort tid kom i front og fik megen ros på de mange udstillinger, som fabrikken deltog i rundt i Europa.

Ydermere åbnede han i 1891 en bronzefabrik i Paris, som så blev samarbejdet med fabrikken i Wien, og de mest populære modeller blev derefter omsat fra det ene materiale til det andet. Herudover blev de tyske kunstnernavne oversat til fransk, så ellers tyske navne også kunne sælges på det meget nationalistisk prægede franske marked. Endelig udvidedes i 1896 med et marmorværksted i Firenze. Showroom blev åbnet i såvel Paris som Berlin og Leipzig. Uheldigvis døde den nu 52-årige Friedrich Goldscheider i 1897, hvilket kom til at volde enken mange hovedbrud, da man allerede i 1898 kom til at mangle likvid kapital. For at skaffe kapital frasolgte Regine og Alois derfor bl.a. de pengeforbrugende dele af virksomheden. En af sønnerne, Arthur, overtog som arv afdelingerne i Paris og Firenze, mens Berlin-afdelingen blev overtaget af dennes forretningsfører. Selv om de indkomne midler var utilstrækkelige til at dække gælden, besluttede Regine at fortsætte produktionen i Wien og beholde filialen i Leipzig. Først efter århundredskiftet kommer virksomheden ind i en bedre gænge såvel finansielt som produktionsmæssigt, og virksomheden hørte igen til blandt de førende i Wien.

Sønnen Camillo var involveret i produktionen frem til 1909, men finder ikke, at han bliver tildelt den rigtige position i virksomheden og anlægger en arvesag mod

sin mor og Alois, hvilket dog ikke fører til noget, og han starter herefter egen virksomhed samme år, men må lukke igen året efter på grund af psykiske problemer.

Ved moderens død i 1918 overtager brødrene Walter og Marcell virksomheden med Walter som ansvarlig for det handelsmæssige, mens Marcell, der var kunstnerisk uddannet, blev ansvarlig for den kunstneriske og tekniske del af produktionen, men på grund af kunstneriske uoverensstemmelser blev Walter ene-ejer fra 1928, og Marcell starter for sig selv.

Da det nyetablerede naziregime indledte en arisering af virksomheden i 1938, ender den i hænderne på en tysk forretningsmand, Josef Schuster, fra München, som havde partibogen i orden og selvfølgelig var arier, som han skrev i ansøgningen til "Vermögensverkehrsstelle", der forestod ariseringer af virksomheder. Udgangen af ariseringen blev, at Walter Goldscheider og hans kone måtte afgive virksomheden for en nærmest symbolsk betaling, så de ved emigrationen til USA kun stod med meget få midler, men ud af Østrig kom de!

Schuster afskedigede den del af de ansatte, som var jøder, samtidig med at han fortsatte driften, men på et væsentligt lavere kvalitetsniveau. Da jorden brænder under ham henimod slutningen af krigen, forsvinder han og hans familie med en stor del af varelageret samt forme, så det var ikke det bedste startgrundlag, som han efterlod. Desværre får vi ikke at vide, hvad der videre skete med denne Schuster, hvis eftermæle er ret så blakket, mildt sagt.

Walter og Lilly bosatte sig således i USA i 1939, hvortil sønnen Erwin allerede var rejst i 1938. Her etablerede de sig i keramikbyen Treton, først med en porcelæns-forretning og umiddelbart derefter med en fabrik, hvilket dog ikke var helt uproblematisk, da det var meget vanskeligt i Treton at skaffe kvalificeret arbejdskraft på højde med den i Wien, hvorfor produktionen heller ikke helt holdt samme kvalitet som tidligere, samtidig med at det var nødvendigt at indrette produktionen efter amerikansk smag. Fabrikken blev nedlagt i 1952.

Efter krigen kunne Walter Goldscheider få sin gamle virksomhed tilbage, men tøvede noget, da Lilly var blevet alvorlig syg. Under en besigtigelse af fabrikken i 1946 måtte Walter Goldscheider konstatere, at tilstanden i Wien var meget alvorlig, idet der manglede råstoffer, specielt da man var afhængig af tilførsler udefra, som man ikke kunne få på grund af valuta-restriktioner, tilsvarende var afsætningskanalerne i udlandet for luksusvarer af samme årsag også sparsomme. Specialister manglede man også, specielt manglede man folk, der kunne lave nye forme til erstatning for de stjålne og de tilbageblevne nedslidte,

men drejere var der også mangel på, så man kunne heller ikke producere vaser og skåle. De tilbageværende gamle medarbejdere drev dog med møjje virksomheden videre, indtil Walter og Lilly vendte tilbage i 1950. Vi følger Walters bestræbelser for at få virksomheden op at stå igen, specielt da produktionsapparatet er nedslidt og trænger til en modernisering, men det lykkes ikke at rejse den fornødne kapital, hvorfor Walter i 1953 sælger til tyske "Majolikamanufaktur E. & C. Carstens", der dog har vanskeligt ved at betale ham de aftalte afdrag, som han er meget afhængig af, så han er mildt sagt ikke særlig velstillet ved sin død i 1962.

Vi får også historien om Marcell, der etablerer sig med egen virksomhed i Wien efter bruddet med broderen, som i 1939 slår sig ned i Stoke-on-Trent. Her får han efterhånden etableret egen virksomhed, som eksisterer frem til 1960, hvor produktionen ophører.

Paris-afdelingen med dets produktion af bronzevarer samt afdelingen i Firenze beskrives, men også hvad der skete efter Carstens overtagelse af fabrikken i Wien samt historien om en af efterkommerne efter Camillo, Peter Goldscheider, som etablerer en fabrik i Stoob i 1987, som dog kun eksisterede frem til 1994.

Ud af fabrikkens mere end 10.000 numre beskriver Dechant mere end 4.000 modelnumre, hvoraf der gengives mere end 2.200, som man har fundet frem til i Wien Museum og Museum für Angewandte Kunst (MAK) i Wien samt væsentlige privatsamlinger over hele verden. 504 kunstnere er repræsenteret i kunstnerfortegnelsen.

Dette værk giver os et fint indblik i de vekslende stilarter i fabrikkens historie fra historisme over jugendstil til art déco i form af figurer, vaser og skåle mv af fayence og terrakotta såvel som af bronze og alabast på et som regel meget højt kunstnerisk og teknisk niveau. Goldscheider må siges at have haft sin storhedstid i slutningen af 1800-tallet og frem til Walter Goldscheider bliver tvunget til at overlade fabrikken til nazisterne i 1938.

Bogen er en milepæl i udforskningen af historien om de Goldscheiderske virksomheder og deres produkter, og bogen vil være standardværket om Goldscheider lang tid fremover.

Gunnar Jakobsen

Breaking the Mould. New Approaches to Ceramics. Ed. by Cigalle Hanaor. Black Dog Publishing [Website: www.blackdogonline.com], London 2007. 207 s. ill. hf. 24,95 £.

Breaking the Mould har et højt ambitionsniveau, idet bogens idé er at tage pulsen på det keramiske univers på verdensplan, hvilket må siges at være en meget vanskelig opgave at sætte sig, uanset hvor godt man ellers følger med i, hvad der sker. Fokus kommer let til at hvile på nogle få lande, hvilket i høj grad også er tilfældet for denne bog, som omfatter værker af 61 keramikere.

Essayene, der indleder bogen, er skrevet af tre etablerede keramikere – Rob Barnard, Natasha Daintry og Clare Twomey – hver med sin tilgangsvinkel til emnet.

Natasha Daintrys essay ”The Essential Vessel” handler om opfattelsen af form og formløshed i beholderen samt er et forsøg på at udtrykke noget af den poesi, som keramikeren føler, når denne står over for en klump ler. Rob Barnard udforsker i sit essay ”The Idea of the New”, hvorledes keramikken har forandret sig siden Anden Verdenskrig og udtrykker sin bekymring over tendensen til at forkaste keramikens historie til fordel for fornyelsen. Clare Twomey, der selv arbejder med store keramiske installationer, tager et helt andet udgangspunkt, idet hun ser på forskelligheden i dagens keramik og søger at udtrække trenden af, hvad der sker inden for keramikken i det 21. århundrede.

Bogen er derefter opdelt i følgende afsnit: *Surreal Geometries · Human Interest · Earthly Inspiration · Ceramic Environments · The Vessel · Beyond the Vessel · Surface Pleasures.*

De fleste af de keramikere, der er med i bogen, er fra USA/Canada og Storbritannien, nogle fra det øvrige Europa og kun få fra resten af jordkloden, så bogen må tages som udtryk for, hvad der rører sig lige nu i den vestlige verden, specielt set fra New York og London, hvorfor bogen med få undtagelser har meget til fælles med mange af de tilsvarende bøger, der er udkommet de senere år.

Bogen er absolut ikke uspændende, da man jo her møder de keramikere, der er oppe i tiden, hvoraf flere allerede er rigt publiceret, hvilket sikkert er medvirkende til, at de også er med i denne bog!

Hvad er så oppe i tiden? Først og fremmest det skulpturelle og i mindre grad beholderen, dvs tingenes praktiske funktion er underordnet. Om der er nogen sammenhæng mellem de europæiske porcelænsfabrikkers udflagning af produktionen

til det Fjerne Østen og den dalende respekt for brugskeramikken, skal jeg lade være usagt.

Med i bogen er tre eller næsten fire danskere, som med en enkelt undtagelse alle hører til den yngre generation af danske keramikere. Stine Jespersen (f 1976 - www.stinejespersen.com), Christin Johansson (f 1974 - www.christin.dk) og Anders Ruhwald (f 1974 - www.ruhwald.net), er at finde under *Surreal Geometries*. Christin Johansson er svensk, men afgang fra Glas og Keramikskolen på Bornholm 2002. Stine Jespersen, som endnu er ret ukendt, slår sine folder i London, hvilket også har været tilfældet for Anders Ruhwald, som for tiden bor og arbejder i USA. Nina Hole (f 1941 - www.ninahole.com), som vi finder i afsnittet *Ceramic Environments*, har begået sig internationalt gennem en hel del år og er i udlandet især kendt for sine brændingsskulpturer.

Bogen kan med de udvalgte få eksempler ikke tages som et billede på dansk keramik lige nu. Ser man på dansk keramik i dag, så er den i allerhøjeste grad banebrydende. Nogle keramikere arbejder med frie former, mens andre arbejder videre med beholderens æstetik og form. Beholderen er med sin klassiske form fortsat fremherskende, ofte eksperimenterende, i mange tilfælde skulpturel. Mange danske keramikere har de senere år været igennem en rivende udvikling, så flere danske keramikere kunne absolut godt have været repræsenteret i denne bog, uden, at jeg dermed skal anfægte valget af de fire keramikere, som er udmærkede repræsentanter for dansk keramik.

Bogen giver således stof til eftertanke, såvel ved en visuel gennembladrning som ved læsningen af de indledende essays.

Gunnar Jakobsen

Firing Philosophies within Contemporary Ceramic Practice. By David Jones. Foreword by Janet Mansfield. Crowood Press [Website: www.crowoodpress.co.uk], Ramsbury 2007. 205 s. ill. index. ib. 25 £.

Firing Philosophies within Contemporary Ceramic Practice er en bog for både den udøvende keramikere såvel som den almindeligt interesserede, der gerne vil vide mere om brændingsteknikker, men bogen er mere end det, da den med udgangspunkt i brændingsteknikker viser eksempler på 77 keramikeres meget forskellige arbejder, der i sig selv er fantastisk spændende og viser talrige eksempler på keramikens mangesidede udtryk.

The act of firing, the process of applying heat to clay, has always been a source of wonder for ceramic artists. The resulting permanency of fired clay has meant that the nature of the materials themselves has changed and will

remain so through millennia. This places a responsibility on all of us who commit our work to fire. We do so in good faith, working with clay as an art form that has relevance to our lives and our environment. The art of firing, as opposed to the act, is another broad subject, one that David Jones, in this book, has taken on enthusiastically, covering all known methods by using examples of serious contemporary ceramic artists. From the simple bonfire to the most sophisticated of methodologies, through test kilns to traditional large brick kilns, he explains the reason why heat is important in the art of the ceramist.

Although firing one's clay pieces is only one of the processes that a potter or ceramic artist must master, without such knowledge nothing of lasting value remains. Heat must be obtained to fuse one's clay into some level of vitrification and that heat must be held until the sintering of the clay is completed. Depending on the clay body minerals, different temperatures are needed to permanently fuse the clay so that is unaffected by water or chemicals. Different clays will sinter at different temperatures and this will often involve a potter in experimentation if the clay is unknown. Thus firing becomes one of the important and satisfying aspects of the potter's art. Then there are different surfaces obtainable through firing: salt and soda vapour firing, lustre firing, specific firings for glazes, and woodfiring for ash and flame effects. In-situ firings for large sculptural works where forms are built over fireboxes and fired on the spot where they are to remain, or firing just for the spectacle of the moment, all have their place in the art of firing.

[Janet Mansfield].

Bogen gennemgår med følgende afsnit de forskellige brændingsteknikker: The Bonfire · The Chemistry of the Bonfire - Theories of Combustion · Kilns - Theories and Practice of heat Retention · Assessing the Progress of Firing - Measurement of Temperature or Heat-Work · The Twentieth-Century Background to Firing in the West · Eating, Drinking, Cooking, Firing · Glaze and Firing · Marked by Fire - Wood Fire and Anagama · Fire and Vapour - Salt and Soda · Distanced from Fire - Electric Kilns · Experimental Kilns · Fire and the Vessel · Firing as Metaphor · Sculpture and Site · Fire and Site · Site and Fire · The Denial of Fire · 1887-A Conclusion.

I afsnittet *Site and Fire* finder vi Jørgen Hansen (f 1945 – www.jorgenhansen.com) og Nina Hole (f 1941 - www.ninahole.com), som gennem flere år har udført brændinger af store skulpturer, der er opført på stedet, hvor de brændes, og hvor selve brændingen er en del af oplevelsen. Når skulpturerne er brændt, så er idéen, at de bliver stående. Det er så op til vind og vejr samt undergrund, hvor længe de bliver stående.

Bogen er rigt illustreret med i det væsentligste gode farvefotos af de forskellige keramikeres arbejde samt arbejdssituationer, og bogen er absolut et bekendtskab værd.

Gunnar Jakobsen

Colouring Clay. By Jo Connell. Ceramics Handbooks. A&C Black [Website: www.acblack.com], London 2007. 96 s. ill. litt. index. hf. 14,99 £.

Forlaget A&C Black har i dets håndbogsserie om keramiske metoder og processer nu udgivet den 24. i rækken af bøger. Denne gang omhandlende indfarvet ler. Det vil sige alle former for keramisk materiale, lertøj såvel som stentøj, fajance og porcelæn. Det har ikke været forfatterens intention at lave en keramisk kemisk håndbog. Men mere en praktisk håndbog til inspiration for den keramik, der allerede arbejder inden for området indfarvet ler, og som information for den, der gerne vil vide lidt om, hvad der bliver arbejdet med rundt om i verden, netop nu.

Bogens første kapitel er en kort historisk gennemgang af brugen af indfarvet ler begyndende med begrebet "Egyptian paste" eller Ægyptisk fajance. En metode, hvormed man fremstillede farvede kugler til smykker. Historien går mere end 7000 år tilbage, til Mesopotamien og Persien. Derefter beskrives, hvordan pottemagere og senere kunstindustrien har anvendt og sofistikeret måden at udnytte effekten af at blande farvede lertyper. Et af de meget kendte eksempler er Wedgwoods Jasperware, den blå skærv med de hvide applikationer.

En gennemgang af omkring 30 nutidige keramikeres arbejder, som repræsenterer det meste af den internationale keramikscene inden for området "coloured clay", illustrerer på glimrende vis den mangfoldighed af metoder, der knytter sig til arbejdet med indfarvet ler. Fra det meget enkle til det super sofistikerede og artificielle. Nogle gange grænsebrydende materiale-mæssigt ved iblanding af ikke-keramiske materialer, eller hvor hovedbestanddelen kan være glas og kun meget lidt ler.

Forskellige kunsthåndværk har til alle tider inspireret og påvirket hinanden, udtryks- og metodemæssigt. Bogen indeholder et lille afsnit om denne materiale-grænseoverskridende påvirkning, der altid har fundet sted, af og til i et forsøg på at efterligne et materiale, der blev opfattet som mere ædelt.

Vil man vide mere om begrebet "coloured clay", er det beskrevet mere udførligt af forfattere som Jane Waller i "Colour in Clay" [Crowood Press 1998 – anmeldt i keramiske noter 11/2000] samt i Peter Lanes bøger.

Hans Munck Andersen

Slipcasting. By Sasha Wardell. 2nd rev. ed. Ceramics Handbooks. A&C Black [Website: www.acblack.com], London 2007. 144 s. ill. litt. index. hf. 14,99 £.

In the field of ceramic, the responsibility for the all-pervading bad taste of the last century and the very probable 90 % bad taste of today lies mainly with the machine production and the accompanying indifference to aesthetic considerations of individual industrialists and their influence on the sensibility of the public.

[Bernhard Leach: A Potter's Book].

Med dette citat åbner Sasha Wardell sin bog om støbning, og sandt er det, at støbte keramiske ting ofte anses for ringere eller kedeligere end dem, der er fremstillet udelukkende ved håndens arbejde – med mindre de stammer fra et af de større industrielle værksteder, hvor metoden er åbenlyst logisk at anvende.

Foruden at forklare og demonstrere, hvordan denne traditionelle industrielle teknik kan bruges i små værksteder, er det Sasha Wardells intention med bogen at vise, at følsomt og kreativt design i sammenhæng med denne teknik kan være med til at frembringe et bredt spektrum af spændende keramiske værker.

Som introduktion gives en kort men interessant historisk baggrund for udviklingen af støbeteknikken, samt introduktionen af gipsforme i fremstillingen af keramik.

Gipsens generelle egenskaber har været kendt helt tilbage i den ægyptiske oldtid (ca 2500 f. Kr.), hvor det blev brugt til at tætte revner og samlinger på pyramiderne, men det blev ikke kommercielt udgravet i Europa før midten af 1700-tallet. Først herefter udvikles forme til brug inden for den europæiske keramikindustri, da det blev kendt, at en korrekt fremstillet og tørret gipsform kunne absorbere vand fra den flydende lermasse, og herefter støtte støbningen indtil den var tør nok til at kunne håndteres.

Herefter er bogen opdelt i 8 hovedafsnit, hvoraf de 5 første omhandler gips og de forskellige muligheder for at fremstille forme, hvilket minder mig om, hvorfor der er afsat en hel uddannelse alene til at lære dette håndværk. Indføringen i gipsens kemi, samt i diverse teknikker til fremstilling af forme er grundig og dybdegående, og for den uddannede keramikervil de tekniske finesser være til at forstå og anvende. Illustrationerne er gode og instruktive.

Afsnittene om selve støbeprocessen er på samme måde en grundig indføring i diverse teknikker, teorier og materialer.

Det er et held, at forfatteren gennem hele bogen har valgt at præsentere en bred vifte af fotos, der fint illustrerer diversiteten af værker fremstillet indenfor dette felt, fordi det bryder koncentrationen af informationer på et højt teknisk og specialiseret niveau.

I det afsluttende afsnit præsenteres en bred vifte af forskellige keramikere: Jeroen Bechtold (Holland), Robin Best (Australien), Alison Gautrey (UK), Lea Georg (Schweiz), Gabriele Hain (Østrig), Graham Hudson (UK), Jonathan Kaplan (USA), Hugo Meert (Belgien), Angela Mellor (UK), Richard Notkin (USA), Jeanne Opgenhaffen (Belgien), Penkridge Ceramics ved Nicky Smart og Lorainne Taylor (UK), Francois Ruegg (Schweiz), Penny Smith (Australien), Richard Swanson (USA), Angela Verdon (UK), Wendy Walgate (Canada) og naturligvis forfatteren Sasha Wardell (UK).

Eksemplerne rækker fra de traditionelt støbte typer af keramik som f.eks. ”Teapot and Cups” af Jeroen Bechtold (Holland) over store dekorationsprojekter af australieren Ian Dowling, til *trompe l'oeil*/still-lebeninspireret frugt og grønt fra engelske Penkridge Ceramics.

For den seriøst arbejdende keramikerveller studerende indenfor feltet er dette en lille perle, der nok vil kunne inspirere med de mange viste muligheder. For den generelt interesserede kan den måske blive en anelse uoverskuelig – blandt andet fordi sproget sine steder er et meget teknisk engelsk. Illustrationerne er dog både informative og flotte hele vejen gennem bogen.

Signe Lassen

Daglig leder, Hjorths Fabrik

Engoben und andere tonige Überzüge auf Keramik von Wolf Matthes. Hanusch Verlag [Website: www.hanusch-verlag.de], Koblenz 2006. 297 s. ill. litt. ordforklaringer. register. ib. 54 €.

Til ikke-keramikere kan det oplyses, at engober per definition er et ler-agtigt overtræk, som dækker den underliggende skærv og som ved en passende brændingstemperatur forbinder sig med skærven. Man kan derved opnå en overflade med en anden stoflighed og eventuelt med en anden farve. Ved bemaling, påsprøjtning og afskrabning (sgraffito) kan smukke præcise mønstre og dekorationer frembringes. Engoben kan være den endelige overflade på genstanden, eller den kan eventuelt dækkes med en glasur eller udsættes for en saltbrænding.

Bogen indledes med tysk grundighed - på tysk -

med det logiske spørgsmål *Warum überhaupt Engoben?* Dette vejledende spørgsmål suppleres med fordele og eventuelle ulemper ved engober. Et udmærket historisk tilbageblik over anvendelsen af engober i forskellige lande er der naturligvis også. Derpå opdeles engoberne i de mange forskellige typer alt efter formål og brændingsmetode.

Efterfølgende er der et stort og yderst informativt kapitel, der beskriver engobernes fysiske-kemiske egenskaber samt råmaterialerne til fremstilling af de forskellige engober. I de følgende afsnit beskrives alt det tekniske omkring tilberedning, farvning, sprøjtning, bemaling, brænding, efterbehandling, kvalitetskontrol, dekorations teknikker og fejl-søgning mm. Der er tillige en mængde opskrifter på sammensætninger samt ordforklaringer, kort sagt alt hvad en udøvende og professionel keramikker kan ønske sig.

Bogen indeholder en mængde billeder af spændende og anderledes keramiske genstande, som man med fornøjelse kan lade sig inspirere af, heriblandt arbejder af Karen Bennicke, Aage Birck og Hans & Birgitte Börjesen.

Bogen kan anbefales, da brugen af engober og begitninger som bekendt kan afstedkomme mange problemer, hvilke der gives kvalificerede løsningsforslag på, og i et omfang som sjældent ses.

Grundlæggende er det en meget teknisk bog, der også i så henseende er særdeles inspirerende. Den vil være en virkelig værdifuld håndbog for den udøvende kunstner, der anvender engober.

Erik Linnet

Grete Prytz Kittelsen. Emalje og design. Af Thomas Flor, Widar Halén, Jan-Lauritz Opstad og Astrid Skjerven. [Bog udgivet i forbindelse med udstilling på Kunstindustrimuseet i Oslo (nu Nasjonalmuseet for Design) 17.01.08-31.08.08]. Gyldendal, Oslo 2009. 304 s. ill. Fås som mange andre norske og svenske bøger hos Svensk-Norsk Bogimport/Bog og Reol i København [website: www.snbog.dk].

Det sker, at kunstneriske emaljearbejder til forveksling ligner keramik, og det er heller ikke så mærkeligt, da nogle typer emalje teknisk er identisk med keramiske glasurer. Dette familieskab er særlig tydeligt i Norge, som er det land i Norden, der har den mest markante emaljekunst i det tyvende århundrede.

Uden sammenligning er emaljekunstens største navn i Norden og langt ud i Verden den norske Grete Prytz Kittelsen, der bl.a. var en af de første

modtagere af den legendariske Lunning-pris. Hendes store emaljerede fade og skåle hører til de flotteste korpusarbejder i nordisk kunsthåndværk i den periode, vi kalder klassisk modernisme.

Grete Prytz Kittelsens betydning for norsk kunst og kunsthåndværk gennem flere menneskealdre kan ikke overvurderes. Nu bliver hun kort efter sin 90-års dag fejret med en stor retrospektiv udstilling på Kunstindustrimuseet i Oslo og med en særdeles informativ pragtpublicering skrevet af en række af Norges førende skribenter inden for Kunsthåndværk og design

Jørgen Schou-Christensen

Arrangementer i Keramikens Venner

Arrangement: *Besøg i Galleri Grønlund, hvor Turi Heisselberg Pedersen og Lone Skov Madsen viser rundt på deres udstilling i galleriet.*

Dato og mødetidspunkt: **Afholdt** lørdag den 8. marts 2008, kl 14.00.

Sted: Galleri Grønlund, Sankt Jakobs Plads 6, 2100 København Ø.

Website: www.gallerigroenlund.dk.

Deltagere: Kun for medlemmer.

Deltagertal: Maksimum 20 deltagere, hvorfor først til Mølle princippet vil være gældende.

Pris: Gratis for medlemmer.

Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest tirsdag den 4. marts 2008.

Om arrangementet: Turi Heisselberg Pedersens arbejder handler om farve og form, hun udstiller bl.a. en serie tragtede vaser, der med farvestærke kontraster spiller på forholdet mellem inderside og yderside.

Lone Skov Madsen viser bl.a. en serie skulpturelle former, der med deres kalkmatte hvide glasurer minder om særprægede undersøiske væsner eller organiske gevækster. Man vil også kunne se en række nye fade med ekspressive glasurer og strukturer. Begge keramikere arbejder ofte med serielle forløb i deres værker, ligesom de lægger stor vægt på værkernes skulpturelle kvaliteter og overfladernes stofflighed og farve.

Arrangement: *Bustur til Vejen, Haderslev og Øsby.*

Vi besøger Ehlers Samling med lertøj i Haderslev med rundvisning, Øsby kirke med Gerd Hiort Petersens stentøjsalter samt Vejen Kunstmuseum med rundvisning, hvor vi både skal se den permanente samling med Niels Hansen Jacobsen og museets øvrige keramiske samling – Niels Hansen Jacobsens samtidige og efterfølgere – samt særudstillingen med Max Laeuger.

Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 31. maj 2008, kl 11.15. [Bussens afgangstidspunkt].

Mødested: Fredericia Banegård.

Afslutning: Fredericia Banegård, ca kl 18.00.

Deltagere: Minimum 20 deltagere.

Pris: 300 kr pr person incl. entré til Ehlers Samling.

Husk: Medbring madpakke og drikkevarer til frokosten.

Turleder: Hans-Henrik Dyhr.

Tilmelding og betaling: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og **senest** tirsdag den 29. april 2008. Betaling til kassereren ligeledes **senest** tirsdag den 29. april 2008. Den endelige deltagelse registreres først, når beløbet er kassereren i hænde.

Om arrangementet: Turen starter på Vejen Kunstmuseum, hvor vi især skal se Niels Hansen Jacobsens keramik. Niels Hansen Jacobsen (1861-1941) havde lært at lave stentøj i 1890'erne i Paris og var en af de første stentøjskeramikere i Danmark. En anden var bornholmeren Hans A. Hjorth, 2. generation på Hjorths Fabrik i Rønne, der som den første i Danmark selv produktudviklede stentøjet i 1902. Desuden skal vi se særudstillingen med den tyske keramik Max Laeuger (1864-1952). [Læs om Max Laeuger i udstillingsoversigten under Vejen Kunstmuseum].

Næste stop er Ehlers Samling med lertøj i Haderslev. Ehlers var konservator i København, bl.a. i perioden 1950-1970, hvor det gamle København gennemgik mange bygningsmæssige ændringer og hvor mange udgravninger betød at meget lertøj dukkede op af jorden. Det forstod samleren Ehlers at udnytte. Ehlers Samling er formentlig den største lertøjssamling i Danmark og har især fokus på perioden 1800-1900. Samlingen er overvældende, men også meget komprimeret.

Sidste besøg gælder Øsby kirke øst for Haderslev. Hertil lavede Gerd Hiort Petersen i 1995 et helt vidunderligt stentøjsalter, som symboliserer egnens frugtbare landbrugsjord ved høsttid.

Arrangementer i Keramikvens Venner [fortsat]

Arrangement: *Rundvisning på Royal Copenhagen Museum.*
Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 16. august 2008, kl 14.00.
Sted: Royal Copenhagen Museum, Amagervej 6, 1160 København K.
Website: www.royalcopenhagen.dk.
Deltagertal: Maksimum 20 deltagere, hvorfor først til Mølle princippet vil være gældende.
Pris: Gratis for medlemmer.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest tirsdag den 12. august 2008.

Arrangement: *Spor i Keramikken & Keramiske Profiler - foredrag med Ane Maria og Annimi Holst Schmidt.*
Dato og mødetidspunkt: Mandag den 6. oktober 2008, kl 19.30.
Mødested: Danmarks Designskole, Strandboulevarden 47, 2100 København Ø.
Pris: Gratis for medlemmer.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest tirsdag den 30. september 2008.
Om arrangementet: Ane Maria og Annimi Holst Schmidt arbejder på et stort værk om keramikere i Danmark i de sidste 125 år. De vil løfte sløret for en hel del fakta om dette spændende mammutværk, som vi kan glæde os til at høre nærmere om denne aften.

Bestyrelse:

Hans-Henrik Dyhr, formand
Erik Linnet, næstformand
Anne Rosengaard Jørgensen,
sekretær
Inger Tribler, kasserer
Gunnar Jakobsen
Brian Erhardtson, suppleant
Turi Heisselberg Pedersen,
suppleant

Formand:

Hans-Henrik Dyhr
Billensteinsvej 33
7120 Vejle Øst
Tlf 75 81 40 80

Sekretær:

Anne Rosengaard Jørgensen
Ved Stampedammen 31
2970 Hørsholm
Tlf.: 45 86 86 09
E-mail: anne.knud@post.tele.dk

Kasserer:

Inger Tribler
Frederik d. VII's vej 14
3450 Allerød
Tlf.: 48 28 04 16
E-mail: tribler@kunst.dk
Giro: 9 46 17 87

*"keramiske noter" udgives af
"Keramikvens Venner" og
udkommer to gange årligt,
henholdsvis primo marts og
primo august.*

ISSN 1603-0664

*Redaktør af "keramiske noter
27/2008" er Gunnar Jakobsen med
tak til de, der har leveret stof til dette
nummer samt til Barbro Haar,
Hans-Henrik Dyhr og Erik Linnet
for gode kommentarer.
Redaktionen afsluttet 03/03/2008.*